

BÜNMEGELŐZÉS ÉPÍTÉSZETI ESZKÖZÖKKEL

irodák iskolák gyárak közterületek parkok utcák terek aluljárók parkolók megálló

szabályozás birtokviszonyjelzés fenntartás módszerek

megvilágítás átjárás

felelősség

esztétika megjelenés tájépítészet rendezvények

alapelvek természetesség felügyelet jogosság

KARA LÁSZLÓ

BÜNMEGELŐZÉS

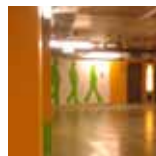
ÉPÍTÉSZETI ESZKÖZÖKKEL

KARA LÁSZLÓ

alapelvek természetesség felügyeleti jogosultság

esztétika megjelenéstájépítészet rendezvények
szervezése a járnál sok lakóövezetnek családi házaktársasházak lakóparkok üzletek
felelősségérzés tájékoztatás
változtatás terület használat

rodák iskolák gyárak közterületek parkok utcák teraszok kaludárak parkolóknak megállóknak

BÜNNEMEGELŐZÉS ÉPÍTÉSZETI ESZKÖZÖKKEL

TARTALOM

1. BEVEZETÉS 8

2. AZ ÉPÍTÉSZETI BÜNMEGELŐZÉS TÖRTÉNETE 16

3. AZ ÉPÍTÉSZETI BÜNMEGELŐZÉS ALAPELVEI 24

TERMÉSZETES FELÜGYELET 28

JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES SZABÁLYOZÁSA 32

BIRTOKVISZONY JELZÉSE 34

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS 38

4. ALAPVETŐ MÓDSZEREK A TERVEZÉSBEN ÉS FENNTARTÁSBAN 40

MEGVILÁGÍTÁS 43

ÁTLÁTHATÓSÁG 47

LEHATÁROLT ÚTVONALAK 54

ELSZIGETELT, GYÉR FORGALMÚ TERÜLETEK 58

ZEGZUGOS TEREK, REJTEKHELYEK 60

VÁLTOZATOS TERÜLETHASZNÁLAT ÖSZTÖNZÉSE 63

TULAJDONOSI FELELŐSSÉGÉRZÉS 64

INFORMÁCIÓS RENDSZER, TÁJÉKOZTATÁS 66

VONZÓ ESZTÉTIKAI MEGJELENÉS 68

TÁJÉPÍTÉSZET, KERTTERVEZÉS 70

TEVÉKENYSÉGEK, RENDEZVÉNYEK ÖSZTÖNZÉSE 73

5. A FEJLŐDŐ ÉPÍTÉSZETI BÜNMEGELŐZÉS 76

LAKÁSTÍPUSOK KEVERÉSE 79
VEGYES TERÜLETHASZNÁLAT 82
A TERÜLET KAPCSOLÓDÁSI PONTJAI 83
VEGYES GYALOGOS- ÉS JÁRMŰFORGALOM 84
VÁROSKÖZPONTOK ÉS BEVÁSÁRLÓKÖZPONTOK 86
A VÁROSI TEREK FONTOSSÁGA 88
A TÖMEGKÖZLEKEDÉS JELENTŐSÉGE 89
HÁLÓS ÉS ZSÁKUTCÁS ÚTHÁLÓZAT 90
NYELES TELKEK 93

6. AJÁNLÁSOK KÜLÖNFÉLE ÉPÜLETTÍPUSOKRA 94

CSALÁDI HÁZAK 94
TÁRSASHÁZAK 110
LAKÓPARKOK 120
LAKÓTELEPEK 128
IRODAÉPÜLETEK 134
ÜZLETEK, ÉTTERMEK, SZÁLLODÁK 140
OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK 148
HIVATALI ÉPÜLETEK 156
IPARI ÉPÜLETEK 162

7. AJÁNLÁSOK KÖZTERÜLETEKRE 166

PARKOK, SÉTÁNYOK, JÁTSZÓTEREK 166
UTCÁK, TEREK 180
GYALOGOS-ALULJÁRÓK ÉS -FELÜLJÁRÓK 186
PARKOLÓK 190
MEGÁLLÓK 196
NYILVÁNOS MOSDÓK 200

IRODALOM 202

1

BEVEZETÉS

„Az építészet lényeges feladata, hogy az emberek életminőségét, boldogságát elősegítse.”

Tadao Ando

Személyek és tulajdonaik elleni bűntettek leggyakrabban városokban, különösen nagyvárosokban fordulnak elő. Azok a feltételek ugyanis, melyek a bűncselekmény létrejöttéhez szükségesek, nagyvárosokban sokkal gyakrabban adódnak, mint vidéken. Egy bűncselekmény elkövetéséhez értéktárgy, áldozat, elkövető és bűnalkalom egyidejű megléte szükséges. Ez sokkal nagyobb eséllyel fordul elő városi környezetben. Ezért nem véletlen, hogy a bűncselekmények elkövetés helye szerinti eloszlásában toronymagasan vezetnek a városok.

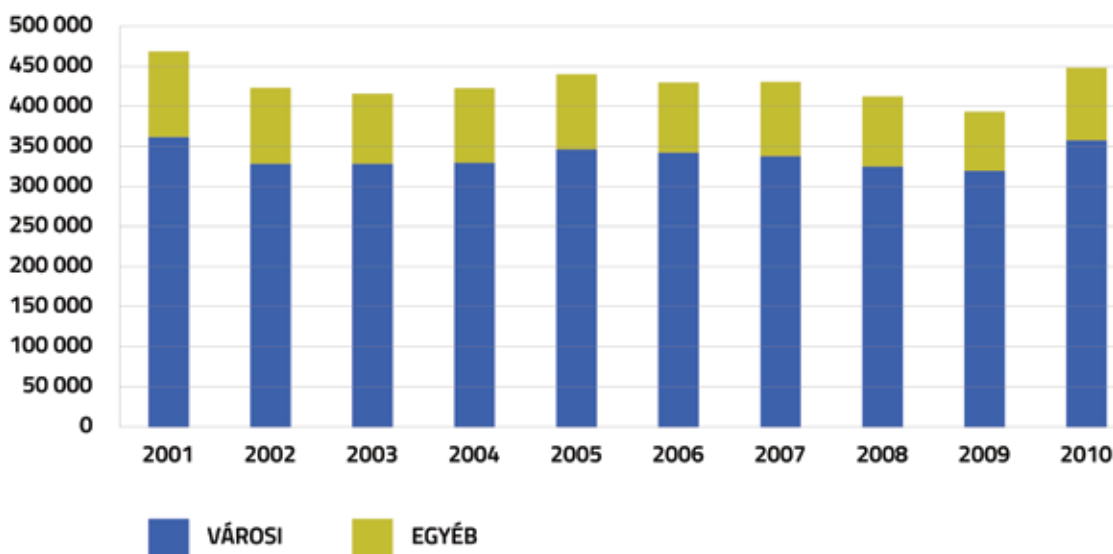
A bűnözés elsősorban pénzkereseti tevékenység, mely az elkövetők számára anyagi haszonszerzés mellett kockázattal is jár. A bűnözők leginkább a lebukástól félnek, mivel ekkor a várt anyagi haszon elmarad, ráadásul jelentős szankció is érheti őket.

Ezért a bűncselekmények megelőzésekor olyan tényezők megteremtése szükséges, melyek a lebukás kockázatát növelik.

Az építészeti bűnmegelőzés alapgondolata, hogy az épített környezet tervezése során tapasztalati tudással és kreativitással jelentősen csökkenteni lehet a bűnalkalmakat. Ezzel kapcsolatos ismereteink tapasztalatokra és kutatómunkára alapulva folyamatosan bővültek az elmúlt évtizedek során.

Személyek és tulajdonaik elleni támadásokat hagyományos szemlélettel is lehetne csökkenteni. Az épületeket bevehetetlenre építeni, akárcsak a középkorban: mindent és mindenkit magas várfalak mögé zárni. Szűk területen belül a biztonságtechnikai eszközök használatával megerősíthetjük ugyan a védelmet: térfigyelő kamerákkal és őrkkel építhetünk börtönt magunk köré. Ez a szemlélet azonban nem oldja meg a közterületek, az utcák, terek és járdák biztonságát, melyek ezeket az erődket összekötik egymással. Nagyszámú őrség

1. Városi és vidéki bűnözés megoszlása, 2001-2010
(Forrás: ENYÜBS)

1

1. Betonfal, szögesdrót, őrtorony – ez nem lehet az alapja a színes városi élet biztonságának.

2. Biztonságtechnikai eszközök sokaságával és hivatásos felügyelettel biztonságossá tett követségi épület. A biztonság csak a falakon belül fenntartható ezzel az alapelvvel.

3. A középkori San Gimignano városában minden gazdagabb család saját magánvárat építtetett a biztonsága érdekében.

2

3

alkalmazásával biztosíthatjuk ugyanezeknek a közterületeknek a biztonságát is, de így szükségszerűen más területekről kell elvonni az erőforrásokat. A közhiedelemben a „középkori erőd” szemlélet szinte egyeduralkodó, de a 21. századi, sokszínű nagyvárosi életet biztonságosabbá és fenntarthatóbbá tenni nem lehet ezzel a megkövesedett megközelítéssel.

Épített környezetünknek jelenlegi, kivételezett életmódunkat kell szolgálnia, beleértve azt az időt is, amit a szabadban töltünk. Lehetővé kell tegye a szociális, gazdasági és fizikai fenntarthatóságot. El kell látnia minket biztonságos, életteli és vonzó terekkel, melyben jó élni, dolgozni, együtt lenni, ünnepelni, pihenni, vásárolni, játszani, tanulni. Mindezt anélkül, hogy túl sok vagyonvédelmi eszközzel, falakkal, rácsokkal bástyázzon körül, vagy őrséggel tegye biztonságossá életünket.

Mi hát a megoldás? Hogyan lehet egyszerre esztétikus, felszabadult és biztonságos környezetet teremteni? Az építészeti eszközökkel segített bűnmegelőzés elméletében négy alapelv fedezhető fel, mely a fentiekhez képest teljesen más megközelítést alkalmaz. A legfontosabb közülük az, hogy a személyek és tárgyak elleni erőszak sokkal ritkábban fordul elő életteli helyeken, ahol emberek vannak a közelünkben. Ezáltal természetes módon, a jelenlévők által valósul meg a hely szemmel tartása, felügyelete.

Az emberek jelenléte elősegíti:

- a bűnesetek megelőzését,
- a közbelépést egy folyamatban lévő bűncselekmény esetében, vagy a büntett mértékét csökkenteni,
- hivatalos segítség hívását,
- tanúskodást a bűnesetről, a büntett felderítését,
- a bűnözők elfogását.

4. Természetes felügyelet által megvalósuló biztonság, barátságos és élhető terek következményeként.

5. Az emberi jelenlét fokozható és időben kitolható építészeti eszközökkel. A képen a mulatóhely vendégei tartják szemmel az utcát.

1-2. *A gondozott előkert jelzi, hogy van gazdája, ezáltal egyértelművé teszi a birtokviszonyokat.*

3. *Mindennapi tevékenységüket végző emberek természetes módon felügyelik környezetüket.*

Az emberi jelenlét, főleg több személy jelenléte, nem csak elbátortalanítja a támadót, hanem növeli a szubjektív biztonságérzetet is, ami még inkább arra bátorítja az embereket, hogy használják a tereket, szeressenek ott tartózkodni. A környező épületekben és a szomszédos területeken lévő indirekt jelenléte képes figyelemmel kísérni az eseményeket. Még ha messze is vannak ahhoz, hogy közbelépjenek, lehetőségük van, hogy segítséget hívjanak.

A fenti két momentum, azaz kellő létszámú ember fizikai jelenléte (direkt jelenlét), és mások, akik meszebről tudják figyelni a területet (indirekt jelenlét), egyesül a természetes felügyelet, más néven közösségi kontroll építészeti bűnmegelőzési alapelveiben. Ez esetben a rendfenntartás nem szervezett vagy hivatalos formában megy végbe, melyet rendőrök,

biztonsági őrök és térfigyelő kamerák biztosítanak, hanem természetes módon a közösségek tagjai révén valósul meg, miközben az emberek mindennapi tevékenységüket végzik. Ezért nagy előnye, hogy nem igényel extra anyagi és személyi erőforrást. Végso soron biztonságosabbá és fenntarthatóbbá válik a környék.

A következő fontos alapelv a jogosultság szabályozása. Azoknak a személyeknek, akik a területet használják, jogosultaknak kell lenniük az ott tartózkodásra. Ennek szervezett formája, ha biztonsági személyzet ellenőrzi a területhasználók illetékességét. Természetes módja pedig az, ha a terület használói maguk tudják kiszűrni az illetéktelenek jelenlétét. Ezt nevezzük a jogosultság természetes ellenőrzésének.

Ahhoz, hogy tudjuk, ki tartózkodik jogosulatlanul egy területen, elengedhetetlen a terület határainak egyértelmű kijelölése. Ezzel megérkeztünk egy következő alapelvhez: a birtokviszonyok jelzése segít kiszűrni a jogtalanul ott tartózkodókat, emellett a tulajdonosi felelősségérzet kialakulását is elősegíti.

A birtokosi öntudat, az, hogy egy területnek van gazdája, aki sajátjának érzi és felelősséget érez iránta, akkor tud érvényre jutni igazán, ha a terület fenntartása és karbantartása megfelelő módon megvalósul: gondozzák, nem hagyják magára.

Ezek azok a legfontosabb alapelvek, melyeket figyelembe kell venni városok, városrészek, övezetek és egyes ingatlanok kialakításakor. Ha ezek az elvek megvalósulnak, a bűnözők lebukási esélye magas lesz. Túl nagy kockázatot kell már vállalniuk a bűncselekmény elkövetéséhez. Mivel a legtöbb bűncselekményt az alkalom szüli, a bűnalkalmak visszaszorításával a bűnesetek száma is jelentősen le fog csökkenni. Ezt számos, külföldön már megismert gyakorlati példa támasztja alá.

Az építészeti bűnmegelőzés tehát olyan, a világ különböző országaiban már bizonyított, jól bevált eszközrendszer, mely az épített környezet tudatos alakításával hatásosan lecsökkenti a bűnelkövetések számát. Ezért ezeknek a bevált, gazdaságos, hatékony és esztétikus, emberi környezetet alakító eszközöknek a megismertetése Magyarországon is a prevenciós bűnmegelőzés egyik legidősebb feladata.

2

AZ ÉPÍTÉSZETI BÜNNMEGELŐZÉS TÖRTÉNETE

Európában már a 19. század harmincas éveiben felfigyeltek arra, hogy eltérő területek más és más bűncselekmény-fajtákat vonzanak. Guerry 1833-as tanulmányában¹ ezt az egyes területek népsűrűségével, az ott élők anyagi helyzetével és műveltségi szintjével hozta összefüggésbe. 1835-ben Quetelet² további tényezőként említi az egyes környékek eltérő viszonyait, melyek adott esetben tálcán kínálják a bűnelkövetés lehetőségét.

Az eltérő városrészek bűneseteinek vizsgálatával legközelebb a 20. század 20-as éveiben chicagói szociológusok kezdtek foglalkozni. Clifford R. Shaw és Henry D. McKay kutatásaikat³ Chicagón kívül más észak-amerikai nagyvárosokra is kiterjesztették. Kimutatták, hogy a különböző bűncselekmények eltérő arányban fordulnak elő az egyes városrészekben. Általánosságban azonban elmondható volt, hogy a bűnesetek előfordulása fordítottan arányos a városközponttól mért távolsággal.

A „zóna-elméletet” Európában Morris londoni kutatásokkal próbálta igazolni. Ez azonban nem járt sikerrel, Morris szerint azért, mert az európai városok nem mindig sugárirányban fejlődtek. Kutatásainak újdonsága viszont az volt, hogy nem csak az elkövetés helyszínét vizsgálta, hanem egyidejűleg a tettes lakhelyét is. Arra az eredményre jutott, hogy bár a legtöbb lopást az üzleti negyedben követik el, az elkövetők a leromlott külvárosokból érkeznek. A további kriminológiai kutatások ez alapján kezdték megkülönböztetni a bűncselekményt vonzó területeket azoktól, ahonnan a bűnözők érkeznek.

Míg a 19. században az egyes városrészek eltérő bűnözési statisztikáját a nagyobb népsűrűséggel, valamint az alacsonyabb anyagi és műveltségi szinttel magyarázták, az 1960-as évekre felismerték, hogy az egyes városrészek építészeti megoldásai is hatással lehetnek a bűncselekmények arányára.

1. Az 1940-es évekbeli chicagói szegregált lakóterület, mely a későbbi építészeti bűnmegelőzési kutatások egyik kiindulópontja volt.

2. Az épített környezet sivársága jelentősen meghatározza az ott élők életminőségét, közérzetét, normáit és a bűnelkövetési hajlandóságot is.

1

1. Az elhanyagolt környezet, vagy a nem kellő elfogadtságot, sportolást lehetővé tevő közterületek is illegális cselekedetek felé terelhetik a fiatalokat.

Az épületek külső és belső kialakítása előidézheti bizonyos bűncselekmények elkövetését azzal, hogy alkalmat kínál az elkövető rejtőzködésére vagy elmenekülésére. A kutatók figyelmét egyre inkább a bűnelkövetések körülményei vonták magukra. A városrészekkel kapcsolatos tanulmányok után, az 1970-es évek elejére így jutottak el az egyes épületek bűnelkövetési szempontból történő vizsgálatahoz, melyben a társadalmi és gazdasági tényezők mellett a bűncselekmények egyik lehetséges előidézőjét ismerték fel.

1961-ben a chicagói házfelügyeletnél dolgozó Elizabeth Woods megfigyelte, hogy a bérházak lakóiban is megvan az igény a jobb életkörülményekre, de hiányoznak az eszközeik ennek elérésére. Woods ezért olyan alapelvek kidolgozásába kezdett, melyek útmutatóként szolgálhatnak arra, hogyan lehetne a bérházakat úgy tervezni, hogy a lakók rálássanak a szomszédai lakására, valamint közösségi terek kialakításával a lakosok szemmel tarthassák saját környezetüket.

Jane Jacobs *Az amerikai nagyvárosok élete és halála* című könyvében⁴ azt tárgyalja, hogy az épített környezet és az ott lakók között egyfajta fizikai kölcsönhatás jön létre, ami alapvetően meghatározza egy környék életét. Jacobs három módját sorolja fel annak, hogy egy utcát biztonságosabbá tehesünk. Az első a magán és a nyilvános területek egyértelmű elhatárolása. A második a változatos területfelhasználás. A harmadik, hogy minél több járókelő legyen az utcákon. Jacobs azt is leírta, hogy egy lakóközösség biztonsága az összetartozás érzésének erősségén múlik, és azon, hogy a lakók sajátjuknak érezzék és ellenőrizni tudják a területüket.

1969-ben Oscar Newman új szakkifejezést vezetett be, majd 1972-es könyvének is ezt a címet adta: *A védhető terület*.⁵ Newman nagy hangsúlyt fektetett arra, hogyan kell az épületeket és környezetüket megtervezni. A védhető területnek két jellemzője van. Az első, hogy lehetővé teszi az emberek számára, hogy rálássanak a területre, és ők is láthatóak legyenek. A második, hogy felelősnek érezzék magukat annyira, hogy közbelépjenek vagy értesítsék a rendőrséget, ha bűncselekményt észlelnek.

Newman az 1970-ben elkezdett kutatásban New York 150 ezer városi tulajdonban lévő lakását figyelte meg. A New York-i ingatlankezelő vállalat, melynek feladata az állami tulajdonban lévő lakások felügyelete, karbantartása volt, részletes jelentéseket készített a házakban és azok előtt előforduló bűncselekményekről, rongálásokról. Ezeket az adatokat dolgozta fel Newman a háztípus, a házmagasság és a környezet szerint. Megfigyelte, hogy a New York-i túlnépesedés annak következménye, hogy vidékről és a világ más területeiről alacsony jövedelmű tömegek áramlottak be a városba. Elhelyezésükre az Egyesült Államokban gyakori földszintes vagy néhány emeletes házak helyett pontszerűen kialakított toronyházakat építettek, melyeket minden oldalról

2. Egy soklakásos házban a lakók már nem ismerik egymást, az épületet nem kezelik sajátjukként.

3. Ahol New Yorkban alacsony jövedelmű családok laktak magas, soklakásos toronyházakban, a bűncselekmények száma kiugróan magas volt. A képen a Bronx negyed látható.

közterület határol. A bűncselekmények száma ott volt kiugróan magas, ahol alacsony jövedelmű családok laktak magas házakban.

A bűnözés szempontjából az olyan toronyházakat találta a legveszélyesebbnek, amelyek 7 emeletnél magasabbak. Ezekben általában száznál is több család lakott. Egyetlen bejáratuk és közös előterük volt, ami egyben a postaládák helye és a felvonók előtti várakozóhely is volt. (Hasonló a budapesti és más, magyarországi nagyvárosokban található toronyházak kialakítása is.) Az emeletenkénti folyosók jellemzően egyetlen hosszú, közös szakaszból álltak, melyen keresztül a kétoldalt elhelyezkedő lakásokhoz lehetett eljutni. Az épületben sem portás, sem házmeister nem volt. Az előterek, a folyosók, a lépcsőházak és a liftek teljesen nyilvánosak voltak, oda bárki beléphetett.

Newman megállapításai szerint ezekben a magas házakban hét és félszer nagyobb a bűnözés és a rongálás, mint más többlakásos, de jóval kisebb társasházakban. Ennek oka a személytelenség és a környezettel való azonosulás hiánya, lehetetlensége. Egyáltalán nem amerikai sajátosság, hogy a lakótelepeken – különösen a magas házakban – magas a bűncselekmények száma, és gyakori a vandalizmus. A lakók nemhogy védenék az épületet, hanem sokszor ők maguk teszik tönkre, nem sajátjukként kezelik.

1971-ben megjelent C. Ray Jeffrey *Bűnmegelőzés környezettervezéssel* című könyve.⁶ Ebben az épített környezet és a bűnesetek előfordulásának összefüggéseit vizsgálta. Jeffrey teremtette meg az építészeti eszközökkel történő bűnmegelőzés (Crime Prevention Through Environmental Design) szakkifejezést. Könyve a bűnesetek és az elkövetés helyszíne közötti összefüggéseket vizsgálta, és lakókkal készített interjúkat is tartalmazott.

1981-ben Donald Appelyard tanulmányában⁷ érdekes eredményre jutott. Azt vizsgálta, hogy az utca két oldalát elválasztó úttest forgalmának nagysága és sebessége hogyan határozza meg a két oldal között kialakuló társadalmi kapcsolatokat és az „otthonnak” tekintett terület kiterjedését. Alacsony forgalom esetén a közösségi ellenőrzés, felelősségérzet kiterjedhet az egész utcára, közepes forgalom esetén már csak a járdára, nagy forgalom esetén pedig csak a lakásra is korlátozódhat. Az így megszűnő természetes felügyelet elősegíti a bűnözés térnyerését. A terület ellenőrzését mesterséges eszközökkel kell fenntartani (kaputelefon, videómegfigyelés, portaszolgálat stb.), mely még jobban elidegeníti az egyént a külvilágtól. Ez olyan öngerjesztő folyamatot indíthat el, mely a közbiztonság romlásához vezethet.

1982-ben jelent meg James Wilson és George Kelling *Betört ablakok* című munkája.⁸ A tanulmány megállapítása szerint szinte teljesen mindegy, milyen környéken áll az épület: ha a betört ablaküveget, graffitit, falfirkát, szemetet nem távolítják el időben, akkor ez a fajta rendetlenség és pusztulás a környező épületekre is továbbterjed.

1985-ben megkezdődött az első építészeti bűnmegelőzés tananyag bevezetése a Kentucky állambeli louseville-i egyetemen. Az egyetem egyik oktatója, Timothy Crowe kriminológus kidolgozta *A bűnmegelőzés alkalmazása építészeti tervezéssel és területfelügyeleti koncepciókkal* című könyvét.⁹ Ez a mű segítséget adott az építészeti bűnmegelőzés koncepciójának alkalmazásához mind a társasházak üzemeltetőinek, mind a törvényalkotás kezébe.

1994 és 2002 között a Sparta Consulting Corporation (Spárta Tanácsadó Iroda) vezette az amerikai kormány legnagyobb építészeti bűnmegelőzés programját, mely főleg önkormányzati bérlakásokra

1

2

1. Nagy gépjárműforgalmú és sebességű út kettévágja a városrészt, elidegenítő hatású, a felelősségérzet megszűnik a lakás ajtaja után.

2. A kezdődő szemétkerakot elburjánzik, a gazdátlanságot sugalló terület pusztulása elkerülhetetlenül továbbterjed.

és lakásokra fókuszált. A projekt végére határozott csökkenést mutattak azok a bűncselekmények, melyeket az FBI első számú bűncselekményekként tart számon (súlyos bántalmazás, nemi erőszak, gyilkosság, rablás, gyújtogatás, betörés, lopás, tolvajlás és gépkocsilopás). Ezek a bűnesetek területtől függően 17-77%-os csökkenést mutattak. A helyzet a bűnözés által fokozottan érintett, alacsony jövedelmű területeken javult a legnagyobb mértékben.

Mivel az építészeti bűnmegelőzés a bűnalkalmak csökkentésére helyezi a hangsúlyt, ezért a szituációs bűnmegelőzési módszerek közé tartozik. Olyan környezeti kialakítás a célja, amely a bűnelkövetőt eredeti szándékától eltéríti. Ronald Clarke 1983-ban

három fő kategóriába sorolta a szituációs bűnmegelőzési eszközöket.¹⁰ Az elméletet folyamatosan fejlesztve 2003-ban Cornish és Clarke rendszerezte a szituációs bűnmegelőzés 25 technikáját.¹¹ Ezeket öt fő csoportba sorolták: az erőfeszítés növelése, a kockázat növelése, a haszon csökkentése, a provokáció csökkentése és a kifogások megszüntetése. Ezeknek az elveknek nagy része az építészeti bűnmegelőzés eszközei között is megjelennek.

A 2000-es évek óta az építészeti bűnmegelőzés elvei és eredményei nemzetközi hírnévre tettek szert. Az egész világon egyre több tervező és lakóközösség veszi át, majd alkalmazza sikerrel az építészeti bűnmegelőzés ötletét és alapelveit.

[1] Guerry, André-Michel: Essai sur la statistique morale de la France. Paris: Crochard, 1833.

[2] Adolphe Quételet: Sur l'homme et le développement de ses facultés, ou Essai de physique sociale, 1835

[3] Shaw, Clifford R.; Zorbaugh, Harvey; McKay, Henry D. & Cottrell, Leonard S.: Delinquency Areas. Chicago: University of Chicago Press, 1929

[4] Jacobs, Jane: The Death and Life of Great American Cities. New York: Random House, 1961

[5] Newman, Oscar: Defensible Space, 1972

[6] Jeffery, C. Ray: Crime Prevention Through Environmental Design. Beverly Hills, CA: Sage Publications, 1971

[7] Appleyard, Donald: Livable Streets, University of California Press, Berkeley, 1981

[8] James Q. Wilson and George L. Kelling: Broken Windows: The police and neighborhood safety, 1982

[9] Crowe, Timothy: Crime Prevention Through Environmental Design. 2nd edition. Boston: Butterworth - Heinman, 2000

[10] Clarke, R. V.: Situational Crime Prevention: Its Theoretical Basis and Practical Scope. Crime and Justice: An Annual Review of Research, 4, 225-256., 1983

[11] <http://www.popcenter.org/library/25%20techniques%20grid.pdf>

3

AZ ÉPÍTÉSZETI BÜNNMEGELŐZÉS ALAPELVEI

TERMÉSZETES FELÜGYELET
JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES SZABÁLYOZÁSA
BIRTOKVISZONY JELZÉSE
FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

Az építészeti bűnmegelőzés alapelveinek segítségével, megfelelő előkészítő munkával, a rendeltetésszerű használat feltételeinek megteremtésével és fenntartásával a bűncselekmények száma jelentősen csökkenthető. Ennek következménye az is, hogy a területen a biztonságérzet növekszik, javul a terület megítélése és az ott lakók életminősége, a terület felértékelődik.

Az építészet elsődleges célja a természeti hatások elleni védelem. A csapadék ellen tetővel, a hideg és a szél ellen falakkal védekeztek. De emellett az építészetnek, városépítészetnek, tájépítészetnek kezdettől fogva fontos feladata az is, hogy megteremtse a szép emberi környezetet. Az esztétikus környezet nem csupán öncélú: megteremti a használók jó közérzetét, hatással van a viselkedésükre. A múlt század második felétől egyre több, tapasztalatokon alapuló ismeret gyűlt össze az építészeti eszközökkel megvalósítható bűnmegelőzés lehetséges módjairól. A megfelelő fizikai környezet megteremtése által a bűnelkövetésre való hajlandóság és lehetőség csökkenthető. Meg lehet nehezíteni a bűncselekmények elkövetését anélkül, hogy egy területet drága, szemet bántó vagyonvédelmi eszközökkel szerelnénk fel. Az építészeti bűnmegelőzés ezzel szemben elsődleges válaszként a jó minőségű és esztétikus megoldásokat ösztönzi, ezáltal a terek rendeltetésszerű használatát segíti elő.

Korábban a bűnmegelőzést alapvetően hatósági feladatnak tekintették. Az utóbbi évtizedekben azonban a hangsúly több országban is egy sokkal hatékonyabb módszerre helyeződött át. Meg kell teremteni a feltételeit annak, hogy a terület tulajdonosai és használói felelősséget érezzenek környezetük iránt. Közbelépjenek vagy bejelentsék, ha rendellenes használatot tapasztalnak.

1. A járókelők természetes módon, a jelenlétükkel növelik a bűnelkövetők lebukási esélyét.

Az építészeti bűnmegelőzés az alábbi négy alapelv köré csoportosul:

- természetes felügyelet
- jogosultság természetes szabályozása
- birtokviszony jelzése
- fenntartás és karbantartás

Habár a négy alapelv szorosan összefügg egymással, a könnyebb érthetőség kedvéért külön fejezetben tárgyaljuk őket.

A két elvben is megjelenő „természetes” jelző arra utal, hogy rendeltetésszerű használat során a felügyelet, illetve a jogosultság-szabályozás automatikusan valósul meg. A terület használói, a járókelők figyelemmel tudják kísérni az eseményeket, így a jogosultság ellenőrzése külön személyzet és biztonságtechnikai eszközök nélkül is létrejön.

Az építészeti bűnmegelőzés alkalmazása akkor a legegyszerűbb és leggazdaságosabban kivitelezhető, ha már a tervezési fázis kezdetén foglalkoznak vele. Természetesen mód van egy már meglévő terület átalakítására is, és ezeknek az elveknek az utólagos beépítésére. Ez esetben is igaz, hogy a rehabilitált terület biztonsága nagyban javul, és hosszú távon fenntarthatóbbá válik.

TERMÉSZETES FELÜGYELET

Egy bűncselekmény elkövetéséhez több körülmény együttes megvalósulása szükséges. Szükség van alkalomra (helyszínrre), elkövetőre, áldozatra és értékre, melyre a bűncselekmény irányul. Jellemzően a legtöbb bűncselekmény nem előre megtervezett módon, hanem az elkövető számára kedvező körülmények hatására, spontán történik, ahogy a közmondás is tartja: alkalom szüli a tolvajt. Az építészeti bűnmegelőzés feladata a bűnözők számára kedvező alkalmak hatásos csökkentése.

Mivel a bűnözők nem szeretik, ha megfigyelik őket, a rálátás biztosításával, a lebukás kockázatának növelésével csökkenthetjük a bűnelkövetés lehetőségét.

A természetes felügyelet, más néven közösségi kontroll azt jelenti, hogy egy adott területet az arra járók a természetes használat során szemmel tartanak. A közösségi kontroll célja az, hogy az illetéktelen személyeket megfigyelés alatt tartsa, és a nem rendeltetésszerű használatot észlelje.

Arra, hogy egy területet közösségi kontroll alá vonjunk, több lehetőség áll rendelkezésünkre. Csökkenthető a bűnalkalmak száma, ha több jelenlévő rálátását biztosítjuk a bűnözők által kedvelt helyekre. A terület felé nyíló ablakokkal, jó megvilágítással és a rálátást akadályozó tárgyak eltávolításával, a növények metszésével javítható a terület áttekinthetősége az épületek belsejéből és a közterületről egyaránt. Ennek fordított hatása is van: az emberek biztonságban fogják magukat érezni, ha láthatnak másokat, illetve, ha ők is láthatóak.

A természetes felügyelet az építészeti bűnmegelőzés legfontosabb eszköze. Ennek megvalósítása, fokozása és kiterjesztése elsődleges a bűncselekmények visszaszorításában. A megfigyelők számának növekedését a rálátás megteremtése mellett a különböző funkciók – például lakások, üzletek, irodák – keverése is elősegíti.

A közterületeket, az épületeket úgy kell megtervezni és működtetni, hogy azok a közösségi kontrollt, a terület természetes felügyeletét a lehető legjobban lehetővé tegyék, miközben ezzel nem zavarják a mindennapi használatot.

A természetes felügyelet megvalósításának különböző módszerei lehetségesek:

Már a tervezésnél fontos figyelembe venni a közösségi kontroll jelentőségét.

A működtetés és fenntartás során is legyen kiemelt szempont a természetes felügyelet.

Teremtsük meg az összeférhető területhasználatok sokféleségét (éttermek, irodák, üzletek, lakások, közösségi és szabadidős lehetőségek).

Sokak számára tegyük vonzóvá a területet.

A terület használata ne érjen véget a hivatali órák végeztével, lehetőség szerint az egész nap folyamán biztosítva legyen, a nappali és az esti órákban is.

Kerüljük az egyféle funkcióval rendelkező területek, például alvóvárosok vagy tiszta hivatali negyedek kialakítását.

Ösztönözzük a gyalogos és kerékpáros forgalmat.

1

Az épületek a közterületek felé hangsúlyos funkciókat kapjanak (például boltok, kirakatok az épület földszintjén).

Különböző korosztályú, eltérő időbeosztású csoportok keverésével biztosítható a gyalogosforgalom folyamatos jelenléte.

Közösségi terek kialakításával mozdítsuk elő a közösségi és egyéni tevékenységeket (parkok, játszóterek, sportpályák).

A tervezés során kerüljük a vakfoltok, be nem látható területek kialakulását, a rálátás, a terület áttekinthetősége legyen biztosítva.

A fenntartás során is figyeljünk a terület átláthatóságára, például a fák és cserjék megfelelő metszésével.

Biztosítsuk a megfelelő éjszakai megvilágítást.

2

3

1. A megtúrt nem rendeltetés szerinti használat lezülleszti a környező tereket is, újabb bűnalkalmakat teremtvé.

2. Alkalom szüli a tolvajt. Az elölhagyott értékek kísértést ébresztenek az eltulajdonításra.

3. A gyér forgalom, az ablakokból a rálátás hiánya tálcán kínálja a lehetőséget a rongálásra.

1. A lakások ablakai a köztér felé néznek, az épületek földszintjén a kiskereskedelem is jelen van.

2. Kerülni kell a tűzfalak, vak homlokzatok kialakítását, melyekből nem nyílik rálátás a terekre.

3. Egy kiüresedett városközpont. A korábbi funkciók megszűnése kihalttá teszi a környezetét is.

4. Sokak számára vonzó terület megfelelő lehetőséget teremt a természetes felügyelet kialakulásához.

5. Gyalogos és kerékpáros forgalom ösztönzése hatásos eszköz a közösségi kontroll növelésére.

6-7. Megfelelő tervezéssel és fenntartással (a növényzet metszésével) kell a területek átláthatóságát biztosítani.

JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES SZABÁLYOZÁSA

A jogosultság ellenőrzése egy olyan tervezési alapelv, melynek elsődleges célja a bűnalkalmak lehetőségének csökkentése azáltal, hogy megnehezíti és a támadó számára kockázatosabbá teszi a területre való behatolást.

A jogosultság szabályozásának háromféle módját különböztethetjük meg:

- szervezett (biztonsági őrök által)
- biztonságtechnikai eszközökkel (például: záruk használatával)
- a jogosultság természetes ellenőrzése által (térhatároló elemek, eltérő térburkolatok alkalmazásával).

Hagyományosan a jogosultság ellenőrzését elsősorban a terület szervezett felügyeletével és biztonságtechnikai eszközök segítségével látták megoldhatónak, miközben a környezet alakítását alábecsülték, vagy figyelmen kívül hagyták. Ez a felfogás nagyon költség- és emberi erőforrás igényes. A temérdek vagyonvédelmi eszköz beszerelése, továbbá a nagyszámú őrség vagy járőr alkalmazása kevés esetben valósítható meg gazdaságosan. Az építészeti bűnmegelőzés a környezet kialakításával lehetőséget teremt egy sokkal racionálisabb egyensúly kialakulására.

Nincs szó azonban arról, hogy a biztonságtechnikai eszközök, vagy a szervezett őrzés minden esetben elhagyható lenne. Vannak olyan esetek, amikor ezeknek is van helye. A jogosultság természetes

1. Önműködő ajtócsukóval felszerelt ajtó választja el az egyetemi épület fél-nyilvános és fél-magánterületeit.

2. A recepciós pult bejárathoz közeli elhelyezése jelzi a fél-nyilvános terület határát.

szabályozása által azonban sokkal kevesebb ráfordítással teremthető meg a biztonságos környezet.

Az illetéktelen személyek természetes módon való távol tartása, bejutásának megnehezítése környezetalakítással többféle módon is megvalósítható: átlátható kerítések, járdavezetés, térburkolatok, sövények vagy egyéb térhatároló elemek alkalmazá-

sával. Ide sorolhatjuk az önműködően záródó ajtókat is, és minden olyan megoldást, ami természetes módon, önműködően vagy passzívan lehatárolja a tereket.

A jogosultság szabályozása úgy valósítható meg a legcélszerűbben, ha a védendő területet védelmi zónákkal vesszük körül. Így jutunk el a nyilvános területektől a fél-nyilvános, fél-magánterületeken át a magánterületekig.

A jogosultság ellenőrzése legnehezebben a nyilvános területeken, a közforgalmú utcákon, tereken valósítható meg. Ilyen esetekben pszichikai határok megjelenítésével tehetjük egyértelművé, hogy a területen kik tartózkodhatnak, mi a terület rendeltetési célja. Ezek a határok megjelenhetnek jelzések, burkolati váltások formájában, de más olyan megoldások is szóba jöhetnek, amelyek jelzik a terület egységét és egyediségét, használatának szabályait.

A fél-nyilvános területeken a jogosultság ellenőrzése több átgondolást igényel. A jól kialakított be- és kijáratok, kerítések, kertépítészeti megoldások, az elegendő megvilágítás, vagy például egy ügyfélszolgálati iroda megfelelő elhelyezése egy raktárépületben, jó megoldást jelenthetnek az átmeneti zóna kialakítására.

A következőkben részletesebben tárgyaljuk a zónák kialakítását.

3. *A társasházak előtt kialakított fél-nyilvános előkertek jó példái a pufferzónáknak.*

4. *Átlátható kerítésekkel jól elhatárolhatók a különböző jogosultságot igénylő térrészek, miközben az áttekinthetőség megmarad.*

5. *Burkolatváltás, metszett sövény, átlátható kerítés mind elősegíti az eltérő jogosultsággal való használat megkülönböztethetőségét.*

BIRTOKVISZONY JELZÉSE

Az a szemléletváltás, ami a szervezett, biztonságtechnikai eszközökkel megvalósított felügyeletről és jogosultság-ellenőrzésről áthelyezte a hangsúlyt a természetes módok felé, szükségszerűen magával hozta a tulajdonosi szemlélet alapelvének kialakítását is. A birtokviszonyok jelzésével, a környezet egyedi kialakításával a tulajdonosok felelősségérzete megerősíthető.

Az emberek ösztönös módon védik azt a területet, amit sajátjuknak érznek, és tiszteletben tartják azt, ami mások tulajdona. A birtokviszonyok egyértelmű megjelenítése ezért hatásos alapelve az építészeti bűnmegelőzésnek. Ha az emberek észreveszik ugyan a rendellenes használatot, de nem tesznek ellene semmit, akkor a legalaposabban megtervezett természetes felügyelet is csődöt mond a bűn és a vandalizmus megfékezésében.

A tulajdonviszonyok fizikai határokkal való világos kifejezése történhet átlátható kerítéssel, tájépítészeti elemekkel, jelzésekkel, járdakialakítással vagy megvilágítással is. A behatolók azonosítása sokkal könnyebb olyan helyen, ahol a határokat egyértelmű eszközökkel jelölték ki.

1. Megfelelően karbantartott előkert érzékelteti a tulajdonosok jelenlétét.

2. A pufferzónák teljes hiánya megnehezíti az illetéktelenek kiszűrését.

3. Információs táblával, átlátható kerítéssel jelzett birtokhatár egyértelműsíti a birtokviszonyokat.

A telekhatárok megjelenítése mellett fontos az úgynevezett „pufferzónák” kialakítása és jelzése is. A különböző zónákba való belépés különféle jogosultságot feltételez. A nyilvános területektől, ahol bárki tartózkodhat, így jutunk el a fél-nyilvános, fél-magán-területeken át a magánterületre. Az átmeneti terek kialakításával a jogosultság ellenőrzése folyamatosan és könnyebben ellenőrizhető, illetve a fokozatosság révén időben kiszűrhetők az illetéktelen behatolók.

A magánterület a nyilvánosságtól teljesen elzárt, privát használatú terület. Ezek az épületek legbelőbb területei: lakások, belső irodák, üzemi területek, ahová a tulajdonosok csak vendégeiket, alkalmazottait engedik be.

A fél-magánterületek olyan belső folyosók, előterek, társasházak belső kertjei, játszóterei, parkolói, ahová nem mehet be bárki, csak a tulajdonosok, illetve vendégeik.

A fél-nyilvános területek lehetnek ügyfélszolgálati irodák, középületek nyilvánosságtól el nem zárt területei, egyetemek, könyvtárak, vagy a sorházak, társasházak utcafronti oldalán, az előkertben vezetett járdái is. Ezek a területek célhoz kötötten használhatók.

A nyilvános területeket bárki használhatja, nem kell igazolnia senkinek sem a jogosultságát. Ide tartoznak a közterületek, utcák, parkok, terek, bevásárlóközpontok nyilvános terei.

A pufferzónák révén az illetéktelenek még időben kiszűrhetők. Ahol viszont nincsenek átmeneti zónák, azaz a nyilvános területekről egyből a magánterületre lehet bejutni, a bűnelkövetőknek könnyebb dolga van. A felügyelet nehezebben valósítható meg, a lebukás veszélye kisebb, ezért ezek a helyszínek könnyebb célpontot jelentenek.

Fontos kitérni azokra a kutatásokra, amelyek azt vizsgálták, hogyan oszlik meg a tulajdon iránt érzett felelősség. Ezeknek a tanulmányoknak mind közös megállapítása, hogy egy bizonyos tulajdonosi létszám felett a felelősség megoszlik, már nem törődnek az egyes személyek a közös tulajdonukkal. Többek közt ezért is okoz nagyobb problémát a toronyházak, panelházak közös tereinek felügyelete. Itt a lakók már nem érzik sajátjuknak az osztatlan közös tulajdonú, fél-magán tereket. Ha rongálás, amortizáció történik, nem javítják ki. A sok tulajdonos már nem ismeri egymást, egy idegennek könnyebb feltűnésmentesen bejutnia. Célszerű ezért az újonnan épülő társasházak folyosóit úgy tagolni, hogy egy fél-magánzónát, folyosószakaszt, lépcsőházat 6-12 lakóegységnél több ne használjon.

A birtokviszonyok egyértelmű jelzésére különféle eszközök használhatók: átlátható kerítések, megfelelő járdavezetés, utcabútorok, művészeti alkotások, feliratok, jelzések. A gondosan karbantartott területek és a megfelelően elhelyezett tájépítészeti elemek szintén világosan közvetítik egy terület tulajdonosainak jelenlétét.

Egy környék identitástudatának, arculatának megteremtése nagyobb körben is segít az ott élők felelősségérzetének kialakulásában, megerősödésében.

1. A társasház lépcsőházainak előterét lezáró üvegezett ajtó tovább szűkíti a jogosan használók körét. Fél-nyilvános és fél-magánterület határát jelzi.

2. Gondozott társasházi kertek a fél-magánterület jó példái.

3. A szegedi egyetemi könyvtár közönségforgalmi terei fél-nyilvános zónának tekinthetők. Csak megfelelő célhoz kötötten használhatók.

4. Gondosan karbantartott növényzet, tiszta burkolatok, falak egyértelműen jelzik, hogy a területnek van gazdája.

5-6. Nagyobb körben is meghatározhatja egy környék identitástudatát egy karakteres műalkotás. A környék lakói azonosulhatnak a környezetükkel, magukénak érezhetik a területet.

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

Egy terület karbantartása nagyon meghatározó jelentőségű lehet a bűnmegelőzés szempontjából. A „törött ablak” elmélet az egyik alapja a karbantartás szükségességének. E szerint az elhanyagolt tulajdonok, betört ablakok, helyre nem állított rongálások, graffitik falfelületek vagy ottfelejtett gépjárműroncsok ahhoz vezetnek, hogy a pusztulás növekszik, és tovább terjed a szomszédos ingatlanokra is. Ha egy területet nem gondoznak, az összkép elhanyagoltságot fog mutatni, ezáltal azt fejezi ki, hogy a lakók nem érzik sajátjuknak a területet, nem vigyáznak rá, nem érdekli őket. A gondozatlan területeken elfogadottnak tűnik a további vandalizmus, rendellenes használat. Nincsenek szabályok sem, melyek a felhasználást korlátoznák. Ez ösztönzi a bűncselekmények előfordulását, a terület további elhanyagoltságának növekedését.

Az épület és környezetének megfelelő karbantartása az ott élők életminőségét is meghatározza, és nagyban elősegíti, hogy a tulajdonosi felelősségérzet megerősödhessen.

A karbantartás és fenntartás lehetőségét már a tervezési fázisban figyelembe kell venni az anyagok, a burkolatok és a növényzet megválasztásával is. Ezek ugyanis hatással lesznek a későbbi fenntartás kivitelezhetőségére. Jó minőségű, tartós és vandálbiztos utcabútorok, térhatárolók, felületek kialakítása szükséges.

A növények megválasztásánál és telepítésénél ügyelni kell arra, hogy azok kifejlett állapotukban se akadályozzák a terület átláthatóságát, metszésük a későbbiekben megoldható legyen.

A megfelelő karbantartás, az egyértelmű szabályozás, és ezáltal a területről kialakult összkép jelentős hatást gyakorol arra, hogy a bűnözők milyen mértékben veszik célba az adott területet.

1

1. Az autóroncs, a szemetes terület a környék elhanyagoltságát fejezi ki.

2. A törött üveg elmélet szerint a kezdeti elhanyagoltság további pusztuláshoz vezet és a szomszédos területekre is átterjed. Az elhagyatott, gazdátlan szolgáltatóház falain megjelennek a graffitik, leverik a fényreklámot, szemetes, taszító helyé válik.

3-4. Már a tervezés során fontos a fenntartásra gondolva vandálbiztos utcabútorokat tervezni.

4

ALAPVETŐ MÓDSZEREK

A TERVEZÉSBEN ÉS FENNTARTÁSBAN

MEGVILÁGÍTÁS

ÁTLÁTHATÓSÁG

LEHATÁROLT ÚTVONALAK

ELSZIGETELT, GYÉR FORGALMÚ TERÜLETEK

ZEGZUGOS TEREK, REJTEKHELYEK

VÁLTOZATOS TERÜLETHASZNÁLAT ÖSZTÖNZÉSE

TULAJDONOSI FELELŐSSÉGÉRZÉS

INFORMÁCIÓS RENDSZER, TÁJÉKOZTATÁS

VONZÓ ESZTÉTIKAI MEGJELENÉS

TÁJÉPÍTÉSZET, KERTTERVEZÉS

TEVÉKENYSÉGEK, RENDEZVÉNYEK ÖSZTÖNZÉSE

Abban, hogy a négy építészeti bűnmegelőzési alapelvet – a természetes felügyeletet, a jogosultság természetes ellenőrzését, a birtokviszonyok jelzését, továbbá a fenntartást – megvalósíthassuk, különböző tervezési módszerek segítenek. A legfontosabb módszerek a következők:

1. megfelelő megvilágítás
2. átláthatóság biztosítása
3. lehatárolt útvonalak minimalizálása
4. elszigetelt, gyér forgalmú területek megszüntetése
5. zegzugos terek, rejtékhelyek elkerülése
6. változatos területhasználat ösztönzése
7. tulajdonosi felelősségérzet megteremtése és érzékeltetése
8. jelzések és információk megjelenítése, tájékoztatás
9. az épített környezet összképének javítása, vonzó esztétikai megjelenés
10. tájépítészet, kerttervezés
11. tevékenységek, rendezvények ösztönzése

Az, hogy ezek közül melyik módszer vagy módszerek együttese alkalmazható, függ a terület állapotától, a funkcionális követelményektől és a terület megvalósítani kívánt programjától éppúgy, mint a tervezői szándéktól.

MEGVILÁGÍTÁS

Akár lakókörnyezetről, akár kereskedelmi területről vagy bármilyen más övezetről van szó, a megfelelően megtervezett, kivitelezett és karbantartott megvilágítás a leggazdaságosabb bűnmegelőzési eszköz. A megfelelően alkalmazott megvilágítás a térérzetet és a szubjektív biztonságérzetet is nagyban javítja, a bűnalkalmakat lecsökkenti.

Az utcák, terek biztonságosabbá tételéhez alapvetően hozzátartozik a jó közvilágítás. A megfelelő megvilágítás első számú követelmény, hogy a területet használó emberek jól lássanak és jól látszódnak. A megfelelően elhelyezett világítás biztonsági szempontból alapvető hatással van a bűnözéstől való félelemérzet csökkenésére. A tervezésnél az adott terület sajátosságait figyelembe kell venni, ezáltal elérhetjük, hogy a közterületeken sötétedés után is biztonsággal lehessen közlekedni gyalogosan, kerékpárral és járművekkel is.

Amennyiben egy területet éjszakai használatra is szántak, a világításnak biztosítania kell a megfelelő látási viszonyokat. A közösségi kontroll megvalósulása érdekében a területet úgy kell bevilágítani, hogy ne maradjanak sötét zugok, minden térrész áttekinthető legyen. Akkor mondhatjuk megfelelőnek a terület megvilágítását, ha egy normál látással rendelkező személy fel tud ismerni egy arcot tíz méteres távolságból. A köztes területeket, az átjárókat, be- és kijáratokat, jelzéseket megfelelően ki kell világítani.

Különböző teljesítményű és színhőmérsékletű világítótestek alkalmazásával megoldható, hogy bizonyos közterületek ne ösztönözzenek hosszabb idejű ott tartózkodásra. Sőt, akár korcsoportok szerint is lehetséges ennek differenciálása.

Egy nottinghamshire-i lakótelepen rózsaszínű lámpákat helyeztek el az épületek átjáróiban, melyek kihangsúlyozzák a tinédzserek pattanásait. Ezzel elérték, hogy a fiatalok nem a házak előtt csoportosulnak, mivel bőrük hibáit kiemeli ez a szín, amit szégyellnek. Magas frekvenciák erős sugárzásával (ami csak a fiatalok fülét és a szúnyogokat zavarja), vagy klasszikus zenével szintén hasonló hatást lehet elérni.

Az edinburgh-i nyilvános illemhelyeken kék megvilágítást alkalmaztak. Ezzel a korábban ott drogozókat tartják távol, mivel a kék szín megnehezíti a bőr alatti vénák megtalálását.

A veszélyes zónákat (pl. gyalogátkelőhely, forgalmas kereszteződés, veszélyes útszakasz stb.) a környezettől színben és intenzitásban eltérő módon kell megvilágítani. Ezáltal kihangsúlyozhatjuk őket, és felhívhatjuk rájuk a figyelmet.

Néhány esetben azonban előfordulhat, hogy jobb, ha nincs kivilágítva egy terület. Egy park átgondolatlan, véletlenszerű, egyenetlen megvilágítása hamis biztonságérzetet kelthet, és lehetőséget adhat a támadónak, hogy egy sötét zugban rejtőzzön el. Ha csak egyes útvonalak kapnak fényt, a bűnözők előre ki tudják számítani az arra járók mozgását (lásd alternatíva nélküli útvonalak).

A gyalogosokat éjszaka a nem kellően biztonságos útvonalak helyett alternatív, biztonságosabb útvonalakra kell terelni.

Az elhagyatott helyek megvilágítása bizonyos esetekben lehetővé teszi a graffitisek munkáját is.

A világításnak egyenletesnek kell lennie, hogy csökkentse az árnyékos és a kivilágított területek közti kontrasztot. Több, kisebb teljesítményű lámpatest hasznosabb lehet a kevesebb, nagy teljesítményű lámpatesthez képest. Használatukkal csökkenthetők az éles árnyékok, valamint elkerülhető a káprá-

1. Rosszul megvilágított közterület. Egyenetlen megvilágítás erős árnyékokat, beláthatatlan térrészeket eredményez, bizonytalanságot keltve.

2. Jól megvilágított közterület. Egyenletes, megfelelő erősségű és káprázásmentes megvilágítás lehetővé teszi a biztonságos esti használatot.

3. Egyenletes megvilágítású aluljáró biztonságérzetet kelt.

4. Egy gyengén megvilágított, elszigetelt útvonal erős bizonytalanságot és diszkomfort érzetet ébreszt.

zás kialakulása. A területet olyan irányból és kellő magasságból kell bevilágítani, illetve a lámpatestet úgy kell kialakítani, hogy a fényforrás ne világítson a területet használó szemébe, ne zavarja a tisztánlátásban.

Tervezési javaslatoknál már a kezdeti stádiumban figyelembe kell venni az éjszakai használatot, és később arra méretezni a megvilágítás típusát, elhelyezését és intenzitását.

Olyan helyeken, melyeket ritkán használnak, mozgásérzékelő lámpákat érdemes elhelyezni. Lakóépületek bejáratánál viszont érdemes folyamatosan világító lámpákat felszerelni, amelyek a bejárat megtalálását is segítik.

A világítás lehetőség szerint természetes színű (pl.: 4200-5600 K) legyen. Ma már egyre megfizethetőbbek az energiatakarékos típusok (pl.: LED fényforrások), ezeket részesítsük előnyben a fenntartási költségek és a környezettudatosság jegyében. 2009-ben a New York-i Central Parkban lecserélték a korábbi fém halogén lámpatesteket LED-es lámpatestekre. Az új fényforrások két-háromszor hosszabb élettartamúak voltak, miközben jobb láthatóságot és egyenletesebb megvilágítást eredményeztek alacsonyabb fényintenzitás mellett. Mindemellett éves szinten átszámítva 20 millió forintos nagyságrendű megtakarítást és 7 éves megtérülést értek el. Hasonló beruházások történtek már hazánk több nagyvárosában is, melyek szintén fontos tapasztalatokkal jártak.

A világítóttesteket vandálbiztos szerkezetekkel és anyagokkal, megfelelő tervezéssel védeni kell a lehetséges rongálás ellen. Ha mégis rongálás történik, a lehető leghamarabb ki kell javítani a kárt, és a világítást újra üzembe kell helyezni.

5

7

6

5. A nem megfelelően megtervezett, erős kontrasztokat teremtő megvilágítás a két járókelőt teljes sötétségbe rejti.

6. Az utcaburkolatba helyezett erős fényű lámpatestek káprázást okoznak.

7. Bizonyos esetekben indokolt lehet a világítás mellőzése. A Parlament előtti tér, vagy játszóterek éjszakai használata nem cél, ezért nincs éjszakára kivilágítva.

A világításnak egyenletes fényeloszlást biztosítva az útszéli járdákra és búvóhelyekre is irányulniuk kell, nem csak az úttestre és a járdákra. Elhelyezéskor figyelembe kell venni a növényzetet. Ha az idősebb fák nagyobb lombkoronája akadályozza a fény terjedését, a világítás megfelelő magasságban való kialakítása segíthet. A fák felett elhelyezett lámpatestek miatt árnyékoltok keletkezhetnek. Így ha valaki a fa alatt áll, nem lehet észrevenni. A fákat és a lámpatesteket ezért távolabb kell helyezni egymástól. Az árnyékvetés kiküszöbölése kifejezetten fontos a parkolóknál is.

Elszigetelt útvonalakon és parkolóházakban világos színű felületeket kell alkalmazni a falakon és a menyeyezeten. Ezeken a területeken erősebb megvilágítás, magasabb intenzitású fényforrás alkalmazása szükséges.

A világítás rendszeres ellenőrzést és karbantartást igényel, hogy megőrizzük a megfelelő láthatóságot. A fényt akadályozó bokrokat és fákat metszeni kell. A könnyű karbantartás érdekében megfelelő magasságban kell elhelyezni a lámpatesteket, melyeket tisztán kell tartani és azonnal kicserélni, ha kiégtek vagy eltörték. A járókelőket információs tábla tájékoztassa arról, hogy kit kell értesíteni, ha kiégett vagy megrongálódott egy lámpatest.

Épületek felújítása esetén is érdemes külön világítási tervet készíteni annak érdekében, hogy a megvilágítást az új igényeknek és a biztonsági követelményeknek megfelelően korszerűsíteni lehessen.

Mivel a világítástervezés összetett, és sok tapasztalatot igénylő feladat, nagyobb léptékű beruházásoknál már a kezdeti fázisban szakember bevonása szükséges.

ÁTLÁTHATÓSÁG

Az átláthatóság azt jelenti, hogy egy terület minden pontja minden irányból jól áttekinthető. Ezáltal az emberek előre beláthatják útvonalukat, és elkerülhetik a veszélyesnek ítélt részeket. Ha megvalósul az átláthatóság, a járókelők láthatják egymást, így mind a természetes, mind a hatósági felügyelet könnyebben megvalósítható.

A beláthatatlan területen való áthaladás bizonytalanságot, félelmet ébreszthet. A támadók is tisztában vannak vele, honnan lehet őket észrevenni, ezért rendszerint kerülnek a jól átlátható területeket.

Ha éles sarkok, falak, töltések, tömör kerítések, zárt sövények vagy fák miatt nem belátható az útvonal, az nagyban csökkenti a biztonságérzetet. Az ilyen átláthatóságot akadályozó elemek a gyalogos útvonalak mentén rejtkezhelyként szolgálhatnak a támadónak. Az alacsony sövények, virágtartók, a megfelelően metszett fák, a rácsos vagy hálós kerítések, az átlátszó biztonsági üveg térhatárolók, a gondozott gyepek és virágágyások lehetővé teszik a terület használók számára, hogy jól lássanak és láthatóak legyenek. Ez csökkenti a bűnözés és a vandalizmus előfordulását.

A láthatóság megtervezése az épített környezetben a tiszta rálátási vonalak kialakítását, a zegzugos terek, rejtkezhelyek elkerülését jelenti. A besüllyesztett kapualjak olyan zugokat eredményezhetnek, melyekben a természetes felügyelet nem megvalósítható. Az éles, beláthatatlan sarkok is hasonló problémához vezetnek, különösen lépcsőházakban, folyosókon, ahol nincs alternatív útvonal. Ilyen vakfoltokat eredményezhet a gyalogos utak lejtésének hirtelen változása, ideértve a közterületi lépcsőket is.

1. Jól átlátható parkban könnyen megvalósul a természetes felügyelet.

2. A nem belátható helyek lehetővé teszik a bűncselekmények zavartalan elkövetését.

3. Csak látszólagos biztonságot eredményez az átláthatatlan, magas örökzöld sövény. A kertbe bejutó bűnözők már teljes nyugalomban tevékenykedhetnek.

4. A buszmegállók biztonság szempontjából különösen veszélyesek, ezért ezeket minden irányból átláthatóan kell kialakítani, és utólagos matricázással vagy plakátokkal sem szabad csökkenteni a rálátást.

5. Rossz megoldás a tömör falú buszmegálló, a várakozókat nagyon kiszolgáltatottá teszi.

1. Ez a besüllyesztett, keskeny kapualj nem kelt biztonságérzetet és valóban nem biztonságos.

2. A szűk átjárók kialakítása már a tervezés során kerülendő.

3. Az éles kiszögellések beláthatatlan térrészeket eredményeznek.

Bizonyos problémák kiküszöbölése megoldható. Olyan helyeken például, ahol falkiszögellés akadályozza az átláthatóságot, a fal helyett oszlopok vagy rövidebb, alacsonyabb falszakaszok is beépíthetők. Erre lehetőség szerint még a tervezés során gondolni kell. Az áttekinthetőség javítható olyan módosítások révén, mint ablakok nyitása vagy más áttörések létrehozása az egyébként tömör falakon, vagy a túlnyúló falszakaszok megszüntetése. Jó megoldást jelenthet ilyen helyeken az üvegezett felületek, üvegfalak alkalmazása. Az átláthatóság ilyen módon való megteremtése növeli a természetes felügyelet lehetőségét, ezáltal a biztonságot is. Végző esetben a beláthatatlan térrészekben az átjárást kerítéssel kell megszüntetni.

4

5

6

4. Üvegezett bejárat, megfelelően széles ferde falával a falkiszögellések csökkentésére jó megoldás.

5. Rossz megoldás az átláthatatlan tömör ajtajú, beugróban elhelyezett kapu.

6. Tükör alkalmazásával utólag valamelyest javítani lehet a beláthatóságon.

1

A kerítések kialakítása, a növényzet és a tereprendezés megtervezése hasonlóképpen alapos átgondolást igényel ott, ahol az átláthatóság alapvető tervezési szempont. Az olyan holtterekben, ahol az épület átalakítása nem lehetséges, tükrök és biztonsági kamerák használata szükséges, annak ellenére, hogy nem ezek jelentik az optimális megoldást.

Az átláthatóságra különösen nagy figyelmet kell fordítani azokon a helyeken, melyek a biztonság szempontjából veszélyesnek számítanak, például buszmegállók, aluljárók, metró lejáratok, többszintes parkolóházak lépcsői vagy lakótelepi toronyházak bejáratainak esetében. Ezeket a területeket sokan használják, ezért ezeken a helyeken különösen szükséges a biztonság megteremtése.

2

3

1. Az üzletből kilátni az utcára, így a közösségi kontroll hatékonyan megvalósulhat.

2. Teljes felületén átláthatatlan üzlethelyiséget a biztonságtechnikai eszközök sokasága sem tudja hatékonyan megvédeni a rablóktól.

3. A földszinti kávézó előtt elhelyezett üvegfalú buszmegálló jó megoldás, oldalai azonban nem átláthatók.

A buszmegállókat célszerű minden irányban átláthatóan kialakítani, például üvegfalakkal lehatárolni, melyek nemcsak átlátszóak, de a szélről, esőtől is megvédik a várakozókat. Az üvegezett falakat később sem szabad lefedni reklámplakátokkal, matricázással.

Az üzletekből és áruházakból jól szemmel lehet tartani az utcákat. Ezért nem szabad a kirakatokat befóliázni, sem polcokkal eltakarni. Ez fordítva is igaz: egy olyan üzlethelyiség, mely az utcáról teljesen beláthatatlan, jó lehetőséget teremt bűncselekmény elkövetésére. Erre sajnos sok hazai példát találunk az elmúlt időszakban elkövetett trafikrablások során: a trafikokat 2015 első öt hónapjában háromszor gyakrabban rabolták ki, mint más kisboltokat.

Az átláthatóság idővel természetes módon is csökkenhet: a növényzet fejlődik, akadályok és rejtékhelyek képződhetnek. Ezért már a kerttervezés és a beültetés során figyelembe kell venni a fák és cserjék növekedését, végleges magasságát és más specifikus tulajdonságait. Növények telepítésénél különösen fontos, hogy a tulajdonosok kellő figyelmet fordítsanak a kertfenntartásra annak érdekében, hogy biztosítsák az eredeti látási viszonyokat az idő előrehaladtával is.

4. A gondozatlan, elburjánzó növényzet a korábban barátságos kutyasétáltató ösvényt átláthatatlanná, elhanyagolttá tette.

LEHATÁROLT ÚTVONALAK

A lehatárolt, alternatíva nélküli útvonalak túlságosan kiszámíthatóak, nem kínálnak fel választási lehetőséget, menekülési útvonalat a közlekedőknek. A támadó előre tudja, hogy a gyalogos útvonala merre vezet majd. Ilyen két oldalról lehatárolt helyekre példák az aluljárók, gyalogos-felüljárók, lépcsők és mozgólépcsők, vagy egy parkban az egyetlen kivilágított sétány is. További súlyos veszélyt jelentenek azok az alternatíva nélküli útvonalak, melyek felfelé vezető területre vezetnek.

Ha mindenképpen elkerülhetetlen egy lehatárolt útvonal kialakítása, akkor a legfontosabb a tervezéskor átgondolni a láthatósági követelményeket. Ha már meglévő alternatíva nélküli útvonalról van szó, akkor az útvonalat, ha csak lehet, módosítani kell, vagy végső soron megszüntetni. Az elhagyatott, lehatárolt útvonalak biztonságosabbá tehetők azáltal, hogy különböző tevékenységek ösztönzésével forgalmasabbá tesszük őket, biztosítjuk a tiszta átláthatóságot (például átlátszó kerítéssel), fejlesztjük a világítást, vagy segélykérő telefonokat helyezünk el. Térkamerák elhelyezése is valamelyest segíthet, de nem jelentenek tökéletes megoldást.

1. A gyalogos-aluljárók tipikus példái a lehatárolt útvonalaknak.

2. Panelházak közötti szűk átjárók az átgondolatlan tervezés következményei.

Ha a lehatárolt útvonaltól 50-100 méter távolságra rejtekhely található, akkor azt mindenképpen meg kell szüntetni. Egy elhagyatott útvonal mellett található sötét zug lehetővé teszi a támadó számára, hogy áldozatát a közeli rejtekhelyre vigye, és ott még súlyosabb bűncselekményeket kövessen el.

Lehetővé kell tenni az elhagyatott és lehatárolt útvonalak természetes szemmel tartását. A lépcsőházak, rámpák külső felülete, korlátja átlátható, vagy üvegezett legyen. Elhelyezkedésük tegye lehetővé a belátást a szomszédos területekről.

Az elhagyatott vagy elszigetelt útvonalakat is káprázásmentesen, elégséges fényintenzitással és fényeloszlással, egyenletesen kell megvilágítani. A világításnak fokozottan vandálbiztosnak és megfelelő elhelyezésűnek kell lennie. A világos színű falak és mennyezet segítenek visszaverni a fényt, növelve a terület megvilágítottságát. Ha mód van rá, a természetes megvilágítást is biztosítani kell.

Olyan irányjelző táblákat kell elhelyezni, melyek megmutatják, hol húzódnak azok az alternatív útvonalak, melyek forgalmasabbak és jól megvilágítottak. Bizonyos gyalogos útvonalakat kizárólag nappal használnak, éjszaka le vannak zárva. Kivilágítatlan parkok bejáratánál jelezni kell, milyen más úton kerülhető el a parkon való áthaladás.

3. Ha nincs más lehetőség, legjobb a veszélyes átjárók megszüntetése.

4. A gyalogosok és kerékpárosok útvonalát a támadók előre tudják. A képen egy patak és egy tömör kerítés határolja két oldalról a járdát.

5. Gyalogos átjáró mellett megbújásra alkalmas beugró fokozza a bűnelkövetők lehetőségeit.

1

3

2

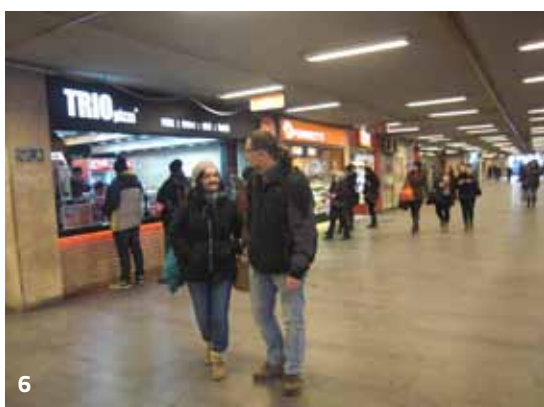
4

1. Utólagos kerítéssel, majd az áttekinthetőséget megakadályozó bódékkal létrejött lehatárolt útvonal.

2. Megfelelően karbantartott utcai lépcső, melyre ablakok néznek, átgondolt vandálbiztos világítással.

3. A tömör felüljáró-korlát a megbújásra alkalmas.

4. Üvegezett korlátú lejáró segíti az átláthatóságot.

5. A vandalizmus megfékezésére a legtöbb esetben nem elég a térfelügyelő kamera.

6. Gyorsétterem, látványpékség, újságárus, egyéb kiskereskedelem növeli a forgalmat az aluljáróban, megállnak az emberek, megvalósul a természetes megfigyelés.

7. Megfelelően tágas, világos felületű átjáró, forgalmát a földszinti étteremből jól látni.

8. Recepció előtér ellenőrzi az átjáró forgalmát.

ELSZIGETELT, GYÉR FORGALMÚ TERÜLETEK

Az elszigetelt terek olyan területek, melyek a város többi, forgalmasabb részétől markánsan elválnak, nem illeszkednek a város szerkezetébe. Ilyenek lehetnek a városi szövetben rekedt, kihalt iparterületek, nagyobb beépítetlen területek, foghíjtelkek, parkolóházak, nagyobb kiterjedésű városi parkok.

A legtöbb ember nem érzi magát biztonságban elszigetelt területen. Ha bajba kerülnének vagy segítségért kiabálnának, nem hallanák és látnák meg őket. Az emberek távol maradnak az ilyen területektől, ezáltal azok még elhagyatottabbá válnak, még kevésbé lesznek biztonságosak. A közösségi kontroll a szomszédos üzletekből és lakóépületekből csökkenti az elszigeteltség érzetét, akár csak a különböző tevékenységek meghonosítása a területen, például a foghíjtelken őrzött, fizetős parkoló kialakítása. Hatósági felügyelet vagy biztonsági személyzet folyamatos jelenléte a legtöbb esetben elkerülhetetlen. Szükség lehet biztonsági őrökre, térfelügyelő kamerákra, továbbá a személyzetet ki kell képezni a vészhelyzetek elhárítására is.

Az elszigetelt terekre lehetőség szerint rálátást kell biztosítani a környező épületekből. A parkolási lehetőségről úgy kell gondoskodni, hogy a természetes megfigyelés lehetséges legyen a környező épületek lakosai által.

1. A városi szerkezetbe nem kapcsolódó hatalmas beépítetlen terület elszigeteli a városrészeket egymástól.

2. Beépítetlen terület átlátható kerítéssel, gondozottsága kifejezi a tulajdonosi jelenlétet.

3

5

4

6

3. Tömör kerítéssel körbevett elszigetelt terület őrzése folyamatos felügyeletet igényel.

4. Fizetős őrzött parkolók kialakítása megfelelő forgalmat jelenthet.

5. Karbantartó javítja az elszigetelt terület kerítését.

6. Ha nem őrzik a területet, nagyon hamar felüti a fejét és elburjánzik a szemetelés.

7. A szomszédos házakból a rálátás segít fenntartani a természetes felügyeletet.

7

Segélyhívó telefonokat, vészjelző berendezéseket kell elhelyezni a területen. Térfigyelő kamerákkal és őráráttal növelhető az elszigetelt területek megfigyelése.

A területhasználattal egybevágó tevékenységek számának növelése lehetővé teszi a közösségi kontroll növekedését. Végző soron az elszigetelt területeket be kell vonni a városi vérkeringésbe, ingatlan- vagy területfejlesztők bevonásával.

ZEGZUGOS TEREK, REJTEKHELYEK

A rejtekhelynek alkalmas területek általában szűk, több oldalról zárt területek gyalogos közlekedési útvonalak mellett, vagy azok közelében. Legtöbbször fallal vagy növényzettel három oldalról körbezártak. Ilyenek például a felvonók, az alagutak, a zárt lépcsőházak, a sötét kapualjak, magas növényzetben lévő beugrók, három oldalról zárt üres telkek, szűk sikátorok, autóbeállók, beugrók, angolknák.

Ezeket a zugokat, beugrót, fallal körülvett területeket és gyalogos útvonal melletti tömör tárolókat a legjobb megszüntetni. Ha egy rejtekhely megszűn-

1

2

1. Egy lepusztult gyártelep a városi szövetben szintén elszigeteltséget eredményez. Itt is a fizetős parkoló segíti fenntartani a viszonylagos rendet.

2. Nagy kiterjedésű városi parkok különösen esti órákban válhatnak elszigetelt, veszélyes helyekké. Kivilágításuk hamis biztonságérzetet keltene.

tetése nem lehetséges, akkor érdemes lekeríteni és lezárva tartani. Az olyan átjárókat, melyek középülethez, oktatási intézményhez vezetnek, nyitvatartási idő után le kell zárni.

Ha mód van rá, a területet közösségi kontroll alá kell vonni, átláthatóvá kell tenni, megfelelő világítással kell ellátni, végső soron hivatalos felügyeletet kell biztosítani.

A tervezés során gondoskodni kell a menekülési útvonalakról, és a segítségkérés lehetőségéről is. Bekerített parkolók esetében legalább két gyalogos kijárat létesítése szükséges. Alagsorból kivezető vészkijáratok, aknák akkor is alkalmasak lehetnek rejtkehelynek, ha ki vannak világítva, így az ilyen megoldásokat érdemes elkerülni.

3. Angolaknak lehetőség szerint kerülendő a közterület közelében, ha kialakításuk mégis elkerülhetetlen, ráccsal le kell fedni őket.

4. Bár megvilágítása megfelelő, ez a zezugos, áttekinthetetlen átjáró nem ad biztonságérzetet. Az ilyen kialakítások kerülendőek.

5. Gyalogos útvonal mellett túl magasra nőtt bozót, kiválóan alkalmas búvóhelynek. További veszélyt jelent, hogy mindkét oldalról lehatárolt az útvonal.

1. *Tipikus rejtékhelynek alkalmas kihalt épület beugrókkal, beláthatatlan zugokkal.*

2. *A fitness terem napközben és az esti órákban is megfelelő közösségi kontrollt teremt a lakók zavarása nélkül.*

3. *A napközben gyér forgalmú lakótelepen a földszinten kialakított üzlet és forgalma biztosítja a jelenlétet.*

4. *Szórakozóhelyek létrehozása jó eszköz a változatos területhasználat megvalósítására. A lakók igényeivel nem összeegyeztethető, irodanegyedekben viszont jól alkalmazható.*

VÁLTOZATOS TERÜLETHASZNÁLAT ÖSZTÖNZÉSE

A közösségi kontroll kialakulásának egyik legfontosabb feltétele, hogy egy területen mindig legyen megfelelő számú személy. Ha egy területnek többféle, különböző rendeltetési célja is van, ez a feltétel könnyebben teljesül. A változatos, ugyanakkor kiegyensúlyozott területhasználat megteremtése fontos környezeti, gazdasági, esztétikai és biztonsági szempontból is. A különféle felhasználási módoknak összhangban kell lenniük egymással és a közösség szükségleteivel. Egy lakóövezetben például számos különféle területfelhasználás lehetséges és támogatandó. A lakóépületek között lehet városi tér, park, sportpálya, irodaépület, munkahelyek, óvoda, iskola és üzletek is, egy területen belül. Ha sokféle funkció kap helyet egy lakóterületen, annak nem csak a lakók látják hasznát, hanem bűnmegelőzési szempontból is előnyös.

2

3

4

A helyi vállalkozások, üzletek jelenléte növeli a biztonságot és védettséget, mivel az ott dolgozók az utcákat és a lakásokat is szemmel tudják tartani. A változatos felhasználású területek újabb és újabb tevékenységekre ösztönöznek, erősítik a közösségi kontrollt és az emberek közötti kapcsolatokat.

A különböző tevékenységeknek egymással összeegyeztethetőknek kell lenniük annak érdekében, hogy ne jöjjenek létre állandó konfliktushelyzetek. Szórakozónegyedek kialakulása lakóterületeken folyamatos harcokhoz vezet, és a lakók érdekeit nem szolgálja. A folyamatos aktivitás, változatos területfelhasználással való megalapozása az egész nap folyamán elősegíti a közösségi kontrollt. A sokszínű felhasználás elsődleges célja, hogy az ott élők szükségleteit kielégítse. Ilyenek lehetnek a lakóövezetekben létesített élelmiszerboltok, szolgáltató üzletek és irodák, melyek biztosítják a helyi foglalkoztatás lehetőségét is.

Irodanegyedekben elhelyezett óvodák, iskolák, egészségközpontok, fitnessklubok és élelmiszerboltok megteremthetik a lehetőségét annak, hogy a későbbiekben lakófunkciók is létesüljenek a területen. Ez szintén jó példa a változatos területhasználatra.

Kávézók, klubok és bárók elmaradhatatlan elemei a városi életnek. Ezek azonban nem mindig az ott lakók érdekeit szolgálják, főleg a későig nyitva tartó zajos mulatóhelyek. Annak érdekében, hogy minimalizáljuk a konfliktusokat, szerencsésebb irodanegyedekbe, vagy éjszaka egyébként kiüresedő területen elhelyezni a szórakozóhelyeket.

TULAJDONOSI FELELŐSSÉGÉRZÉS

A terület tulajdonjogának érzékeltetése, ennek megjelenítése gyakran döntő tényező a hely biztonságosabbá tételében. A környezet iránti felelősségvállalás és törődés biztonságosabbá teszi az adott területet. Ha a lakosok a lakóparkban úgy érzik, hogy az ajtajukon kívüli terület már nem hozzájuk tartozik, akkor kevésbé valószínű, hogy foglalkoznak a lakásukon túli renddel, vagy bejelentenek egy illegális cselekményt, ami az utcán történik. Ha nem világos, hogy ki a tulajdonos, akkor a felelősség megoszlik, mivel nem egyértelmű, hogy kinek kéne intézkedni, ha probléma merül fel. Másrészről viszont, ha egy terület túlzottan elkülönül a szomszédos területektől, túlhangsúlyozott, nem átlátható határokkal, megfelelő kapcsolatok nélkül, az szintén növelheti a bűnözés kialakulásának lehetőségét. Az átláthatatlan kerítések elszigetelik az új lakóparkokat a környező területektől, elválasztva a lakosokat a tágabb közösségtől, és a közösségi kontroll kialakulásától.

Az olyan ingatlanok esetében, melyek könnyen megközelíthetőek, érdemes a tulajdonjogot építészeti, kertépítészeti elemekkel, és a gondozás, karbantartás érzékeltetésével körülhatárolni. Egy nem egyértelműen meghatározott tulajdonjogú előkert biztonságosabbá tehető, ha alacsony kerítést helyezünk el, vagy rendszeresen karbantartjuk a területet.

Az ingatlant gondosan karban kell tartani, hogy tulajdonosi jelenlétet és biztonságot érzékeltessen (lásd betört üveg elmélet). Az épületek karbantartása fontos eleme a tulajdonosi szemlélet elősegítésének. A közösségi létesítményeken használt anyagoknak vandálbiztosnak kell lenniük, hogy

1

3

2

1. A gondozott előkert már az első ránézésre is jelezheti, hogy a területnek van gazdája.

2. A lakóközösség összetartásának teljes hiányát jelzi az előkert sivársága.

3. A tulajdonosok vagy felelősségérzetük hiányát mutatja az elhanyagolt külső.

minimális legyen a karbantartási feladat. Az utcabútoroknak szintén tartós, vandálbiztos anyagokból és többszörösen túlméretezett erősségű elemekből kell készülniük.

Ha a felelősségérzet a tágabb környezetre is kiterjed, a megfelelő tájékoztatás, feltüntetett telefonszámok és weboldalak segítségével könnyebben bejelenthető a karbantartási igény, illetve a rongálás. Elsősorban a közterületeken kívánatos, hogy bejelenthető legyen például egy törött utcabútor, világítótest vagy az illegálisan lerakott szemét.

A graffitiket a tulajdonosnak vagy a fenntartónak haladéktalanul el kell távolítania. Ma már számtalan antigraffiti felületvédelem létezik, amit a védeni kívánt felületre előzetesen felhordva a falfirkák egyszerűen eltávolíthatók. Azonnal el kell takarítani a szemetet és elvégezni a javítási munkákat is. A jól karbantartott terület a tulajdonos jelenlétét és gondozottságot közvetít, ami segít a rend megőrzésében, és távol tartja a bűnözőket.

INFORMÁCIÓS RENDSZER, TÁJÉKOZTATÁS

A jól megtervezett, átgondoltan elhelyezett tájékoztató táblák, jelzések és térképek nagyban hozzájárulnak a biztonságérzethez. Nem érezzük magunkat elveszve, ha tudjuk, hol vagyunk, hová tartunk, hová nem mehetünk. Egységes, érthető jelzésekre van szükség ahhoz, hogy egyértelmű, következetes és jól érthető információkat adjanak a területről, az épületekről. Az utcátáblák, házszám táblák jól látható elhelyezése, éjszakai kivilágítása alapvető. Az utcátáblákat autóból is jól láthatóan, az utcasarkokon is el kell helyezni. Az olyan helyeken, ahol nehéz elsőre tájékozódni, egyértelmű jelzésekkel ellátott térképek nyújthatnak segítséget. Szükség lehet ilyen tájékoztatók elhelyezésére egyetemi épületek, középületek, kórházak területén, ahol nem kell elvesztesen ténfergni, ha az információs rendszer kellően átgondolt és közérthető. A jelzéseknek jól láthatónak, könnyen érthetőnek, megfelelően karbantartottnak és naprakésznek kell lenniük. A graffitik vagy más rongálás olvashatatlaná teheti a jelzéseket. Ha nincsenek kijavítva, az a tulajdonos jelenlétének hiányát érzékelteti, ezáltal növeli a terület negatív megítélését, elhanyagoltság érzetét kelti.

1. A lépcsőházban elhelyezett tábló a ház történetéről segít felismerni az épület értékeit, a lakók magukénak érezhetik a házukat.

2. A nem letakarított falfirkák jól mutatják a terület gazdátlanságát, bátorítva a további garázdaságra.

A jelzéseknek nagynak, olvashatónak és egyértelműnek kell lenniük. A mosdók, telefonok, tájékoztatás és segítség hívás jelölésére egységes szírendszer, egységes jelölések, egyszerű formák és grafikák alkalmazása ajánlott.

Az információs rendszerek feladata a pontos információk közvetítése. Meg kell jelölniük például, hová lehet menni eligazításért, segítségért, hol találhatók a különböző funkciók, a mosdók, mikor tart nyitva

egy épület. Az információkat szükség szerint több nyelven és piktogramokkal is jelezni kell.

Az információkat megfelelő magasságban és feltűnő helyen, például bejáratoknál szükséges elhelyezni, és olyan sűrűn látogatott helyek közelében, mint például folyosók, útvonalak metszéspontjai, pénztárak vagy bejárati csarnokok.

A jelzéseket rendszeresen karban kell tartani, hogy jól láthatóak maradjanak. Ez magába foglalja szükség szerint a környező növények rendszeres nyesését, a jelzés tisztítását. Egyértelmű jelzések és színkódok szükségesek a bevásárlóközpontok parkolóiban és a parkolóházakban, melyek segítik az autótulajdonosokat a parkolóhely azonosításában. Ma már QR kódos jelzések is segítenek minket, hogy okos készülékünkkel visszataláljunk autónkhoz.

Nagy parkokban és épületekben a felhasználók különféle csoportjainak megfelelő információval ellátott térképeket kell elhelyezni. A bejáratoknál fel kell tüntetni a kijáratok helyét, a nyitvatartási időt, a menekülési útvonalakat is.

3. Az utcatáblákat megfelelő magasságban az utca-sarkokon is el kell helyezni, hogy jól láthatók legyenek gépjárműből is.

4. A színkódos, vagy piktogramos jelzőtáblák megfelelően segítik a tájékozódást.

5. Megfelelő jelzésekkel, információs táblával, térképpel egy bonyolult középület területén sem érezzük magunkat elveszve.

VONZÓ ESZTÉTIKAI MEGJELENÉS

Az esztétikus környezet önmagában is pozitívan befolyásolja a területet használók közérzetét. Így a biztonságérzet kialakulásában is fontos szerepe van. A csúnya, elhanyagolt, taszító képet nyújtó terület viszont elnéptelenedik, tovább pusztul, ezáltal a bűnözők kedvelt helyévé válik. Az esztétikus kialakítás ezért semmiképpen sem öncélú, hanem nagyban hozzájárul a környék jó megítéléséhez, fellendüléséhez.

Éppen ez a felismerés vezetett az építészeti bűnmegelőzés kialakulásához. A szépség jó érzetet kelt, vonzó, ezért egy szépen kialakított emberi környezet megtöltődik élettel. Ez pedig a legfontosabb építészeti bűnmegelőzési alapelvnek, a természetes megfigyelésnek elsődleges kritériuma. A mesterséges jogosultság ellenőrzés általában taszító, elutasító módon és eszközökkel valósul meg. Gondoljunk a magas, szögesdróttal ellátott kerítésekre, masszív kapukra, kamerás megfigyelésre, kigyúrt biztonsági őrökre. Ezeknek is megvan a maguk helye (például katonai objektumok esetében), de esztétikához, jó közérzethez nem vezetnek, megvalósításuk és fenntartásuk költséges.

1. Többnyelvű eligazító táblákat kell alkalmazni a turisták által látogatott helyeken.

2. Játszótér nyitvatartását, használati feltételeit egyértelműsítő információs tábla, a járőrszolgálat telefonszámával.

3. Egy nagy parkolóházban szín és betűkód, vagy mobiltelefonnal beolvasható QR kód segíti a gépjárművek megtalálását.

Egy helyszínnek a funkcionális igények kiszolgálása mellett esztétikus környezetet kell biztosítania, hogy azt a felhasználó élvezni is tudja, szeresse, magáénak érezze, gyakrabban és több időt töltsön ott. A biztonsági szempontokat ezért már a kezdeti tervezés szerves részeként kell figyelembe venni, hogy megjelenésük eleget tehessen az esztétikai igényeknek is, és ne utólagosan, suta módon kelljen később megoldani.

4. A szép emberi környezet a használók felé nyugalmat közvetít, a területet vonzóvá teszi.

5. Az esztétikus környezetet az emberek hamar megkedvelik, több időt töltenek ott, ezzel a legfontosabb építészeti bűnmegelőzési alapelv, a természetes felügyelet megvalósul.

TÁJÉPÍTÉSZET, KERTTERVEZÉS

Az építészeti bűnmegelőzésnek fontos eszköze a tájépítészet és a kerttervezés. Egy jól megtervezett és megfelelően karbantartott park vagy kert segíti a közösségi kontroll kialakítását és a jogosultság természetes ellenőrzését. A telek vonalát, a bejáratokat egyértelműen jelezhetjük a növényzet átgondolt telepítésével anélkül, hogy vagyonvédelmi eszközöket (szöges kerítést, záratok stb.) kellene használnunk. Ez nem csupán esztétikailag előnyös, hanem egyúttal jelentősen javíthat a környék összképén, növelve ezáltal az életminőséget.

Fontos szabály, hogy a növényzet ne takarja a természetes megfigyelés alá vont térrészeket. A fák ágai nem nyúlhatnak le 190 cm alá, illetve a cserjeszint nem emelkedhet 90 cm fölé, ezt nevezzük magassági szabálynak. Ez a kialakítás lehetővé teszi a járókelők számára az átlátást, a természetes megfigyelést, és megakadályozza, hogy a túlbujánczott növényzetben rejtékhelyek alakuljanak ki. A növények metszésével az újonnan ültetett növények megerősödésétől kezdve meghatározott rendszerességgel foglalkozni kell.

A tuskés, tövises és szúrós szárú növények nagyon jól elhelyezhetők az épület mentén, illetve olyan területeken, ahová a járókelőknek nem kell, vagy nem szabad bemenniük. Erre alkalmas fajta például a kúszóboróka, a kúszófenyő, a borbolya, a rózsabokor, a közönséges magyal, az aranybambusz, a gyöngyvessző, vagy a tűztövis. Ezen kívül más olyan növények is szóba jöhetnek, melyek nem alkalmasak az elrejtőzésre. A fákat az épület nyílászáróitól, különösen az ablakoktól és a bejáratoktól

1. A magassági szabály: a cserjeszint alacsonyabb legyen 90 cm-nél, a fák ágai ne lógnak 190 cm alá.

2. Megfelelő szúrós cserjével, például tűztövisrel a telek határa jól kijelölhető.

toktól távol kell elhelyezni, hogy ne használhassák létraként betöréskor.

A fákat és a lámpatesteket egymástól megfelelő távolságra kell elhelyezni, ezáltal biztosítható, hogy a fák árnyéka ne alakítson ki vakfoltokat, megvilágítatlan területeket. Az olyan lámpáktól, melyek fejmagasság fölött helyezkednek el, minimum 9-10 m távolságot kell tartani. A természetesebb törzsűre növényeket lehetőséggel legalább 5-6 méterre kell ültetni a gyalogos útvonalaktól, séta ösvényektől. Ez megakadályozza a meglepetésszerű támadást, és a gyalogos számára lehetővé teszi, hogy a környezetét előre fel tudja mérni. A tájépítészet, terep-tervezés és parképítés során részesítsük előnyben a természetes anyagokat.

A parkban elhelyezett padoknak megfelelő használatra kell ösztönözniük. Érdemes középső karfát, vagy íves ülőfelületet alkalmazni, ami alkalmatlanná teszi a padot az alvásra, éjszakázásra. A lépcsőzetes kialakítású, vagy karfákkal, fém megszakítókkal ellátott padok, alacsony szegélyek megakadályozzák azt, hogy gördeszkával - edző- vagy gyakorlóte-repként használva - tönkretegyék őket. Nagyobb parkokban érdemes külön területet kialakítani a gördeszkásoknak, hogy ne a másra szánt utcabútorokat tegyék tönkre.

A városi növényzet hozzájárul az esztétikus környezet kialakításához, a rendezett természeti környezet megteremtésével a sivárabb területeket is vonzóvá, nyugalmat közvetítővé lehet tenni, így szívesebben tartózkodnak ott az emberek.

3. Az épülethez túl közel telepített örökzöld nem csak a fényt zárja ki a lakásból, de a betörőknek létraként is szolgál.

4. A használatot egyértelműen meghatározó középső karfával ellátott pad. Üldögélni szabad, aludni, éjszakázni nem lehet rajta.

1. Fém megszakítók beépítésével elejét lehet venni, hogy a gördeszkások letörjék az éleket, fekete viasszal rondítsák el az utcabútorokat. Ugyanakkor lehetőséget kell teremteni a legitim gördeszkázásra is, erre jó példa az Erzsébet téri skatepark.

2. Igényes, karbantartott zöldfelületek a városi élet értékes területei: megfelelő kikapcsolódást nyújtanak és felértékelik a környező területeket is.

TEVÉKENYSÉGEK, RENDEZVÉNYEK ÖSZTÖNZÉSE

Ha egy területen ösztönözzük a különféle tevékenységek létrejöttét, azzal embereket vonzunk az utcára, közterületekre. Ezáltal növekszik a közösségi kontroll, és csökken a bűnözés lehetősége. Ha rendezvényeket, eseményeket, szabadidős tevékenységeket szervezünk közterületekre, akkor a terek megtelnek élettel, a leggyakoribb bűnalkalmak száma csökken. Tevékenységösztönzőnek számít minden olyan kezdeményezés, mely növeli a gyalogosforgalmat egy adott területen: szabadidős tevékenységek lehetőségének megteremtése egy parkban, piacnap bevezetése egy téren, vagy például étterem elhelyezése egy irodaházban. Ezek az eszközök újonnan kialakítva, vagy egy már meglévő terület használatának fokozására is alkalmazhatók.

Kiegészítő felhasználások bevezetésére lehet szükség annak érdekében, hogy elősegítsük a természetes felügyelet kialakulását az elszigetelt területeken például azzal, hogy egy irodát, társalgót, vagy tévészoobát az épület hátsó bejárata felé fordítunk, biztosítva a rálátást.

3. Az utcai edzőgépek, futópályák kedvelt helyek, kitérítik a használók körét.

4. A pad mellé telepített „szobabicikli” az idősebb korosztályt csábítja a terekre.

5. A gyereknap játéktéravatató koncert a szabadba vonzza a környékbeli kisgyermekes családokat.

1

A szabadidős tevékenységeket olyan tengelyek mentén kell ösztönözni, ahol több gyalogos útvonal is áthalad, például nagyobb parkokban, vagy különböző városnegyedek határánál. Egy életteli útvonal olyan vonzó tengelyt képez egy környéken, mely nem csak áthaladásra, hanem ottmaradásra, időtöltésre ösztönöz. Érdeemes elősegíteni az utcai árusok és utcai büfék jelenlétét is a parkokban. Padok, pihenősarkok elhelyezése az áthaladás helyett üldöglésre, olvasásra, beszélgetésre teremt lehetőséget, egyszóval járókelőket vonzz az útvonal közelébe. Parkok létesítésekor már a tervezés során gondolni kell a kulturális, szabadidős és közösségi programok szervezésének lehetőségére is.

A magas és közepes sűrűségű, nagy forgalmú területeken sok ember együttes jelenléte a közterületeken névtelenséget és a tulajdonosi felelősségérzet megszűnését eredményezheti. Ez a negatív hatás enyhíthető több utcaszíni tevékenység bevonásával, például üzletek telepítésével, melyek erősebb birtokosi szemléletet eredményeznek.

2

3

1. *Megfelelő lehetőségekkel, tevékenységösztönző kialakítással a használat időben is kitolható.*

2. *Egy utcai sakk hosszú időtöltésre ösztönzi a legkülönbözőbb korosztályokat.*

3. *Az elhagyott, sivár terület sok lehetőséget rejtene, ebben a formában azonban használók nélkül, természetes felületek hiányában van.*

Ahol lehetőség van rá, ott ösztönözni kell a gyalogosforgalmat, hogy ne váljon elhagyatottá egy terület.

Az üzleti és belvárosi negyedekben található közterületek is sokféle tevékenységre adnak alkalmat. Olyan tevékenységeket ösztönözzünk egy adott területen belül, melyek nem zavarják egymást, és időben is kitolják a terület forgalmát. Ilyen lehet egy adventi vásár, különböző sportrendezvények vagy például egy tűzoltónap.

5

A FEJLŐDŐ ÉPÍTÉSZETI BÜNMEGELŐZÉS

LAKÁSTÍPUSOK KEVERÉSE
VEGYES TERÜLETHASZNÁLAT
A TERÜLET KAPCSOLÓDÁSI PONTJAI
VEGYES GYALOGOS- ÉS JÁRMŰFORGALOM
VÁROSKÖZPONTOK ÉS BEVÁSÁRLÓKÖZPONTOK
A VÁROSI TEREK FONTOSSÁGA
A TÖMEGKÖZLEKEDÉS JELENTŐSÉGE
HÁLÓS ÉS ZSÁKUTCÁS ÚTHÁLÓZAT
NYELES TELKEK

Életünk, életmódunk, ezzel együtt a városépítészeti, építészeti megoldásokról való gondolkodásunk folyamatos változásban van. Az a mód, ahogy a városközpontokról, lakónegyedekről, irodanegyedekről, ipari területekről, közterekről és családi házas övezetekről gondolkodunk, az elmúlt pár évtized alatt is nagyban megváltozott. Ez a hozzáállásbeli változás válasz az egyének magukról alkotott képére, a folyamatosan mozgásban lévő belső társadalmi igényekre, valamint az újabb, kutatáson és tapasztalatokon alapuló eredményekre. Ezen belül arra is, mi az, amit az építészet a bűnmegelőzés érdekében tehet.

Amennyire a természetes felügyelet, a birtokviszonyok jelzése, a jogosultságok szabályozása és a karbantartás fontos elemek a biztonság szempontjából, annyira fontos, hogy ezek az épített környezetben hogyan tudnak érvényre jutni. Ezeket a szempontokat külföldön már sok városban alkalmazzák látványos eredménnyel a bűnmegelőzés területén. A gyakorlati példák tapasztalataiból kiindulva, a tanulságokat figyelembe véve újabb megoldási mód-szereket lehetett kialakítani.

LAKÁSTÍPUSOK KEVERÉSE

A háborút követő években meggyökeresedett tervezési elképzelések a szabadon álló családi házas övezeteket, társasházakat, lakótelepeket egymástól elkülönítve, különálló övezetekre osztva hozták létre. A bűnmegelőzés szempontjából viszont éppen olyan lakóövezetek kialakítása javasolt, melyek széles választékát ölelik fel a lakás- és lakóháztípusoknak. Ez a módszer ugyanis lehetőséget teremt arra, hogy egy területen belül komplexebb szociális eloszlás jöjhessen létre. Ez egyben biztosítéka egy társadalmilag fenntarthatóbb közösség létrejöttének, másrészt lehetővé teszi az emberek számára, hogy a lakóterületen belül maradhassanak akkor is, ha lakásigényük idővel megváltozik.

Az ilyen vegyes lakókörnyezet, a lakástípusok változatosságával, megfelelő kell legyen a gyerekes családoknak, a fiatal vagy idősebb pároknak, az egyedülállóknak és azoknak a szülőknek is, akiknek a gyerekei már kirepültek. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy egy övezeten belül különféle lakás- és háztípusok találhatók: társasházi lakások, bérházak, sorházak, családi házak. Ilyen keveredésre már magyarországi városokban is vannak példák, a tudatos kialakítás azonban még kevésbé jellemző. Inkább a jobb eladhatóság szempontjából építettek kisebb társasházakat egy meglévő kertvárosi területen. Akárhogy is, ezek a biztonság szempontjából szerencsés változások.

Változatos kialakítású lakások, meglévő régebbi társasházak között felépített újjépítésű társasházak egyaránt otthont teremtenek idősebb, fiatalabb vagy gyerekes pároknak, egyedülállóknak is.

A többféle ház- és lakástípus keveredése hatással van arra, hogy:

- az ott lakók mikor tudják ellátni a környék természetes felügyeletét: mikor járnak munkába, érnek haza vagy vannak esetleg otthon napközben (pl. nyugdíjasok, kismamák),
- milyen életstílussal, szokásokkal rendelkeznek, és az mennyire megvalósítható a környéken vagy a közeli városközpontban; esetleg csak sokkal távolabb tudják hétköznapi teendőiket elvégezni,
- végső soron pedig a helyi szociális együttélés minősége, ezzel együtt a helyi közösségi tudat, és a biztonság felé való elkötelezettség is e keveredés függvénye.

A változatos lakókörnyezet elősegítésével, egy övezeten belül többféle lakás- és háztípus megteremtésével tehát nagyban elő lehet segíteni egy építészeti eszközökkel megteremtett, jobban felügyelt és biztonságosabb környezetet.

Ennek ellenpéldája az amerikai mintán alapuló zárt lakópark, melyek területén nincsenek boltok, nevelési intézmények, létesítmények, csak alvóvárosként működik, biztonságához 24 órás mesterséges felügyelet (portaszolgálat) szükséges.

1. Kevés változatot nyújtó lakástípusok egy környéken nagyon leszűkítik a lakók összetételét olyanokra, akiknek szokásaik, napirendjük is hasonló.

2. Ezen a képen is megfigyelhető a minden szempontból sokszínű lakástípusok keveredése.

3

6

4

5

3. Változatos lakástípusok egy területen belüli keverése lehetőséget teremt eltérő helyzetű és időbeosztású lakók együttélésére. Ebben a családi házas övezetben társasházakat építettek.

4. Egy terület revitalizációjakor nem az a cél, hogy az alacsonyabb jövedelműek külsőbb kerületekbe szoruljanak, hanem hogy szociálisan sokszínűbb legyen a lakosság.

5. A nem vegytiszta szociális viszonyok nem feltétlenül szülnek ellentéteket, hanem megteremtik az idősek és fiatalok biztonságos együttélését.

6. Egyenházak, egyforma lakástípusok alvóvárosokat eredményeznek, ahol munkaidőben kihalttá válik a terület.

VEGYES TERÜLET-HASZNÁLAT

A háború utáni években a különböző funkciójú területek elkülönítésével kísérletet tettek arra, hogy a különféle területhasználati módok negatív egymásra hatásainak határt szabjanak. Természetesen vannak olyan tevékenységek, melyek zavarják egymást, például szórakozónegyed és lakófunkciók keveredése. A teljes elkülönítés azonban rossz megoldásokat, például alvóvárosok kialakulását eredményezheti. Ma sokkal inkább az a felfogás kerül előtérbe, mely az arany középutat támogatja a területhasználati módok keveredésében. Ilyen a nagyobb népsűrűségű lakófunkciók keveredése a kiskereskedelmi, irodai, oktatási funkciókkal. Erre találunk követendő példákat Budapest belvárosában is.

Ezek a pozitív változások egyrészt a munkavégzés átalakulásának köszönhetőek. Az irodai munkák arányának növekedésével csökkent a zajszint, ezért a munkavégzés már nem zavarja a lakófunkciót. Másrészt felismerték, hogy a számos üzlet és munkahely jelenléte jó hatást gyakorol a lakóterületekre. Így a helyi életstílus és a városiasabb légkör optimálisan keveredhet.

Ezeknek a tervezési elveknek az alkalmazása pár évtized alatt nagy hatást gyakorolhat arra, hogy:

- kik alkotják a helyi közösségeket,
- kik és milyen időszakokban közlekednek az utcákon, valamint a köztereken,
- kik és mely órákban tudják figyelemmel kísérni ablakaikból az utcákat és tereket,
- kik és mikor utaznak tömegközlekedéssel,
- kik a terület kezelői, milyen színvonalú a karbantartás.

1

2

A TERÜLET KAPCSOLÓDÁSI PONTJAI

Az utóbbi időkben az egyik legfontosabb változás annak a felismerése volt, hogy egy környéknek a városi szerkezethez való kapcsolódási pontjai kulcsszerepet játszanak a terület fenntarthatóságát és biztonságos jövőjét illetően.

A kapcsolódási pontok sűrűsége a mértéke annak, milyen a városrészekben belüli, illetve az azok közötti összeköttetés. A közlekedésnek, főként a gyalogos, kerékpáros és tömegközlekedésnek, de a gépjármű közlekedésnek is egyszerűnek, áttekinthetőnek, ésszerűnek és megfelelően rugalmasnak kell lennie. Az erős kapcsolatokkal bíró helyek kevésbé kihaltak, így jobb eredményt is mutatnak az építészeti bűnmegelőzés szempontjából. Mivel több ember tartózkodik a környéken, így el tudják látni a terület természetes felügyeletét.

3

4

1. Színház, irodák, lakások együttese szinte az egész nap folyamán megfelelő forgalmat teremt.

2. Egy lakótelepen óvoda, főiskola létesítése megfelelő természetes felügyeletet biztosít napközben is, amikor a munkába járók nem tartózkodnak otthon.

3. Belvárosi bérházak földszinti üzlethelyiségei, éttermei élettel töltik meg napközben az utcákat.

4. Lakó- és irodaépületek keveredése egymást nem zavaró funkciók.

VEGYES GYALOGOS- ÉS JÁRMŰFORGALOM

A lakóterületek tervezése során egészen napjainkig igyekeztek sebesség- és forgalomkorlátozókat szabni, melyet vagy az utcánkenti ingatlanok számának csökkentésével, vagy a gyalogosok és a gépjárműforgalom fizikai elválasztásával kívántak elérni. A cél a gyalogosközlekedés biztonságosabbá tétele volt, a gépjárműbalesetek megelőzése révén. Részben a lakóterületek építészeti bűnmegelőzés kutatásainak köszönhetően, részben a központokban egyre jobban terjedő gyalogosközpontú tervezés hatására, ma erősebb az az elképzelés, hogy a gyalogosforgalom és a megfelelően lelassított gépjárműforgalom egymáshoz közel is elhelyezhető. Széles gyalogutak elhelyezése a lassú forgalmú úttestek mellett, kerékpáros sávval és tömegközlekedéssel ötvözve, lényegesen jobb helyzetet teremt, és intenzívebb forgalmat eredményez. A természetes megfigyelés az elidegenítő, gyorsabb forgalmú utak mellett nehezebben valósul meg. Az utcák tervezésének ez a megközelítése igyekszik integrálni az utcakép tervezését, a tájépítészeti tervezést és az utcai léptékű közlekedésszabályozó eszközöket a biztonságérzet kialakulásáért. A gyalogosok így szívesebben birtokba veszik a városi tereket.

Számos előnnyel jár, és bűnmegelőzési szempontból is eredményesebb, ha ezt az elvet alkalmazzuk, mivel az intenzívebb gyalogosforgalom és a megfelelően lelassított gépjárműforgalom által nő a természetes felügyelet, javul a terület áttekinthetősége.

A másik megfigyelhető tendencia, hogy az utcákat csak gyalogosok által használható sétálóutcáká alakítsák. Ez is intenzívebb gyalogosforgalmat

1. A városszövetből kiszakadó lakóövezet számtalan problémát vet fel: tömegközlekedési kapcsolatok hiánya, gyalogos közlekedés megoldatlansága.

2. Gazdag kapcsolatokkal bíró területek nem válnak kihalttá. A természetes felügyelet biztosított.

eredményezhet: kávézók, éttermek, kiülős helyek alakulnak ki.

Ugyanakkor a sétálóutca, egyéb tevékenységösztönző funkciók nélkül, problémás helyé válhat a boltok nyitvatartási ideje utáni alacsony gyalogosforgalom és az átmenő forgalom teljes megszűnése miatt.

3. Gyalogos közlekedést előtérbe helyező kereszteződés. A burkolatváltás jelzi a járművek vezetőinek, hogy lassítaniuk kell.

4. A széles járda és az úttesttől elválasztott kerékpáros sáv biztosítja a gyalogosok és a kerékpárral közlekedők balesetmentes közlekedését.

5. Gépjárművek uralta gyorsforgalmi út elidegenítő, sivár környezetet teremt.

1. *A járda és úttest egységes térburkolata, az íves úttestvezetés és a pollerek érzékeltetik, hogy nem szűguldózásra tervezték ezt a vegyes használatú utat.*

2. *Egy pusztán sétálóutca egyéb funkciók nélkül könnyen kiüresedhet még nappal is.*

VÁROSKÖZPONTOK ÉS BEVÁSÁRLÓKÖZPONTOK

A rendszerváltás után a városokban egyre-másra jelentek meg a város szövetébe ékelődött plázák, illetve a külvárosi területeken létrejött hatalmas, elsősorban gépkocsival megközelíthető bevásárlóközpontok, melyeket parkolók vesznek körül és választanak el más területektől. Ezek a bevásárlóközpontok nagy népszerűsége tette szert a vásárlók körében, sok vevőt vonva el a hagyományos kiskereskedelemről.

Az utóbbi években jelentős erőfeszítések történtek annak érdekében, hogy a gyalogosokat, vásárlókat visszacsábítsák a főutcákra, sétálóutcákra. Sok helyen nyíltak éttermek, kávézók, emellett egyre több bolt is új életre kelt. A hagyományos sétálóutcák a turisták körében is népszerűek maradtak. Az utcák, terek felújítása vonzó környezetet teremt a gyalogosok számára, így újra élettel telnek meg.

Ez az újfajta városépítészeti gondolkodás lehetővé teszi az olyan városi szövetek kialakulását, ahol egymással összekapcsolódó, gyalogos közlekedésre alkalmas utcák, változatos terek teszik vonzóvá a szabadtéri tevékenységeket.

Az ilyen összefüggő utcaszerkezetű központok számos hosszú távú előnnyel bírnak, mivel megvan a képességük arra, hogy egymást erősítve integrálják az egyes üzletek privát környezetét az aktív városi hálózatba.

Ezek a városi központok nagyon különböznek azoktól a nagy bevásárló "dobozoktól", melyek tömör falaikkal hátat fordítanak a városnak, kifelé nem néznek ablakok, legfeljebb átláthatatlan kirakatok.

Az újabb üzletközpontok tervezésénél szorgalmazni kell, hogy a város felé is kapcsolódjanak, földszintjükön kávézókkal, éttermekkel. Ma már szerencsére ilyen esetekre is találunk példát.

Ez a gondolkodásbeli változás külföldön gyakran nem kis részben az építészeti bűnmegelőzés felismeréseiből származott. A természetes felügyelet és jogosultság szabályozása, az áttekinthetőség, a birtokviszonyok jelzése, a fenntartás fontossága, a közösség felelősségvállalása mind megjelennek ezeknek a kedvező változásoknak a háttérben.

3. A városnak háttal mutató, rossz kialakítású, elszigetelt plázahomlokzat.

4. Az utca felé a földszinten kitárulkozó, kiülős éttermekkel, cukrászdával a városi szövetbe jól illeszkedő kialakítás.

5. Együttállal összekapcsolódó gyalogos utcák vonzóvá teszik a szabadtéri tevékenységeket.

A VÁROSI TEREK FONTOSSÁGA

A közterületek minőségének fejlesztésével újra előtérbe kerülhet a gyalogos közlekedés. A korábbi gépkocsi-centrikus nézőpont elidegenítő hatású volt, a járókelők szűk járdákra szorultak, a várost járművek uralták. A megújuló közterek, sétálóutcák, szélesebb járdák, parkok, játszóterek visszacsábítják a gyalogosokat a városi terekre. Ez bűnmegelőzési szempontból is előnyös változás, mivel a gyalogos-forgalom a gépjárműforgalomnál lényegesen alkalmasabb a természetes felügyelet megteremtésére. A közösségek elvárásai is nőttek a jó minőségű közterületek iránt, melyek esztétikusak, változatos használatnak adnak teret, megfelelő méretűek és elhelyezkedésűek, egymással összefüggőek, jól felszereltek és biztonságosak.

Egyre nagyobb az egyetértés abban, hogy az ilyen közterek kialakítása nélkülözhetetlen a sikeres és fenntartható városok kialakításához.

Ez a változás nagyban elősegíti a biztonságosabb építészeti környezet megteremtésének lehetőségét. A szép környezet, a jó minőségű terek, parkok ösztönzik a gyalogos- és kerékpáros-forgalmat, élettel töltik meg a tereket.

1. A jó minőségű közterek visszacsábítják a gyalogosokat a városi terekre.

2. A fenntartható város kialakításának alapvető elvárása az élettel teli szép környezet, városi parkok. A képen plakát tájékoztat egy megújuló városi térről.

A TÖMEGKÖZLEKEDÉS JELENTŐSÉGE

Az egyéni gépjármű-közlekedés évtizedeken át tartó előtérbe helyezése után mára világossá vált, hogy a közösségi közlekedés fejlesztése a fenntartható város és környezet megkerülhetetlen feltétele. Az emelkedő üzemanyagárak, a gyakori közlekedési dugók, a parkolási nehézségek és a köztudatban kialakuló környezettudatosság újra előtérbe helyezi a tömegközlekedést. Számtalan fejlesztés történik, a tömegközlekedés modernizálásával vonzó lehetőséget kínál, hatékony és gyors eszköz a városi közlekedésre.

A tömegközlekedés nagyobb kihasználtsága bűnmegelőzési kérdéseket is felvet:

- Kik és mikor használják a tömegközlekedést?
- Mennyire biztonságosak a megállókat és a lakásokat, illetve a megállókat és az úti célokat összekötő útvonalak? Hogyan kell kialakítani a megállók környezetét?
- Milyen közel kell elhelyezni a tömegközlekedést a lakóépületekhez vagy a fontosabb területekhez? Megengedhető-e olyan területek kialakítása, melyek tömegközlekedéssel nem megfelelően ellátottak?
- Van-e közösségi összetartozás a rendszeresen tömegközlekedést használók között?

Az építészeti bűnmegelőzés gyakorlati alkalmazása a tömegközlekedés fejlesztésének integrált részét kell képezze, mely ezáltal a biztonságos és fenntartható közlekedés megvalósítását szolgálja.

3. A parkolási nehézségek, gyakori közlekedési dugók a modernizált tömegközlekedést újra felértékeltek.

4. A városi élet fenntarthatósága, a környezettudatosság eszköze a közösségi közlekedés, vagy a kerékpáros közlekedés. A tisztább levegő, a kevesebb gépjármű élhetőbb várost hoz létre.

HÁLÓS ÉS ZSÁKUTCÁS ÚTHÁLÓZAT

Az a korábbi szemlélet, mely a kertvárosi lakóterületek szomszédos területekkel való kapcsolatát, gépjárművel történő megközelítésének lehetőségét meghatározta, és az egyféle területhasználatot támogatta, mára alapvetően megváltozott. A kertvárosok kialakításánál építészeti bűnmegelőzési szempontból előtérbe került a jó megközelíthetőség, a városi szövetbe való illeszkedés, a zárványok elkerülése és a változatos területhasználat ösztönzése. Az 1970-es és 80-as években az Egyesült Államokban meghatározó tervezési divat volt a zsákutcás rendszerű utcaszerkezetek kialakítása, mely faágszerűen szétágazó, zsákutcákban végződő, összeköttetés nélküli utcákból állt. A zsákutcákban végződő ágak nem kapcsolódtak a szomszédos utcákhoz, csak a főúthoz. A cél egy biztonságosabbnak hitt, közlekedéssel kevésbé terhelt, ezért csendesebb, kellemesebb lakókörnyezet kialakítása volt. Az utcák azonban kiürültek, a legalapvetőbb építészeti bűnmegelőzési eszköz, a természetes felügyelet megszűnt. Bár a bűnözőknek is nehezebb volt a helyszín elhagyása, de az egy irányból való megközelíthetőség és a gyér forgalom miatt a lebukás esélye csökkent.

Az elmúlt 20 évben az Egyesült Államokban is visszaszorult a zsákutcás szerkezet térnyerése, és egyre inkább előtérbe kerül a jó közlekedési kapcsolatokkal rendelkező hálós beépítés. Több kutatás és tapasztalat azt bizonyítja, hogy a hagyományos hálós településszerkezet, mely több összeköttetést tesz lehetővé az utcák között, sok szempontból biztonságosabbá tehető.

Magyarországon a zsákutcás elrendezések nem nyertek még különösebb teret, így gyakorlatilag

vissza sem kell térni a hálós szerkezethez, mert alapvetően ez a jellemző, hagyományos utcaszerkezet a magyar városokban. Néhány zárt lakópark alkalmazza a zsákutcás elrendezést, de ott mester-séges felügyeletet kell biztosítani.

A kutatások és tapasztalatok következtetéseit levonva olyan jó összeköttetésű, jó közlekedési hálózatú városrészek kialakítása javasolható, melyek kiküszöbölik a zsákutcás szerkezetek problémáit.

Az ilyen városrészek:

- választási lehetőséget és rugalmasságot nyújtanak egy adott úti cél eléréséhez. Nem szükséges ugyanazon az útvonalon elindulni és visszatérni. Ez előnyös lehet a személyszállításakor, vagy utcabálok, útfelújítások esetén,
- ösztönzik a gyalogos és kerékpáros közlekedést. Kocogóknak és kisgyermekeseknek is változatos lehetőséget kínál,
- a helyi környezet sokrétűbb elrendezését biztosítják azzal, hogy az utcakarakterek, területhasználati módok és funkciók szabadabban alakíthatók,
- a forgalomszabályozás kifinomultabb megoldásait teszik lehetővé,
- elősegítik a tömegközlekedéssel való jobb ellátottságot,
- változatos háztípusok és területhasználati módok kialakítására teremtenek lehetőséget,
- könnyebb tájékozódást tesznek lehetővé,
- az idővel bekövetkező változásokat rugalmasabban tudják követni.

1. Rugalmas és áttekinthető közlekedést lehetővé tevő hálós utcarendszer. A főútról lassított forgalmú mellékutak tárják fel a területet.

2. Környezetétől teljesen elszigetelt, gyér forgalmú zsákutcás rendszerű lakópark.

A tömegközlekedés nem működhet jól az összekötés nélküli zsákutcákban, ahol csak hurokszerű, oda-vissza útvonalak alakíthatók ki. Így a közlekedés kiszorul a főútra, csökken a kihasználtsága, ugyanakkor a megállókig tartó útvonalak hossza is megnő. Ezek kevésbé lesznek biztonságosak, a buszmegállók elhagyatottá válnak. Egy kapcsolatokkal rendelkező hálós szerkezet lehetővé teszi, hogy szabadon megválaszthatóak legyenek a szomszédos városrészekben keresztül haladó útvonalak. Így jobban eloszthatók a helyi üzletek és szolgáltatások, emellett a lakásokból jobban szemmel lehet tartani a forgalmat. Mindez bűnmegelőzési szempontból is kedvezőbb.

A gyaloglás és kerékpározás ösztönzésével, vagy a változatos területhasználat megteremtésével megfelelő szintre növelhető a személyi jelenlét. Közben a megfelelő sebességcsökkentő eszközökkel lelassított gépjárműforgalom is szemmel tarthatja a járókelőket. Ez elősegíti a közösségi kontrollt, és biztonságosabb környezetet teremt.

Az áttekinthető, rugalmas elrendezés önmagában lehetővé teszi a közterek, parkok kialakítását, elősegíti a tulajdonosi felelősségérzet kialakulását. Ezekből a tapasztalatokból kiindulva, nem javasolható a hosszú, zsákutcás rendszer meghonosítása, tekintettel a vele járó negatív következményekre. Meg kell különböztetni azonban a rövid zsákutcákat, melyek növelhetik az intimitást a biztonság csökkenése nélkül. Egy-egy tömb, két-három utca által határolt terület központi átmenő utcáját lezárva, az átlátást megőrizve, útburkolatváltással, parkolók, játszóterek a tömb közepén való elhelyezésével létrejöhet a lakók által jól felügyelhető fél-magán-terület.

1. A rövid zsákutcák és hálós rendszer ötvöztetése jó megoldást teremthet. A képen térburkolattal jelzett és sorompóval is lezárt rövid zsákutca a tömb belsejében fél-magánparkkal egészül ki.

NYELES TELKEK

Az utcát határoló telkek mögött meghúzódó nyeles telkek azt a benyomást kelthetik, mintha el lennének rejtve a betörők szeme elől. Valójában ez a biztonságérzet téves, mivel szinte teljesen megszűnik a közösségi kontroll, az utcafelőli felügyelet ezeknél a telkeknél. A telek megtalálása is nehézkes, a lakossági- és vendégparkolás megoldása további problémákat okozhat. A szomszéd telkek belső udvarai elvesztik intimitásukat, a hátsó kertekbe való illegális bejutás leegyszerűsödik.

A szomszédok között állandó súrlódási felületek alakulnak ki a nyeles telekre való szükségszerű gépjárművel történő behajtás miatt. A hosszú gépjárműút vonal a telekből sok területet vesz el, a közműbekötések hossza miatt gyakrabban merül fel probléma.

Ha elkerülhetetlen a nyeles telkek kialakítása, érdemesebb párokban megvalósítani azokat, közös kocsibehajtóval és közös járdával.

2. A nyeles telkeken a betörők teljes nyugalommal dolgozhatnak, rejtve vannak az utca felől.

2

6

AJÁNLÁSOK KÜLÖNFÉLE ÉPÜLET- TÍPUSOKRA

CSALÁDI HÁZAK

TÁRSASHÁZAK

LAKÓPARKOK

LAKÓTELEPEK

IRODAÉPÜLETEK

ÜZLETEK, ÉTTERMEK, SZÁLLODÁK

OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK

HIVATALI ÉPÜLETEK

IPARI ÉPÜLETEK

A photograph of a residential street in winter. In the foreground, several large, leafless trees with intricate branch structures stand against a clear blue sky. Behind them, a row of white houses with red-tiled roofs is visible. A wooden fence runs along the front of the properties. The scene is captured in bright daylight, with long shadows cast on the grass.

CSALÁDI HÁZAK

A lakóövezetek legnagyobb kihívása, hogyan tegyük őket napközben is élettelivé úgy, hogy ugyanakkor az átmenő forgalom, és más össze nem egyeztethető funkciók ne zavarják a lakók nyugalma. Ennek az egyensúlynak a megteremtése érzékeny megközelítést igényel.

Az életteli lakókörnyezet megteremtésének egyik feltétele, hogy a szomszédok ismerjék egymást. Ezért a lakásokat és utcákat úgy kell kialakítani, hogy elősegítsék a szomszédok egymással való kapcsolatát. A lakások bejáratának, előkertjének, teraszának megfelelő kialakításával, gyalogosbarát járdák építésével ez elősegíthető. Az olyan telekhátárok, melyek a szomszédok átlátását nem zavarják, sokkal kedvezőbbek, mint a magas növényzet, vagy az átláthatóságot akadályozó tömör kerítések.

A televízió elterjedése nagy szerepet játszott a szomszédok elszigetelődésében. A korábbi kültéri szabadidős elfoglaltságok megszűntek, vagy besorultak a házba, ezáltal az utcán zajló történeteket kevésbé tartották szemmel. Bár a technológia fontos és meghatározó érték sokak számára, nem helyettesíti a személyes kapcsolatokat, a lakók közötti beszélgetéseket, mely nagyban elősegíti, hogy egy környék virágzó és bűnmentes területté váljon. Egy lakókörnyék biztonsága szempontjából fontos, hogy az ott élők megismerjék szomszédaikat. Ennek ösztönzésére jó megoldás lehet közösségi programok, közterületi rendezvények szervezése, aktív szabadidős tevékenységek elősegítése.

A kertvárosok lakóövezeteinek érzékeny kérdése a közlekedés, a területén zajló gépjárműforgalom. A lakóövezeteket keresztülvágó forgalmas utak, száguldozó gépjárművek elszigetelik egymástól a lakótömböket, veszélyeztetik a területen lakók biztonságát. Ezek a jelenségek forgalomcsendesítő intézkedésekkel elkerülhetőek. A fekvőrendőrk,

1. Ha ismerik egymást a lakók, biztonságosabbá válik a környék. A közösségi programok összetartják a lakókörnyezetet.

sarokvetők, körforgalmak és kiépített felezővonalak olyan eszközök, melyek alkalmasak arra, hogy a kertvárosi lakóövezetekben lassítsák, vagy szélesebb főutakra tereljék át a forgalmat. További előnyük ezeknek az eszközöknek, hogy nem túl drágák, és viszonylag egyszerűen megvalósíthatók.

Korábban az Egyesült Államokban bevett megoldás volt a lakónegyedek faágszerű zsákutcás kialakítása. Az utóbbi években ez a tendencia azonban visszaszorult. A zsákutcás rendszerű lakóövezeti megoldás nem hozott egyértelmű pozitív eredményt. Napjainkban egyre több szakember érvel a hálós utcaszerkezet mellett. Ennek alábbi előnyeit emelik ki: a hálós utcaszerkezet elősegíti a gyalogos és kerékpáros közlekedést, a területet lényegesen könnyebb áttekinteni, rugalmasabban alkalmazkodik az igények változásához, és a jobb tömegközlekedés lehetőségét is megteremti. Útfelújítás vagy rendezvények szervezésekor lehetőség van a közlekedést alternatív útvonalakra terelni.

Egy tömbön belül ugyanakkor a nagyobb hálós rendszer megtartásával két-három utca méretben jól alkalmazható a rövid zsákutcás rendszer. A tömbön belüli utca átmenőforgalmát lezárva, burkolati jelzéssel fél-magánterület alakítható ki központi parkolóval és játszótérrel, ahonnan jól meg tud valósulni a természetes megfigyelés.

A kertvárosok jellemző bűncselekményei a betörések és a gépjárműlopások. A bűnözők sokszor könnyű prédának tekintik a családi házas övezeteket. Ha csak rövid időre is nyitva felejtik a lakások vagy a gépjárművek ajtaját, ha értékes eszközöket hagynak elöl, melyeket könnyű ellopni, lehetőséget teremtenek a besurranó tolvajoknak, akiknek a könnyelmű tulajdonos ezáltal szinte tálcán kínálja a lehetőséget. Az a kevés idő, amíg az ember bezárja maga után az ajtót, mikor hazaér, megelőzheti azt az időrabló tevékenységet, amit a rendőrségen vagy a biztosítónál szükséges ügyintézés jelent. Nem beszélve arról a sok időről és pénzről, melyet az ellopott vagy tönkretett holmik pótlására kell áldoznia.

1. A szomszédok átlátását segítik az előkertben a 90 cm-nél alacsonyabbra metszett cserjék, gátolják a magasra megnövő örökzöldek.

2. A szélesebb utakat is lehet lassítani körforgalmak beépítésével.

3. Közlekedési táblákkal is jelezhető a nem kívánt átmenő forgalom.

4. Fekvőrendőrökkel elérhető, hogy szélesebb utakra terelődjön az átmenő forgalom.

5. A bejáratoknak és gépkocsi leajtóknak jól láthatónak kell lenniük az utcáról. Magas sövény vagy tömör kerítés ne akadályozza a rálátást.

TERMÉSZETES FELÜGYELET

A bejárati ajtónak láthatónak kell lennie az utcáról.

Lehetőleg az épület minden oldalán ablakokat kell elhelyezni, ezáltal a területre teljes rálátást lehet biztosítani a házból.

A kocsibeállónak jól láthatónak kell lennie, mind az utcáról, mind a házból.

Olyan növényzetet kell kialakítani, mely akadálymentes rálátást biztosít az utcáról és a szomszédos telkekről a ház gyenge pontjaira: bejárati ajtajára, teraszajtóira, könnyen feltörhető ablakaira.

Kerülni kell az olyan növénytelepítést, mely vakfoltokat, rejtett helyeket eredményez.

Az övezet központjában kell kialakítani a közös zöld területeket és a szabadidős tevékenységeknek helyet adó parkokat, sportpályákat úgy, hogy ezekről jól rá lehessen látni a szomszédos utcákra, házakra, és viszont: a közösségi terek is láthatóak legyenek a házakból.

1

3

2

4

1. Központi helyen kialakított játszótér; a környező házakra rálátással rendelkező sportpálya jó lehetőség a közösségi kontroll fenntartására.

2. Hiába a játszótér központi elhelyezése, ha azt és a környező lakóépületeket átláthatatlan növényzet veszi körül.

3. A kereskedelmi funkciók a kertvárosban segítik a napközbeni forgalom megteremtését.

4. Nagy forgalmú, többsávos út elszakítja a városrészt a környezetétől. A parkból már nem lehet a kertvárost szemmel tartani.

Káprázásmentes utcai világítást kell elhelyezni a járdákon, és a nagy forgalmú gyalogos közlekedési útvonalakon, hogy az emberek könnyen felismerjék a potenciális veszélyt.

Az összes kapubejáratot megfelelően meg kell világítani.

A lakásokhoz vezető utak, járdák és az udvar vagy kert megfelelő megvilágításáról gondoskodni kell.

Az egyféle funkciójú lakóterületek helyett törekedni kell az összeegyeztethető funkciók keverésére.

A lakóövezeteken belül érdemes oktatási, kiskereskedelmi, rekreációs funkciókat is elhelyezni. Ezáltal több napszakban lesz biztosítható a terület természetes szemmel tartása.

Segíteni kell a környék polgárőrségének kezdeményezéseit.

5. Megfelelően irányított káprázásmentes, alkonykapcsolóval szerelt fényforrásokkal kell az összes bejáratot, kaput megvilágítani.

6. A járda hiánya veszélyessé teszi, és nem ösztönzi a gyalogos közlekedést.

7. Különböző forgalomlassító eszközökkel, útburkolatokkal jelezhető a terület rendeltetési célja, az átmenő forgalom korlátozható.

JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES SZABÁLYOZÁSA

Fő közlekedési útvonalak ne szeljék át a területet.

Az utakat forgalomlassító eszközök és eltérő útburkolat alkalmazásával úgy kell megtervezni, hogy a nagy sebességű forgalmat és útlevegősokat megakadályozzuk.

Az úttestek mellett megfelelő szélességű járdákat kell biztosítani a gyalogosok biztonságos közlekedéséhez.

Olyan helyeken kell a gyalogos útvonalakat vezetni, melyek a járókelők számára biztonságosak, nincsenek takarásban, minden szakaszuk jól belátható.

Pontosan le kell határolni a nyilvános és fél-nyilvános területeket. Ebben segítséget jelenthet a járdák különböző burkolattal való ellátása, telekhatár cserjékkel való kijelölése.

Úgy kell járdajelöléseket, különböző járdafelületeket, építészeti eszközöket alkalmazni, valamint növényeket telepíteni, hogy a magánterület határát egyértelműen jelöljék, és a látogatókat a bejárat felé tereljék.

Igyekezni kell úgy kialakítani a jogosultság ellenőrzését, a bejutás szabályozását, hogy jól elkülönüljenek egymástól a szomszédos területek, de nem tömör kerítésekkel.

1. Átlátható kerítés és eltérő napi rutínú lakosság révén munkaidőben is fennmarad a közösségi kontroll.

2. A hálós úthálózat másik előnye a jó tömegközlekedés megteremtésének lehetősége.

3. A jó kapcsolatokkal rendelkező hálós úthálózat lehetővé teszi a kukásautók vagy egy útfelújítás elkerülését.

4

5

4. Magánterület, fél-nyilvános terület, nyilvános terület határai megfelelően érzékeltetve: átlátható kerítés, eltérő útburkolat, gépkocsibehajtó és kapu megfelelő jelölése.

5. A szomszéd kertek közti átláthatatlan növényzet bizonyos intimitást teremt ugyan, de teljesen elszigeteli egymástól a lakókat, lehetetlenné téve a természetes felügyeletet.

1. *Megfelelően jelzett előkert: gépkocsibehajtó, kapu, vendégparkoló eltérő burkolatokkal, kaputelefon és postaládák a fél-nyilvános területen. Ugyanakkor a tömör kerítés rossz megoldás.*

2. *A szúrós élő sövény megnehezíti a bejutást, de ha nincs metszve és a belátást akadályozza, megkerülve nyugodt ügyködést enged a betörőknek.*

Természetesen kerítést is alkalmazhatunk a bejutás ellenőrzésére, de a rálátási szempontokat és a megfigyelés lehetőségét biztosítani kell. Olyan átlátható kerítéstípust kell választani, mely ezt lehetővé teszi.

Alkalmazzunk megfelelően (a magassági szabály betartásával) metszett élő sövényt, bozótot, hogy a magánterületre való bejutást megnehezítsük.

BIRTOKVISZONY JELZÉSE

Egyértelmű jelölésekkel különbséget kell tenni a nyilvános és a magánterület között.

Átmeneti tereket kell létrehozni az utca és a lakás között. Erre megoldást jelenthet, ha megfelelően kijelölt előkerteket, pufferzónákat alakítunk ki. A telekhatárt és a magánterületet le lehet határolni megfelelően metszett növényzet ültetésével, járda-vezetéssel, vagy átlátható kerítéssel.

A telkeket, utcákat és lakásokat úgy kell kialakítani, hogy a határok egyértelműek legyenek, de a szomszédok kapcsolatait elősegítsék.

A gyalogosforgalmat úgy kell irányítani, hogy a látogatók csak a megfelelő bejárathoz jussanak el.

Az üres telkeket átlátható kerítéssel körbe kell keríteni, hogy elkerüljük az illegális használatot, például

3. Gépkocsiból is jól látható utcatábla.

4. Az utcatáblákat karban kell tartani, illetve jó minőségben kell kivitelezni.

5. A kapucsengő felett elhelyezett házszámnak ebből a távolságból is jól láthatónak kellene lennie.

az engedély nélküli szemétkerakást. A területet a tulajdonosnak rendszeres időközönként ellenőriznie, karbantartania kell. Az üres telken is kötelező például a parlagfűirtás.

A házszámot és az utcanévtáblát jól láthatóan kell elhelyezni.

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

Az összes nyilvános és magánterületet magas színvonalon kell karbantartani.

A parkokban alacsony fenntartási költségű növényzetet, cserjéket kell alkalmazni.

Egészséges és vonzó képet kell a területről kialakítani és fenntartani.

A fűvet nyírni kell, a gazokat irtani, a havat elta-

1. A terület, parkok, utcák, kertek gondozásával vonzó képet alakíthatunk ki, ami megfelelően jelzi a tulajdonosi jelenlétet.

2. Üres telkeket átlátható kerítéssel kell körbevenni, és rendszeresen karban kell tartani, a területet gondozni kell. Ha nincs körbekerítve a telek, a szomszéd házak hátsókertjei könnyen elérhetővé válnak a betörőknek.

3. Nem lehet a területen hagyni gépjárműroncsokat, ezek a terület további leromlásához vezetnek.

4. A környék karakterét nagyban meghatározza az utcák és terek kialakításának és karbantartásának minősége.

5. A szomszédság érzését elősegítik a központi terek, játszóterek, sportpályák, ahol a lakók találkozni tudnak.

karítani. Ha nyaralni mennek a tulajdonosok, meg kell kérni valakit, hogy tartsa rendben a házat. A fű nyírásával nyilvánvalóvá teszi a tulajdonos, hogy ezzel a területtel törődnek, van gazdája, aki figyel rá.

A növényzetet metszeni kell, hogy a természetes kontroll megvalósulhasson. Különös tekintettel arra, hogy a közterületeken lévő fák és cserjék ne akadályozzák a gyalogos és autós közlekedést sem, ne legyenek belátást akadályozó fák és cserjék a keresztezésekben.

A kiégett lámpák javításáról azonnal gondoskodni kell.

1

A házak körüli világítást célszerű alkonykapcsolós rendszerrel megvalósítani. A megfelelő világítás az egyik leggazdaságosabb és leghatékonyabb módja a bűnözés megelőzésének. Éjszakai külső világítás elhelyezése és működésének rendszeres ellenőrzése ezért elsődleges.

A szemetet rendszeresen el kell takarítani, a működésképtelen járműveket el kell szállíttatni.

Helyi szabályozást kell kialakítani, mely segíti a rendezett állapot fenntartását, megőrzését.

A lakók időnként kampányszerűen bevonhatók a környező terület megtisztítására.

A növényzet metszésével tiszta átlátást kell kialakítani a házak között.

A kosz, szemet, avar eltakarításával, a kert rendben tartásával és használati tárgyainak elzárásával távol tarthatjuk az alkalmi tolvajokat.

A házat, a garázst és a kerti tároló épületét is karban kell tartani.

TEVÉKENYSÉGÖSZTÖNZŐK

A lakóövezetben olyan területeket kell létrehozni, melyek a szomszédság érzését elősegítik: parkok,

1. Egy rendezett kert jó benyomást kelt, jelzi, hogy a tulajdonos törődik a környezetével.

2. Az elhanyagolt kert az ellenkezőjéről árulkodik.

3. A melléképületeket is megfelelően karban kell tartani, hogy a terület ne keltsen elhanyagolt benyomást.

játszóterek, sportpályák és más találkozóhelyek kihangsúlyozhatják a környék karakterét, ezáltal az ott lakók gyakrabban fogják használni a területet, mely előnyös a természetes felügyelet szempontjából.

Úgy kell elhelyezni a játszótereket, piknikező helyeket, parkokat és közösségi területeket, hogy az a lakóövezet központjában vagy bejáratánál legyen. Ezáltal megfigyelési lehetőséget biztosít az ott tartózkodók számára, és ők is jól láthatóak lesznek.

Támogatni kell a lakónegyedben szervezett összejöveteleket (például Budapest 100 éves házainak programja, házi koncertek, közös járdatarakítás).

TÁRSASHÁZAK

Ebben a fejezetben tárgyaljuk a többlakásos társasházakat, belvárosi gangos bérházakat, melyek jellemzően zárt sorú beépítéssel rendelkeznek. A lakótelepek és az új építésű lakóparkok sajátosságait külön fejezetben tárgyaljuk. A sűrűbb beépítésű területeken a társasházak a telekhatáron állnak, egyből az utcára nyílnak, nem rendelkeznek előkerttel. A belvárostól távolabb épültek előkerttel és belső kerttel rendelkező társasházak is.

A többlakásos társasházak bűnmegelőzési szempontból hasonló problémákat vetnek fel, mint a családi házas övezetek, de mivel többen laknak egy adott területen, a természetes felügyelet kialakítása hatékonyabban megoldható. Biztonsági szempontból a legjobb kialakítást olyan társasházak tudják megvalósítani, ahol ismerik egymást a szomszédok, és magukénak érzik a ház közös területeit. Ez a gyakorlatban lépcsőházanként 6-12 családot jelent. Ennél nagyobb lakóegységekben a felelősség annyira megoszlik, hogy nehezebben szűrik ki az idegeneket. Ezért a kisebb, 10-12 lakásos társasházak kialakítása a legjobb megoldás.

Alapvető jellemzője a társasházaknak a családi házakhoz képest, hogy esetükben nagyobb a fél-magánterületek aránya. Osztatlan közös tulajdonban lehetnek például az alábbi területrészek: előtér, lépcsőház, folyosó, függőfolyosó, előkert, belső udvar, hátsó kert, tárolók, lift előtér.

1. Megfelelően gondozott előkerttel (fél-nyilvános terület) rendelkező társasháznál a lakók a tágabb környezetüket is szemmel tartják.

2. Túl sok lakás esetén a lakók nem ismerik egymást, a fél-nyilvános folyosók forgalmát már nem ellenőrzik.

TERMÉSZETES FELÜGYELET

Az épületeket úgy kell kialakítani, hogy bejáratuk az utcáról és a szomszédból is jól látható legyen.

Szabadon álló társasházak esetén az épület mind a négy oldalán legyenek ablakok, melyekből mind az utca forgalma, mind a belső közös használatú terek szemmel tarthatók.

A lépcsőházakat és a liftek előterét úgy helyezzük el, hogy több irányból rá lehessen látni.

A lépcsőházak utca felé eső fala legyen üvegezett, hogy az utcáról is szemmel lehessen tartani.

A folyosók ajtai üvegezettek legyenek.

A függőfolyosókra nyissunk ablakokat, ezáltal a lakásokból megfigyelhetők lesznek a közös használatú terek. A természetes felügyelet jól meg tud valósulni akkor, ha a függőfolyosók az épület többi folyosójáról vagy a közterületről beláthatók.

A lépcsőházak, a függőfolyosók és az erkélyek esetében átlátható korlátokat alkalmazzunk. Az erkélyek korlátainak utólagos eltakarása (szokásos nádfo-nattal) biztonsági szempontból nem szerencsés és esztétikailag is kifogásolható.

A szemét tárolására zárható helyiséget kell biztosítani, de lehetőség szerint úgy, hogy ajtajára a rálátás megvalósuljon.

1. A függőfolyosók jó áttekinthetőséget tesznek lehetővé.

2. Egy eldugott liftelőtér a rálátást nem teszi lehetővé.

Megfelelő erősségű világítást kell alkalmazni a ház bejáratánál, valamint az előcsarnokban, a lépcsőházban, a lift előterében és minden közösségi területen, beleértve a bejáratához vezető útvonalakat is.

Szabadon álló társasházak vagy összefüggő belső kertekkel rendelkező tömbök esetében alakítsunk ki fél-magánterületeket az épületek között, a gépjárműforgalom kizárásával, kert, játszótér, sportpálya, közösségi terek létesítésével. Ez lehetőséget teremt az ott lakóknak, hogy a terület használata közben természetes módon szemmel is tartsák azt.

3-4. Üvegezett lépcsőházból jól szemmel lehet tartani az utca forgalmát, és az utcáról a belső fél-nyilvános területeket.

5. Zárható, átlátható kukatároló az előkertben biztonsági szempontból jó megoldás, esztétikailag még fejleszthető lett volna.

6. A függőfolyosókról jó rálátás nyílik a parkolókra, az első emeleti orvosi rendelő időben kitolja, és tovább növeli a közösségi kontrollt.

1. Rossz gyakorlat és nem is szép az erkélyek pálcárcsoszorúktáinak nádfonatos, deszkás vagy árnyékoló hálós eltakarása. A kilátás jelentősen lecsökken.

2. A közös tárolók aajtáit zárva kell tartani.

3. Több társasház belső kertjeinek összenyitásával közös fél-magánterület jöhet létre, ami áttekinthetőbb és jobb kihasználtságú lehet, mint a kerítésekkel felsabdalt külön kiskertek.

4. Ha egy folyosószakaszon csak 4-5 lakás található, a lakók ismerni fogják egymást, könnyen kiszűrnek az illetékteleneket.

JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES SZABÁLYOZÁSA

Egy folyosószakaszon, ha lehetséges, ne legyen több, mint 4-6 lakás.

Ha belső folyosón kell eljutni a lakások bejáratához, akkor a folyosónak csak egy bejárata legyen.

Részesítsük előnyben a természetes megvilágítást, például a folyosók végfalának víztiszta vagy dróthálós üvegezésével, vagy tetőbevilágítókcal.

A lépcsőházakat és lifteket központi helyre tervezünk, ahol sokan használják és szemmel tudják tartani a bejövőket.

Illetéktelenek lézengésének megakadályozására használjunk önműködően csukódó ajtókat, melyek a közös előterek bejáratát maguktól visszazárják.

Közös tárolókat, pincéket, padlástereteket zárható ajtóval kell védeni. Fel kell hívni a lakók figyelmét az ajtók visszazárására.

A zárható postaládákat megfelelően tágas előtérben, feltűnő helyen helyezzük el úgy, hogy az utcáról is láthatóak legyenek. A postaládákat önműködően záródó ajtóval kell a lakásokhoz vezető folyosótól elválasztani.

Másik jó megoldás, hogy a bejárat melletti falon helyezzük el a bedobó nyílásokat, belülről nyitható postaládákkal. Így a postás, vagy a magát postásnak kiadó bűnöző nem jut be a lakásokhoz.

1. A folyosószakaszokat és a liftelőtérket önműködően záródó üvegajtókkal válasszuk el egymástól. Az így létrejövő zónák megnehezítik az idegenek bejutását. A postaládákat válasszuk el a belsőbb közlekedőktől.

BIRTOKVISZONY JELZÉSE

Ha lehetséges, alakítsunk ki a társasházak bejáratai előtt előkertet, melyet megfelelő módon (átlátható kerítéssel, sövényrel) elválasztunk a közterület-től. Ezáltal egy fél-nyilvános terület jön létre, mely pufferzónaként működik, így a jogosulatlan használók már az épületbe lépés előtt észlelhetők.

Az előkert kialakításának lehetősége zárt sorú, telekhatáron álló belvárosi társasházak esetében nem megvalósítható. Itt a jogosultság ellenőrzése csak a bejárati kapu vonalán túl valósulhat meg, ezért a bejárati, lépcsőházi kapu zárva tartása kiemelten fontos.

A terület határait jól láthatóan ki kell jelölni. Előkerttel rendelkező társasházak esetében erre a leginkább ajánlottak az évelők, a cserjék lassan növekedő fajtái, az átlátható kerítés. Az épület körül szűrős növényzet és tövises sövény telepítése ajánlott.

A több lépcsőházzal rendelkező társasház esetében az egységeket lehetőség szerint külön bejáratokkal lássuk el.

A bejáratok kijelölése történhet előtetők kialakításával, továbbá hangsúlyozhatjuk építészeti és tájépítészeti elemekkel, megvilágítással és más jelzésekkel. Ugyanakkor kerüljük a beugró, búvóhelynek alkalmas bejáratozatokat.

A lakóépületek házszámozással egyértelműen azonosíthatóak legyenek, a házszámok éjszaka legyenek megvilágítva.

Az épületek házszámát mind az első, mind a hátsó homlokzaton jelölni kell. A házszám nagy méretben a homlokzatra is felfesthető, ezáltal még egyszerűbb a területen az eligazodás.

2. A bejáratot burkolatváltás és sövény jelöli ki, de a szűk beugró nem jó megoldás. Helyette előtetővel, vagy tágasabb, átlátható bejáratral lehetne jelezni a kaput.

3. Kapucsenegővel ellenőrzött kapubejárat.

1

A megfelelő tájékoztatásra hangsúlyt kell fektetni, mivel a területet nem csak az ott lakók, hanem egy szélesebb közönség is használja.

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

A társasház házirendjét jól látható helyen helyezzük el.

A világítást karban kell tartani, működőképességét rendszeresen ellenőrizni kell.

Ha graffitit látunk, azonnal jelentsük a hivatalos szerveknek, és rögtön távolíttassuk el, miután a feljelentés megtörtént.

A kerteteket tartuk tisztán, végezzük el rendszeres karbantartását.

2

Az átláthatóságot a fák és cserjék metszésével biztosítani kell.

TEVÉKENYSÉGÖSZTÖNZŐK

Helyezzük központi helyre a postaládákat, közösségi helyiségeket, játszótereket és egyéb rekreációs lehetőségeket, hogy ezzel elősegítsük és növeljük a terület használatát.

A területet használók biztonságát elő kell segíteni. Lehetővé kell tenni, hogy a lakásokból láthatóak legyenek.

Nem lakó funkciók elhelyezésével, például kiskereskedelem, éttermek, kávézók, fitnesztermek, szolgáltatások, irodák utcaszintű kialakításával növelhető a közösségi kontroll, és időben is jobban elosztható a forgalom.

1. Tágas, jól megvilágított társasházi előtér. Viszont a postaládákhoz bekéredzkedők a teljes épületben szabadon mozoghatnak.

2. Belvárosi lakóház nyilvános, szűk átjárója kedvez a vandalizmusnak. A graffitiket minél hamarabb el kell távolítani, a további rombolásnak gátat szabva. A képen látszik, hogy már az egyik lámpát is megrongálták.

3. Az előkert sövényei megfelelően, 90 cm-nél alacsonyabbra vannak metszve, de a kertbe ültetett örökzöldek egész évben eltakarják a bejáratot.

4. A társasházak földszintjén boltok, éttermek, kifőzdék kialakításával növelhető és időben is kitölthető a természetes felületek.

5. Ha a cserjéket nem metszik, az átlátás megszűnik, bűvőhelyek alakulnak ki.

LAKÓPARKOK

A lakóparkok az utóbbi évtizedekben kedvelt lakóformává váltak, köszönhetően a gazdaságos kialakításnak, a megfelelő színvonalnak, a szélesebb rétegek számára is megfizethető négyzetméter-áraknak. Sok jó példáját láthatjuk a jó minőségű lakóparkok kialakításának, de előfordul az is, amikor az épületek környezetének rendezésére már nem gondolnak a beruházók, vagy nem integrálják megfelelően a városi szövetbe az új építésű lakóparkot.

A lakóparkok több, hasonló típusú társasházból álló, zöldterülettel körbevett, elkerített, technikai eszközökkel is felügyelt területek, ahová a bejutás korlátozott. A lakóparkok belső, központi területén közös kertet alakítanak ki, ahol a lakók pihenhetnek, gyermekeik játszhatnak, sportolhatnak. Törekedni kell a változatos méretű lakások kialakítására, hogy minél színesebb legyen a lakóközösség, különböző életkorral, eltérő napirenddel. Így időben jobban elosztva tud megvalósulni a természetes felületek.

1. A magas, nem átlátható falak, a videokamerák csak látszólagos biztonságot teremtenek, az utcát és a parkolókat nem lehet a házakból megfigyelni.

2. A városi szövetbe nem illesztett újépítésű lakópark elszigetelődik.

TERMÉSZETES FELÜGYELET

Az épületeket úgy kell kialakítani, hogy bejárataik az utcáról és a szomszédból jól is láthatóak legyenek.

Az épületek mind a négy oldalán legyenek ablakok, melyekből az utca forgalma és a belső közös használatú terek egyaránt megfigyelhetők.

A lépcsőházakat és a liftek előterét úgy helyezzük el, hogy több irányból rájuk lehessen látni.

A lépcsőházak utca felé eső fala legyen üvegezett, hogy az utcáról is szemmel lehessen tartani.

A folyosók ajtai üvegezettek legyenek.

A lépcsőházak és erkélyek esetében átlátható korlátokat alkalmazzunk.

A szemét tárolására zárható helyiséget kell biztosítani, de lehetőség szerint úgy, hogy ajtajára a rálátás megvalósuljon.

Megfelelő erősségű világítást kell alkalmazni a ház bejáratánál, valamint az előcsarnokban, a lépcsőházban, a lift előterében és minden közösségi területen, beleértve a bejárathoz vezető útvonalat is.

A rekreációs területeket, parkokat, játszótereket, sportpályákat, közösségi helyiségeket a terület központjában helyezzük el, hogy minél több lakásból láthatóak legyenek.

1. Az üvegezett lépcsőház lehetőséget teremt a jobb közösségi kontrollra.

2. Az üvegezett liftelőtérből kilátni az utcára, és az utcáról is szemmel tarthatók a belső terek.

3. Az erkélyek korlátjait nem szabadna eltakarni. Az üvegkorlát drágább megoldás, de ritkábban fedik el nádfonattal.

4. A zöldtetős mélygarázs fölött játszótereket és pihenőtereket kellene létrehozni, ami hosszabb időtöltésre ösztönöz.

5. A lakásokból szemmel tarthatók a parkolók. Lehetőleg ne legyenek túl nagyok, hogy a lakók kiszűrhesék az illetékteleneket.

JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES SZABÁLYOZÁSA

Egy folyosószakaszon, ha lehetséges, ne legyen több, mint 4-6 lakás.

Ha a belső folyosón kell eljutni a lakások bejáratához, akkor a folyosónak csak egy bejárata legyen. Résszesítsük előnyben a természetes megvilágítást, például a folyosók végfalának víztiszta dróthálós üvegezésével, vagy tetőbevilágítókkal.

A lépcsőházakat és lifteket központi helyre tervezük, ahol sokan használják, és szemmel tudják tartani a bejövőket.

Illetéktelenek lézengésének megakadályozására használunk önműködően csukódó ajtókat, melyek a közös előterek bejáratát maguktól visszazárják.

Közös tárolókat, pincéket, padlástereket zárható ajtóval kell védeni. Fel kell hívni a lakók figyelmét az ajtók visszazárására.

Alakítsunk ki fél-magánterületeket az épületek között, a gépjárműforgalom kizárásával, kert, játszótér, sportpálya, közösségi terek létesítésével. Ez lehetőséget teremt a közösségi kontroll megvalósulására.

Ha a gépjárművek tárolására mélygarázst alakítunk ki, felette zöldtetővel játszótér, sportpálya alakítható ki.

Ha a felszín feletti gépjárműparkolót létesítünk, biztosítsunk rálátást az épületekből üvegezett folyosók, lépcsőházak, ablakok nyitásával. A gépkocsiparkolókat ne központositva helyezzük el, hanem kisebb egységekre bontva, melyre a lakók az épületekből is rálátnak.

1. Központi játszóterek, kertek, fél-magánterületek kialakításával, ahonnan a lakásokra és az utcára is rá lehet látni, jól megvalósítható a természetes felügyelet.

2. Kaputelefonnal, önműködően záródó kapuval védett üvegezett liftelőtér.

A zárható postaládákat megfelelően tágas előtérben, feltűnő helyen helyezzük el, úgy hogy az utcáról is láthatóak legyenek. A postaládákat önműködően záródó ajtóval kell a lakásokhoz vezető folyosótól elválasztani.

Másik jó megoldás, hogy a bejárat melletti falon helyezzük el a bedobó nyílásokat, belülről nyitható postaládákkal. Így a postás, vagy a magát postásnak kiadó bűnöző nem jut be a lakásokhoz.

BIRTOKVISZONY JELZÉSE

A terület határait jól láthatóan ki kell jelölni. Erre a leginkább ajánlottak az évelők, a cserjék lassan növekedő fajtái, az átlátható kerítés. Az épület körül szűrős növényzet és tövises sövény telepítése ajánlott.

A több lépcsőházzal rendelkező társasházak esetében az egységeket lehetőség szerint külön bejáratokkal lássuk el.

Az épületek bejáratainak kijelölése történhet előtétek kialakításával, továbbá hangsúlyozhatjuk építészeti és tájépítészeti elemekkel, megvilágítással és más jelzésekkel.

A lakóépületek házszámozással egyértelműen azonosíthatóak legyenek, a házszámok éjszaka legyenek megvilágítva.

Az épületek házszámát mind az első, mind a hátsó homlokzaton jelölni kell.

A felszíni parkolókat ki kell osztani a lakók között, és olyan közel kell elhelyezni őket a lakóépülethez, amennyire ez lehetséges, biztosítva a rálátást. Ha ki is osztjuk a parkolóhelyeket a lakások között, nem szabad megjelölni a lakóegységek számával, hogy ne lehessen a gépjárműveket beazonosítani a lakásokkal.

A vendégparkolót elkülönítve kell kialakítani a lakók parkolójától.

Az épületek színezésével, egyedi nagyméretű számозással a látogatóknak is megfelelő tájékozódást biztosíthatunk.

Ki kell jelölni a terület bejáratát tájépítészeti tervezéssel vagy szimbolikus kapubejárókkal is. A jogosultság ellenőrzése megvalósulhat sorompóval, zárható kapuval.

3. Bejárat megfelelő kertépítészeti elemekkel, utcánévvé és házszámозással kijelölve.

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

A társasházak és a belső kertek házirendjét jól látható helyen helyezzük el.

A belső fél-magánterületekre való illetéktelen bejutást nem lehet teljesen megakadályozni, ezért a parkoló területeket és járdákat megfelelően meg kell világítani.

A világítást karban kell tartani, működőképességét rendszeresen ellenőrizni kell.

A kerteket tartsuk tisztán, végezzük el rendszeres karbantartását.

Gyakran kell üríteni a területen elhelyezett kültéri hulladékgyűjtőket.

Az átláthatóságot a fák és cserjék metszésével biztosítani kell.

Ki kell alakítani egy karbantartási rendet. A lakók nagy száma miatt itt már nem várható el, hogy ők maguk lássák el a terület karbantartását, ezért erre a feladatra külső karbantartó cég megbízása szükséges.

1. Sorompóval zárt parkoló a lakópark területén.

2. Információs tábla segíti az eligazodást a területen.

TEVÉKENYSÉGÖSZTÖNZŐK

Helyezzük központi helyre a közösségi helyiségeket, játszótereket, pihenőhelyeket és egyéb rekreációs lehetőségeket, hogy ezzel elősegítsük és növeljük a terület használatát.

A területet használók biztonságát elő kell segíteni. Lehetővé kell tenni, hogy a lakásokból láthatóak legyenek.

Kiskereskedelem, éttermek, kávézók, fitnesszterem, szolgáltatások, irodák utcaszínti kialakításával növelhető a közösségi kontroll és időben is jobban elosztható a forgalom.

A közösségi összetartozás elősegítése érdekében rendezvények, ismerkedési alkalmak szervezése javasolt.

3. Kiskereskedelem, fitnesszterem, mosoda utca színti kialakításával a közösségi kontroll időben is jobban eloszlik. A portálokat nem szabad lefóliázni.

4. Egy központi játszótér rálátással az ablakokból oda-vissza megteremt a természetes felügyeletet.

LAKÓTELEPEK

A második világháború után épült lakótelepek a világ szinte összes nagyvárosában megtalálhatók. A tömeges lakásigény kielégítésére szolgáló, előre gyártott, házigyári elemekből épített magasházak az akkori elvárásoknak és komfort igénynek maximálisan megfeleleltek. Komfortfokozatuk magasabb volt a háború előtti lakásállomány nagy részénél, mivel minden lakás saját illemhellyel és fürdőszobával rendelkezett. A távfűtés, a használati meleg víz, mind nagyfokú kényelmet biztosított. A szükség-szerűen nagy lakósűrűség ugyanakkor sok szociális problémát is jelentett.

Napjainkra a lakótelepi házak gépészeti vezetékai elavultak, a dráguló energiaárak miatt az épületek hőtechnikai felújítása elkerülhetetlen. A rendszerváltás után az emberek tágasabb lakásokra, nagyobb területre, saját kertre vágytak. Aki tehette, elköltözött, a panellakások presztízse leértékelődött. A lakótelepek jó közlekedési kapcsolatokkal rendelkeznek, infrastrukturálisan legtöbbször jól ellátottak: iskolák, óvodák, játszóterek, parkok, közértek találhatóak a telepeken. Ezért, és az elvégzett hőtechnikai felújítások miatt újra alternatívát jelentenek sokak számára, a városi élet gazdaságos formáját jelentik. A lakótelepek tartószerkezete szinte örök időkre készült, ezért elbontásuk sem gazdasági, sem műszaki szempontból nem oldható meg egyszerűen. Ezért fontos, hogy a lakótelepek, melyek az előző korszak lakóparkjainak számítottak, megfelelően rehabilitálva, felújítva ismét megfelelő környezetet teremtsenek az ott élőknek.

A lakótelepek magas lakásszáma miatt a lakók rendszerint nem ismerik egymást. A szürke panelházak egyformasága, személytelensége nem segíti a tulajdonosi felelősségérzés kialakulását sem. A pufferzónák hiánya miatt a folyosókra gyakorlatilag bárki beléphet, nincs átmeneti tér a magán és nyilvános zónák között. Bár vannak olyan külföldi példák, ahol a magasházakat visszabontották, a lakásszám csökkentése fizikai korlátokba és anyagi

1. A lakók magas száma miatt a tulajdonosok rendszerint nem ismerik egymást, nem tekintik magukénak a bejárati ajtón túli területeket.

2. A lakótelepek építésekor még figyelték a megfelelő infrastruktúra megépítésére, ezért környékük rendszerint oktatási intézményekkel, boltokkal, parkokkal jól ellátott.

nehézségekbe ütközik. Ezért más módszereket kell alkalmazni a biztonságosabb környezet kialakítása érdekében.

A panelházak elkerülhetetlen energetikai felújítása során a téralakítást illetően figyelembe kell venni a bűnmegelőzési szempontokat is. A házak egyedi festése, környezetük rendezése, a beugrók, búvóhelyek megszüntetése, földszinti üzletek kialakítása, a hatalmas méretű gépkocsi parkolók tagolása, a környező parkok felújítása sokak életkörülményeit javítja és teszi barátságosabbá, biztonságosabbá.

TERMÉSZETES FELÜGYELET

A nagyszámú lakóközösség miatt igazi közösségi tudat nem tud kialakulni, az emberek még egy lépcsőházon belül sem biztos, hogy ismerik egymást. Egy magas panelház akár egyetlen lépcsőházában is 40-60 család él, ezért a lépcsőházakon belül a közösségi kontroll nehezen valósul meg.

A lift előterének láthatónak kell lennie az épület belsőjéből vagy az utcáról.

Ha mód van rá, a liftelőtereket válasszuk le zárható ajtóval, a menekülési útvonalak figyelembevételével.

A lépcsőházak az utca felé üvegezettek legyenek.

A lépcsőházak előtt, a lakóépületek között alakítsunk ki parkokat, játszótereket, gyalogosforgalmat növelő létesítményeket (boltok, szolgáltatások stb.), hogy a természetes felügyelet napközben is biztosított legyen.

A gépjárműparkolót úgy kell kialakítani, hogy a lakásokból rá lehessen látni, a nagyobb méretű parkolókat tagolni kell.

A házak között létrehozott alacsonyabb forgalmú, vegyes használatú utak segítik a közösségi kontrollt.

1. Az ablakokból rálátni a parkolókra, melyeket padokkal ellátott zöldfelület tagol.

2. Játszótérre nyíló lakásablakok teszik jól felügyelhetővé a teret.

3. Az utcáról belátható liftelőtér a postaládáktól üvegfalal elválasztva.

Az épületek bejáratait tisztán láthatóvá kell tenni a környező utcákról és lakásokból.

Meg kell szüntetni a rejtekhelyeket a folyosókon és a lépcsőházakban.

A játszóterekre néző lakásablakok elősegítik a természetes felügyeletet.

A zárható postaládákat megfelelően tágas előtérben, feltűnő helyen helyezzük el, úgy, hogy az utcáról is láthatóak legyenek. A postaládákat önműködően záródó ajtóval kell a lakásokhoz vezető folyosótól elválasztani. Ezek az ajtók kóddal legyenek nyithatók, hogy a lakók vendégei elé ne kelljen külön lesétálni, elég legyen a kódot a kaputelefonba lediktálni.

Másik jó megoldás, hogy a bejárat melletti falon helyezzük el a bedobó nyílásokat, belülről nyitható postaládákkal. Így a magát postásnak vagy szórólapterjesztőnek kiadó bűnöző nem jut be a lakásokhoz.

A közös használatú tereknek, folyosóknak, parkolóknak, a parkolókhöz vezető útvonalaknak, bejárati kapuknak megfelelően kivilágítottak kell lennie.

JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES SZABÁLYOZÁSA

A bejárati kapuk automatikus záródására fokozott figyelmet kell fordítani.

A lépcsőházaknak lehetőség szerint csak egy bejárata legyen. A hátsó bejáratot a nyilvános forgalom elől le kell zárni.

Az összes közös használatú tér ajtaját (tárolók, szeméttároló, szemétdoboz, pince) önműködő ajtócsukó szerkezettel kell ellátni, és zárva kell tartani.

4. Postaládák a liftelőtértől üvegajtóval elválasztva, de hiányzik az önműködő ajtócsukó és zár. Kódos ajtózárral elérhető, hogy csak az arra jogosultak jussanak be a lifthez.

5. Jól áttekinthető bejáratok, megfelelő előkertekkel. A járda hiánya miatt az úttestet határozottabban gyalogosbaráttá kéne tenni: forgalomlassítókkal, egy szintbe hozott térburkolattal.

A liftelőtérbe és a közös folyosókra elhelyezett térfigyelő kamerák segíthetik a megfigyelést.

A lakókat arra kell ösztönözni, hogy jelentsék a gyanús tevékenységeket, a közös képviselő elérhetőségét jól láthatóan ki kell írni.

BIRTOKVISZONY JELZÉSE

A lakótelepi házak bejárata általában közvetlenül nyilvános területre nyílik, és a lépcsőházakban sem tud a lakók nagy száma miatt a természetes felügyelet megvalósulni. Hiányzik az átmeneti zóna, gyakorlatilag a lakások bejárata jelenti a nyilvános terület és a magánterület határát.

Ha lehetséges, a folyosókat üvegezett, ajtócsukó szerkezettel ellátott ajtókkal külön kell választani a nagyobb forgalmú, nyilvánosabb területektől.

A bejáratok előtt kialakított előkertekkel átmeneti zónát, fél-magánterületet hozhatunk létre. A 10-15 négyzetméteres részekre felosztott előkertet egy-egy család vagy lakó saját kertként is gondolhatja.

Több házat körbehatárolni jelképes vagy alacsony kerítéssel, jó példa a pufferzóna kialakítására. Ezáltal az utcáról jól belátható fél-nyilvános területet hozhatunk létre.

Jelképes területi elhatárolás esetén alkalmazhatunk áthatolást gátló növényeket, ezzel is zölddebbé téve a környezetet.

A bejárati kapukat jól láthatóan kell kijelölni, és kerülni kell közelükben a bűvőhelyek kialakulását.

1. A birtokviszonyok jelzésére átmeneti zónát, előkertet alakítottak ki. Eltérő útburkolattal, nagy házszámokkal és határozottabb előtetővel jobban ki kell jelölni a bejárásokat.

2. A 90 cm-nél magasabbra növény, nem metszett sövény zugokat eredményez, az átláthatóságot megszünteti.

3. Nagy méretű házszámok a ház minden oldalán, egyedi homlokzatszínezés segíti a tájékozódást.

Az utcatáblákat jól láthatóan kell kihelyezni.

A házzszámok szerepeljenek a bejárati kapuknál és a ház utca felé eső falán is.

Az épület egyedi homlokzati színezése (például egy energetikai, homlokzati felújításkor), a nagyméretben felfestett házzszámok segítik a tájékozódást, és egyedi megjelenést biztosítanak.

A vendégeknek szánt parkolóhelyeket ki kell jelölni.

A helyszín térképét központi helyen kell elhelyezni a látogatók és a közszolgáltatók (mentők, rendőrség stb.) számára.

Az épületek felújításakor a tervezési folyamatba vonjuk be a lakókat is, hogy a végeredményt sajátjuknak érezhessék.

Támogassuk a közös rendezvények szervezését, hogy a lakók jobban megismerhessék egymást.

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

A megfelelő megvilágítás az egyik legolcsóbb bűn-megelőzési eszköz. A világítótestek működését rendszeres időközönként ellenőrizni kell, és meghibásodás esetén azonnal gondoskodni kell a javításról.

A graffitiket, miután a feljelentés megtörtént, azonnal el kell távolítani.

A ház körüli növényzetet úgy kell metszeni és gondozni, hogy a terület és a kapubejárók átláthatósága megvalósuljon.

A szemetet azonnal el kell takarítani, gondoskodni kell a roncsautók elszállításáról.

4. A graffitik a további züllés, szemetelés, bűncselekmények előfutárai.

5. Egy korábbi problémás átjáró lezárásával a lehatárolt útvonal megszüntethető.

IRODAÉPÜLETEK

Az irodaépületek biztonsági tervezése összetett feladat. Az irodaépület mérete, az irodaépületet használó cégek száma, a cégek tevékenységi köre, alkalmazottaik száma mind jelentős tényező a biztonsági követelmények kialakításakor. Egyszerűbb a helyzet, ha az irodaépület csak egyetlen cég székhelye. Ha több cég osztozik rajta, fontos tisztázni, hogy az üzemeltetési és karbantartási feladatokat ki látja el az épület fél-magánterületein (előcsarnokban, folyosókon, az ügyfelek várójában stb.). Továbbá meg kell bízni egy céget, aki felelős az épület biztonságáért. Hivatásos biztonságtechnikai szakember alkalmazására is szükség lehet. A mesterséges felügyelet, a jogosultság ellenőrzése legtöbbször nem elkerülhető. Igazolványok használata, külön személyzeti bejárat az alkalmazottak részére, épületirányítási központ elhelyezése az ott dolgozókat ismerő biztonsági őrkkel, mindez segíthet az illetéktelenek kiszűrésében.

TERMÉSZETES FELÜGYELET

Úgy kell megtervezni a közösségi tereket, fél-magánterületeket, hogy a cégek saját területeiről megfigyelés alatt lehessen tartani őket, például folyosók falának, előtereknek üvegezésével.

Úgy kell kialakítani a belső ajtókat, ablakokat, hogy kitekintést engedjenek a közösségi területekre, például az irodákból vagy a váróból a folyosókra.

Az üveglablakokat, ajtókat ne tegyük átláthatatlanná az üveg teljes felületén való matricázással, homokfúvással, ezeket csak részlegesen alkalmazzuk. Ezáltal a belső terek intimebbé tehetők, ugyanakkor a helyiségekben való mozgás is szemmel tartható.

A külső ajtóknál, a közösségi területeken és a folyosókon megfelelő erősségű világítást kell alkalmazni.

A szeméttároló helyiségek kialakítása, elhelyezése ne tegye lehetővé vakfoltok vagy megbújásra alkalmas helyek kialakulását. A gépkocsi parkolóban, mélygarázsban való elhelyezés megfelelő lehet.

Úgy kell tervezni az ablakokat és ajtókat, hogy azok az utcáról vagy a szomszédos épületekből jó átláthatóságot, belátást biztosítsanak.

A felszíni parkolókat úgy kell kialakítani, hogy láthatók legyenek az épületből.

Nem szabad az ablakokból nyíló kilátást eltakarni.

Lépcsőházakat és a liftek folyosóit úgy kell megtervezni, hogy minél átláthatóbbak legyenek, és lehetőleg az épület egy központi helyén legyenek.

1. Ha több cég használja az irodaépületet, jól érthető eligazító táblának kell segítenie a vendégeket.

Ha egy mód van rá, el kell kerülni, hogy a lépcsőház a folyosó végén helyezkedjen el.

Az irodaépületnek mind a négy oldalán legyenek ablakok, hogy lehetővé váljon a parkolók és a környezet természetes megfigyelése.

Ha vannak külső, lépcsőházi menekülő ajtók, azokat csak vészesetben lehessen kinyitni. Egyéb esetben kártyás vagy más beléptető rendszerrel kell megvédeni.

JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES SZABÁLYOZÁSA

A nyilvános bejáratokat építészeti és kertépítészeti elemekkel, előtetővel, megvilágítással, járdavezetéssel vagy más jelzésekkel egyértelműen ki kell jelölni.

Csökkenteni kell az épületbe való bejutás lehetőségeinek számát: az irodaháznak lehetőség szerint csak egy bejárata legyen. Ezt őrizze portás, recepciós vagy egy bérlő, aki rálát az áthaladó forgalomra. Az irodaépületekben a recepciós pultnál ülő munkatárs

1. Az ablakokból és a bejárat felől szemmel tartható a kerékpártároló.

2. A recepciós pult közvetlenül a bejáratnál helyezkedik el, nagy üvegezett felületekkel a környezetét is szemmel tudja tartani.

3. A gépkocsibehajtót külön személyzet ellenőrzi. Jó megoldás lehet autómosó vagy gumiszervíz telepítése a mélygarázsba, így annak személyzete a felügyeletet is el tudja látni.

nagy segítség abban, hogy az épület biztonságát garantálni lehessen. Az a személy, aki az információs pultnál ül, üdvözlí a látogatókat, tájékoztatást nyújt, egyben ő az első védelmi vonal, aki értesíti az illetékeseket, ha potenciális fenyegetés történik.

Nagy létszám esetén az alkalmazottak hordhatnak fényképes igazolványt vagy kitűzőt, melyen szerepel az is, hogy melyik cég alkalmazottai. A látogatóknak szintén igazolványt szükséges kitűzniük, ha bejönnek az épületbe.

BIRTOKVISZONY JELZÉSE

Növényzettel vagy alacsony kerítéssel egyértelműen jelölni kell a határokat.

Úgy kell megtervezni a kerítéseket, hogy az átláthatóság az utca felől meg tudjon valósulni.

A külső fél-magán, fél-nyilvános területeket a nyilvános területektől el kell választani, egyértelműen jelölni kell ezt a választóvonalat.

A közös WC helyiségeket a bejáráshoz a lehető legközelebb kell elhelyezni úgy, hogy a recepciósráláthasson.

A recepciósr pultot lehetőleg közvetlenül a főbejáratnál kell elhelyezni.

4. A belső udvar megfelelő intimitást nyújt az irodáknak, az átlátható és gondozott kert kifejezi a tulajdonosi jelenlétet.

5. Nyilvános utcai forgalom és fél-nyilvános területek elválasztása átlátható pillérsorral, kertépítészeti elemekkel jelezve.

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

Az irodaépület összes külső és belső területét tisztán kell tartani.

Megfelelő mennyiségű szemétgyűjtőt kell kihelyezni.

A külső és belső növényzetet nem szabad elhanyagolni, kertfenntartó cég bevonása ajánlott.

Rendszeres időközönként ellenőrizni kell a lámpatesztet, a kiégett izzókat azonnal cserélni kell.

TEVÉKENYSÉGÖSZTÖNZŐK

A középületek általában dohányzásmentes területek. A dohányzásra kijelölt területeket úgy kell elhelyezni, hogy az alkalmazottak közben szemmel tudják tartani a parkolót vagy az épület más veszélyeztetett részeit.

Különböző tevékenységösztönző eszközöket, padokat, asztalokat, társalgókat vagy más közösségi helyeket úgy kell elhelyezni az épületen belül vagy kívül, hogy onnan könnyen megfigyelhető legyen a forgalom, a bejáratok vagy a látogatók elől elzárt területek.

1. Az előcsarnokból a recepció által szemmel tartható a liftelőtér, a beléptető rendszer és a nyilvános illemhelyek is.

2. Az épületekből minden irányba nyílnak ablakok, a birtokviszonyokat gondozott növényzet érzékelteti.

3. Az épület előtt kijelölt dohányzóhelyről a dolgozók szemmel tarthatják az irodák külső tereit és az utca forgalmát.

4. Földszinten elhelyezett üvegezett kávézó, akár kiülős résszel kombinálva kiváló lehetőség a természetes felületek kiterjesztésére.

ÜZLETEK, ÉTTERMEK, SZÁLLODÁK

A kereskedelmi, szolgáltató létesítmények, boltok, éttermek akkor sikeresek, ha életteli, megfelelő forgalommal rendelkeznek. Az emberek vásárláskor a lakóhelyükhöz közel eső, tiszta, rendben tartott, áttekinthető boltokat részesítik előnyben. A biztonságos, rendezett területek vonzzák a vásárlókat. Ha viszont egy terület szemetes, nem áttekinthető, rendetlen, nincs gazdája, könnyebben válik a bűnözők célpontjává, és a fogyasztók máshová fognak átszokni.

A többféle felhasználású területek nagyobb forgalmat vonzanak. A részben lakó, részben kereskedelmi tulajdonból összefonódó területek jó elegyet jelentenek, a nagyobb forgalom miatt pedig jobban megvalósul a közösségi kontroll is. Egy épület helyet adhat egy áruháznak a földszinten, és egy-két szinttel feljebb pedig lakófunkciót, irodát lehet benne kialakítani. De nem muszáj, hogy egy épületen belül keveredjenek a funkciók, lehetnek a területen belül is megfelelően elosztva.

TERMÉSZETES FELÜGYELET

Az ablakokat nem szabad teljesen letakarni, átláthatatlanná tenni. Ez azért fontos, hogy a szemmel tartás belülről és kívülről is megvalósulhasson. Rossz példát jelentenek a vak kirakatokkal az utca felé forduló, teljesen lefóliázott üzletportálok.

1. A teljes felületén lefóliázott kirakatok megakadályozzák a ki- és belátást, ezzel elszigetelik az üzletet.

2. Hasonlóan rossz megoldás a magas polcokkal eltakart kirakat.

3. A dohányboltok átláthatatlan üzlethelyiségei a rablótámadások leggyakoribb áldozatai.

1

2

3

Hirdetésekkal, plakátokkal sem szabad elfedni az ablakokat, ajtókat, kirakatokat. Ha mindenképpen szükséges hirdetések, reklámképek kihelyezése, ezek visszafogott méretűek legyenek, és úgy helyezzük el őket, hogy a természetes megfigyelést se kívülről, se belülről ne akadályozzák.

A kasszát az üzlethelyiség elejénél kell kialakítani, akár a padlóból valamennyire ki is emelve, hogy a pénztáros rálásson az eladótérre, az utcára és a parkolóra.

Lehetőség szerint két alkalmazottat kell egy időben dolgoztatni. Ha nem megvalósítható, hogy teljes időben két alkalmazott dolgozzon az üzletben, akkor legalább a nyitási és zárási időben meg kell oldani, hogy két alkalmazott legyen jelen egyidejűleg.

Tükrök, vagy kamerák alkalmazásával lehetővé kell tenni, hogy az eladók belássanak a vakfoltokba és azokra a területekre, amelyet nem tudnak megfigyelni a helyiségen belül.

1. Lakó és kereskedelmi funkciók ötvözése egy területen és egy létesítményen belül is jó megoldás. Ebben a bevásárlóközpontban irodák és lakások is helyet kaptak.

2. Jó és biztonságos megoldás, ha az átláthatóságot figyelembe veszik. Az utca forgalma természetes módon felügyeli a boltot és viszont.

3. Utcai teraszos éttermek egy téren, lassított forgalmú uttest, burkolatváltással, pollerekkel jelölt járda jó megoldások. Az átlátást akadályozó futónövény a sarkon viszont a gépkocsiforgalom szempontjából sem szerencsés.

4. Télen nem lehet számolni a külső teraszok forgalmával, de a bankautomata így is jó helyre került, megfelelő rálátással.

5. A földszinti kiülős teraszok kialakításával a vendégek hosszú ideig figyelemmel kísérik az utcát.

A polcoknak párhuzamosan kell állniuk a pénztáros pulttal az átláthatóság biztosítása érdekében.

A legjobb megfigyelés miatt az árucikkeket nem szabad olyan magasra felpolcolni, hogy ez az áttekinthetőséget megakadályozza.

A mellékhelyiségeket az áruház, szálloda elejében kell kialakítani, hogy az alkalmazottak szemmel tudják tartani azt.

Éttermek és szállodák esetében lehetővé kell tenni az utcai, kültéri fogyasztást, a kiülős teraszokat. Az utcai teraszok növelik a természetes szemmel tartást, miközben a fogyasztóknak kellemes időtöltési lehetőséget biztosítanak. Egyúttal kialakul a közösségi kontroll a parkolóra, és a környező utcára, üzletekre, területekre.

A rakodóhelyek és az áruszállító ajtók körüli területet úgy kell megtervezni, hogy ne alakuljanak ki olyan rejtékhelyek, ahol egy esetleges támadó megbújhat.

A parkolókat az üzletekből és az épületekből is jól láthatóan kell elhelyezni.

Minden bejáratot meg kell figyelni, térfigyelő rendszerrel is.

A mellékutaknak és rakodási területeknek jól kivilágítottak kell lenniük.

A felszíni parkolókat is megfelelően ki kell világítani.

1. Rossz kialakítású rakodótér megbúvársra alkalmas zugokkal.

2. Egy üzlet segíthet egy barátságtalan utcát biztonságosabbá tenni.

JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES SZABÁLYOZÁSA

A szállítók és a vásárlók épületbe való bejutását is korlátozni kell. Az oldalbejárókat és hátsó ajtókat mindig zárva kell tartani, és semmi esetre sem szabad kitámasztva hagyni.

A nyitvatartási időt jól látható helyen kell elhelyezni. Szintén jól látható helyen, a bejáratnál és a pénztárnál jelzést kell elhelyezni, hogy a kasszában nem tartanak nagyobb összegű készpénzt.

A tetőre való feljutást meg kell akadályozni.

A recepciósok számára tiszta rálátást kell biztosítani a bejáratokra.

A recepciósnak kommunikációs kapcsolatban kell lenniük a biztonsági személyzettel.

A kiszolgálói területeket önműködően záródó ajtókkal kell ellátni.

A késő estig nyitva tartó boltokat érdemes egy helyre csoportosítani egy nagyobb áruházon belül, lehetőleg az épület bejáratának közelében.

Ahol éjszakai használat is működik, mint a bank-automatáknál, ott szükség van kamerás felügyeletre is.

Az irodák számára biztosítsunk közvetlen kapcsolatot a biztonsági személyezettel.

3. A hátsó ajtókat önműködő ajtócsukóval kell ellátni és nem szabad kitámasztani őket.

4. A nyitvatartási időt ki kell írni és tájékoztató táblákat kell elhelyezni a bevásárló központokban.

BIRTOKVISZONY JELZÉSE

A bejáratot átlátható kerítéssel, építészeti vagy tájépítészeti elemekkel ki kell jelölni.

A területet egyedivé, jól felismerhetővé kell tenni. Eltérő jelzéseket és kertészeti megoldásokat kell alkalmazni, hogy a szomszédos üzlethelyiségektől, kerthelyiségektől jól megkülönböztethető legyen.

A mosdó bejáratok legyenek jól láthatóak.

A biztonsági telefonszámokat fel kell tüntetni az irodákban.

A bevásárlóközpontokban megfelelő jelzéseket kell elhelyezni a mosdók, telefonok és egyéb szolgáltatások megtalálására.

1. Jól látható piktogramokkal kell jelezni a mosdókat és a kijáratokat.

2. Tájékoztató információs rendszer segíti az eligazodást egy nagyáruházban.

3. Elhanyagolt, gazdátlan szolgáltatóház egyetlen működő kocsmával. A garázdálkodásra készítő sivár környezet a bűnözés gócpontjává válhat.

4. Ha a karbantartást elhanyagolják, a göngyöleget szedd-vedett módon tárolják, további lomok és falfirkák jelennek meg. Az amortizáció a környező területekre is áttérjed, ezáltal növekszik a bűnelkövetési hajlandóság.

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

Az üzlethelyiséget, annak előterét és külső részeit tisztán kell tartani.

Megfelelő mennyiségű hulladékgyűjtő elhelyezése szükséges, hogy elkerüljük a szemetelést.

Ha graffiti jelenik meg az épületen, a hivatalos szerveket azonnal értesíteni kell. A feljelentés után azonnal el kell távolítani a falfirkát.

A világítást rendszeresen ellenőrizni kell. A kiégett fényforrásokat mihamarabb ki kell cserélni.

OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Egy rosszul megtervezett épületet utólagosan nagyon nehéz biztonságossá tenni, igaz ez az iskolákra is. Még akkor is, ha utólag a legmodernebb biztonságtechnikai berendezéseket szereljük is fel. Gyermkeink védelmében viszont maximálisan törekedni kell a lehető legbiztonságosabb oktatási intézmények kialakítására. Ezért már a tervezési fázisban kiemelten szem előtt kell tartani a biztonsági követelményeket. A már meglévő iskolaépületek sajátosságait, adottságait a biztonsági felújításkor behatóan tanulmányozni kell.

TERMÉSZETES FELÜGYELET

Az iskola épületét úgy kell elhelyezni és közvetlen környezetét kialakítani, hogy a környező utcákról jól megfigyelhető legyen.

A fő útvonalakat és az épület bejáratát jól megfigyelhetővé kell tenni.

Úgy kell kijelölni a főbejáratot az épületen, hogy ez könnyen megfigyelhető legyen az épületen belülről, a parkolóból és az utcáról.

A terület jól szemmel tartható részén kell a kerékpártárolót kijelölni.

A tantermeknek, irodáknak lehetőséget kell biztosítani a folyosók szemmel tartására.

Úgy kell megtervezni a bejárat csarnokot, folyosókat, hogy átláthatók legyenek, ne tartalmazzanak beugrókat.

Kerülni kell az olyan kertészeti elemeket, melyek vakfoltokat, búvóhelyeket hoznak létre.

1. A gondozott előkert jó, de a bejáratra rálátást akadályozó tömör falú előtető szerencsétlen megoldás.

2. A portáról szemmel tartható kerékpártároló jó, de kerékpár kerekét tartó lezáró nem használható. A vázat és a kereket együtt kell tudni lezárni.

1

2

1. Részlegesen homályos savmart üveg alkalmazásával a tanterem átlátható az óra zavarása nélkül. Az ajtó kilincsének átellenes oldalán lévő üveg bevilágító is ugyanezt a célt szolgálja.

2. Jó megoldás az üvegajtó alkalmazása is, de inkább főiskolák, egyetemek esetében javasolható.

A melléképületeket a terület jól megfigyelhető pontján kell kialakítani.

Megfelelő erősségű, káprázásmentes megvilágítás szükséges, mely lehetővé teszi az esti tevékenységek megfigyelését az utcákról és a környező házakból, továbbá hivatalos rendőri felügyeletet.

A tantermek ajtajait nem szabad besüllyesztve elhelyezni. Egy síkban helyezkedjenek el a folyosók falával, hogy ne alakuljanak ki rejtekhelyek, beugrók.

A tantermek bejárati ajtajai a folyosók felé nyíljanak, ne a tantermek belseje felé.

Legyen olyan átlátható üvegezett felület az osztálytermek ajtaján, mely lehetővé teszi a tanároknak, hogy a folyosón lévő mozgást szemmel tudják tartani anélkül, hogy a diákok figyelmé elterelődjön. Lehetséges megoldás, hogy a tantermek bejárata mellett átlátható üvegezéssel készült oldalbevilágítót alakítunk ki. Ezt a kilincs átellenes oldalán kell elhelyezni úgy, hogy a zár az ajtón akkor se lehessen elérhető, ha a bevilágítót betörik.

3. Környezetének hátat fordító, belső udvarokra tájolt egyetemi épület a maradi középkori erőd szemléletet képviseli.

4. Az utca felé megnyíló barátságos épület a falain kívül is biztonságot teremt.

JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES SZABÁLYOZÁSA

Úgy kell az épületet elhelyezni a területen, hogy lehetőleg minden területrész, sportpálya megfigyelhető legyen a tanítási időn kívül is. Ezáltal a jogosulatlan tevékenységek könnyen kiszűrhetőek legyenek.

Egyetlen bejáratra kell redukálni a bejárat lehetőségeket, mely a tanári szobából vagy portásfülkéből iskolaidő alatt szemmel tartható.

Az iskolába való bejutást ellenőrizni kell a sport- és közösségi rendezvények, valamint a tanítási idő utáni rendezvények alkalmával.

Szerencsés, ha a portás személyes kapcsolatot tud kialakítani az iskola tanulóival és szüleikkel.

Meg kell szüntetni az olyan lehetőségeket, melyek a tetőre való feljutást segítik. Ne legyenek olyan előtetők, ereszcatornák, kerítések vagy olyan fák, melyek megkönnyítik az épület tetejére való feljutást.

A diákok szekrényei között megfelelő nagyságú teret kell hagyni. A szekrény sorok ne végződjenek zsákutcában.

Az egész épületen belül javasolt egy zártrendszerű videó megfigyelő rendszer kiépítése.

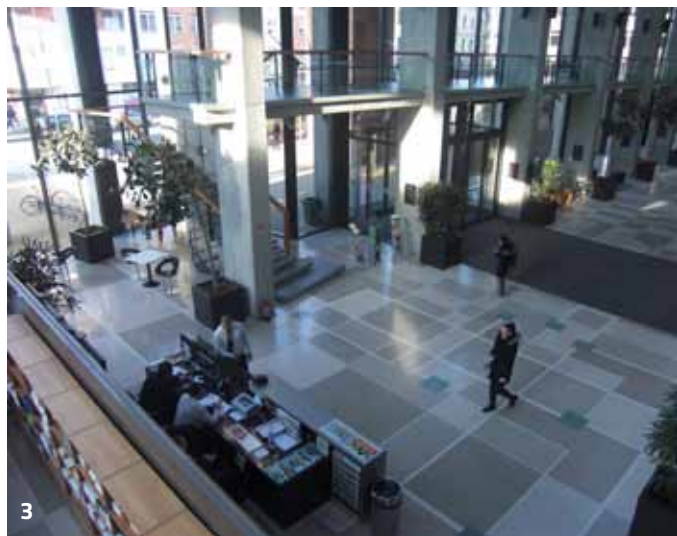

1. A bejáratot építészeti és kertészeti eszközökkel hangúlyosan ki kell jelölni.

2. A folyosókon ne legyenek beugrók. A tantermek ajtajai is egy síkban legyenek a fallal.

3. Az épület egyetlen bejárata jól szemmel tartható a közelében elhelyezett információs pultból.

4. A büfé fogyasztótéréből nagy üvegfelületeken kilátni az utcára.

BIRTOKVISZONY JELZÉSE

A bejáratot jól láthatóan kell kijelölni a járdafelületen történő burkolatváltással, tájépítészeti elemekkel, melyek a látogatókat a főbejárat felé terelik.

A portásfülkének vagy a tanári szobának közel kell lenni a főbejáratához, minél több üvegezéssel, hogy a bejáratú ajtók jól megfigyelhetők legyenek.

Jól látható helyen tájékoztató táblákat kell elhelyezni az iskola házirendjéről és csengetési rendjéről.

A parkolókat jól látható módon ki kell jelölni.

Nagyobb intézmények területén útbaigazító táblák elhelyezése szükséges.

Nagyobb létesítmény esetén szerencsés, ha a karbantartó vagy takarító személyzet egyenruhát és fényképpel ellátott igazolványt, kitűzőt visel.

1. A központi földszinti üvegezett portásfülkéből a bejárat és a többszintes aula is jól szemmel tartható.

2. A bejáratnál elhelyezett tájékoztató tábla segíti az eligazodást.

3. Tanítási idő utáni tevékenységekkel, megfelelő megvilágítással kiterjeszthető a természetes felügyelet.

3

TEVÉKENYSÉGEK ÖSZTÖNZÉSE

Támogatni kell a tanítási idő utáni tevékenységeket. Ezek a foglalkozások kiterjesztik időben az aktív órákat és a természetes felügyeletet.

Ösztönözni kell a sportrendezvényeket, találkozókat, ünnepeket, koncerteket és más rendezvényeket. Az iskolákat minél gyakrabban kell használni a tanítási órák után is.

Ösztönözni kell a tanítás előtti és utáni felügyelt szabadidős tevékenységeket.

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

A belső közlekedő utakat a városi szabványoknak megfelelően ki kell világítani. A világítás működőképességét rendszeresen ellenőrizni kell.

Az egyéb feltűnő jelzések mellett a főiskolai és egyetemi campusokon jelezni kell a segélykérő telefonok helyét a kerékpárutak és a fő közlekedési útvonalak mentén.

Gyakran kell üríteni a szemeteseket. Az épületek közötti területet, a kertet és a szomszédos területeket tisztán kell tartani.

A hivatalos szerveket azonnal értesíteni kell, ha graffitit látunk, és azonnal el kell távolítani a falfirkát, miután a feljelentés megtörtént.

Az átlátásokat folyamatosan szabadon kell tartani azért, hogy a növényzetet folyamatosan gondozzuk.

HIVATALI ÉPÜLETEK

A hivatali épületek, polgármesteri hivatalok felújítása, színvonalas kialakítása az egész kerület számára példamutató lehet. Egy kerület közösségi tudatának megtestesítőjévé válhat a lakók igazgatási, közösségi épülete. Ha a városvezetés gondot fordít a hivatal esztétikus kialakítására, ezzel jelzi elhivatottságát, és a környezet, kerület iránti elkötelezettségét is. Az esztétikus kialakítás mellett előfutárává válhat (és kell is, hogy váljon) az építészeti bűnmegelőzési módszerek alkalmazásának is.

TERMÉSZETES FELÜGYELET

Úgy kell kijelölni a főbejáratot, hogy könnyen megfigyelhető legyen mind az épületen belülről, mind a parkolóból és az utcáról.

Ki kell jelölni egy központi területet a kerékpárok biztonságos tárolásához, mely könnyen megfigyelhető az épületen belüli használati terekből is.

El kell kerülni, hogy a kerttervezés során vakfoltok, búvóhelyek keletkezzenek.

A melléképületeket is biztonságossá kell tenni, és úgy kell elhelyezni a területen, hogy könnyen megfigyelhetők legyenek.

Homogén, káprázásmentes megvilágítást kell biztosítani az éjszakai tevékenységekhez, és lehetővé kell tenni az épület és környékének jó megfigyelhetőségét a szomszédok és a hivatalos felügyelet által, a nyitvatartási időn túl is.

A belső irodahelyiségek számára lehetővé kell tenni a folyosók szemmel tartását. Ennek érdekében üvegfelületek használata javasolt.

1. Az épület központjában elhelyezett információs pultot utólagosan helytelenül eltakarták.

2. Hivatali épület előtti forgalmasabb helyen lévő kerékpártároló. A kerékpárok vázát és kerekét is megfelelően rögzíteni lehet.

JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES SZABÁLYOZÁSA

Úgy kell elhelyezni az épületet a területen, hogy a telek minden része látható legyen a nyitvatartási időn túl is. Így a jogosulatlan tevékenységek könnyen észrevehetőek és kiszűrhetőek legyenek.

A bejutási lehetőségeket egyetlen bejáratra kell korlátozni, mely könnyen megfigyelhető kívülről és belülről egyaránt.

A használaton kívüli és a kiszolgáló területeket le kell zárni a nyilvánosság elől.

Olyan területeket, ahová csak alkalmazottaknak szabad bejutnia, le kell zárni úgy, hogy látogatók és illetéktelenek ne tudjanak bejutni.

Rögzíteni kell a kerékpártárolókat úgy, hogy ne lehessen felemelni és létrának használni azokat. A kukák se maradjanak a ház előtt szabadon.

1. Szépen felújított homlokzatú polgármesteri hivatal bejárata előtt szűk járdával. Pár parkoló elhagyásával méltóbban jelezni lehetne a bejáratot.

2. A provizórikus jelzések, a nehezen értelmezhető tájékoztatás sok bosszúságot okozhat.

3. Az épület nyitvatartását jelző áttekinthető tábla.

4. Nagyobb létesítmény esetében szükséges az eligazító térkép jól látható helyen való elhelyezése.

A hulladéktárolók zárhatóak legyenek, a szemeteseket rögzíteni kell.

A területet le kell határolni kerítéssel, tájépítészeti eszközökkel, melyek a bejutást ellenőrizhetővé teszik, és az átmeneti zónák kialakítását segítik. Tájékoztató táblákat kell elhelyezni, melyekről kiderül, melyik részén állunk a területnek, és az milyen összefüggésben áll a többi épületrésszel.

A jelzésekkel a látogatókat a főbejáratok felé kell vezetni.

BIRTOKVISZONY JELZÉSE

Úgy kell elhelyezni a főbejáratot, hogy az épület felé közeledve egyértelműen, könnyen megtalálható legyen.

Az információs pultot a főbejáratához közel kell elhelyezni, hogy a bejárat ajtója az információs pultból rá lehessen látni.

Lehetőség szerint a látogatói parkolóra is legyen rálátás az információs pultból.

A nyilvánosság elől elzárt területeket megfelelően jelezni kell.

Jelzésekkel és útfelfestésekkel kell jelölni a közlekedési útvonalak irányát, a látogatók és az alkalmazottak parkolóhelyeit és a bejáratokat.

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

Rendszeres időközönként ellenőrizni kell a világítást.

Ha graffitit látunk, azt azonnal jelenteni kell a rendőrségnek, és rögtön el is kell távolítani, miután a feljelentés megtörtént.

A hulladékgyűjtőket gyakran kell üríteni.

A kertet tisztán kell tartani, és a növények rendszeres gondozásával a terület átláthatóságát biztosítani kell.

Olyan növényzetet kell ültetni, mely lehetővé teszi az átlátást, metszésükről gondoskodni kell.

TEVÉKENYSÉGEK ÖSZTÖNZÉSE

Támogatni kell a polgárőrségi kezdeményezéseket a szomszédos területeken, hogy a közösségi épületekkel kapcsolatos tulajdonosi felelősségérzet kialakulhasson, és jelentsék a hatóságoknak, ha bármilyen gyanús történik a területen.

Ha az épületet a nyitvatartási időn túl is használják, például a polgárőrök, közterület-felügyelők vagy polgári személyek, az további tevékenységeket ösztönözhet. Ezáltal nem válik az épület a hivatali órák után sem elhagyatottá.

1. Megfelelően karbantartott terület, metszett fák és nyírt fű jelzi a tulajdonosi jelenlétet.

IPARI ÉPÜLETEK

Az ipari épületek elszigeteltségük, gyér megvilágításuk és munkaidőn túli alacsony forgalmuk miatt komoly biztonsági problémákkal szembesülnek. Mivel munkarendjük változó (néhány üzem a nap 24 órájában működik, a hét minden napján, mások csak napi nyolc órában), a bűnmegelőzés szempontjából is különböző kérdéseket vetnek fel. További gőcpontot jelentenek még az alkalmazottak részére fenntartott nagyméretű parkolók, az áruforgalmi és más elszigetelt területek, ahol a természetes felügyelet nem valósulhat meg.

TERMÉSZETES FELÜGYELET

A területnek és az épületeknek jól láthatónak kell lenniük a közterületekről.

A kocsibehajtóknak olyan területen kell elhelyezkedniük, ahol könnyen megfigyelhetők a környező épületekből.

A parkolókhöz vezető utaknak, buszmegállóknak és taxiállomásoknak jól láthatónak kell lenniük a hozzájuk tartozó épületekből.

Előzzük meg a búvóhelyek, sikátorok, átláthatatlan tároló udvarok, rendezetlen rakodóterületek kialakulását.

1. Jól átlátható ipari terület, az irodák szemmel tartják a parkolókat, és a közterületről is belátni.

2. A rendezetlen rakodóterületek átláthatatlanná és nehezen ellenőrizhetővé teszik a területet.

3. A telekhatárt átlátható kerítéssel kellene jelezni, amely nem szigeteli el a területet a környezetétől.

A rendezett, átlátható és jól kivilágított rakodórületek csökkentik a rejtőzködési lehetőségeket.

A sövények semmiképpen se legyenek kényelmes búvóhelyek, ha az átlátást akadályozzák, meg kell metszeni őket.

Az út menti fák, sövények sem akadályozhatják az átláthatóságot.

Ereszcsatornákat, fellépőket, fákat nem szabad ablakok közelében elhelyezni. Ne szolgálhassanak létraként a betörők számára.

A parkolók jól láthatóak legyenek a biztonsági személyzet és az alkalmazottak számára is.

1. Külön kialakított ügyfélparkoló szabályozza a jogosultságot.

2. Magas sövény akadályozza a tiszta rálátást.

3. Önműködően záródó, kivilágított hátsó ajtó és lezárt tetőlétra nehezíti az illetéktelen bejutást.

JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES SZABÁLYOZÁSA

A belső gyalogutakat jól ki kell világítani. Az épületekből biztosítsuk megfelelő rálátásukat.

A parkolóknak jól láthatónak kell lenniük az utcáról és jól kivilágítottnak.

A vendégek számára külön parkolóhelyeket kell kijelölni.

A bejáratoknak jól láthatónak kell lenniük és központi helyen kell elhelyezkedniük.

A biztonsági és karbantartó személyzetnek járőröznie kell a parkolóban és közterületeken, valamint ellenőriznie az épületeket.

Az olyan közterületeket, melyekre nincs jó kilátás a környező épületekből, kamerákkal kell felszerelni.

BIRTOKVISZONY JELZÉSE

A területek határát megfelelő magasságú, átlátható kerítéssel kell jelölni.

Az ipartelep bejáratát egyértelműen és jól láthatóan ki kell jelölni.

Az iparterületen megfelelő eligazító táblákat kell alkalmazni.

Megfelelően meg kell világítani a teljes területet, különös figyelemmel a bejáratokat, parkolókat, rakodóterületeket.

4. A behajtót eltérő útburkolat jelöli, központi elhelyezkedésű üvegezett előcsarnok és információs tábla segíti az eligazodást.

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

A parkolók az utcáról és az épületből is legyenek jól láthatóak. Éjszakánként gondoskodjunk kivilágításukról.

Az épületekbe vezető utak mentén lévő világítótesteket ugyanabban a magasságban kell elhelyezni, mint az utcák megvilágítását. A fény legyen káprázásmentes és egyenletes.

A mellékutakat és rakodóhelyeket is jól ki kell világítani.

Rendszeresen kell ellenőrizni és cserélni a kiégett vagy megrongálódott világítótesteket.

7

AJÁNLÁSOK KÖZTERÜLETEKRE

PARKOK, SÉTÁNYOK, JÁTSZÓTEREK

UTCÁK, TEREK

GYALOGOS-ALULJÁRÓK ÉS -FELÜLJÁRÓK

PARKOLÓK

MEGÁLLÓK

NYILVÁNOS MOSDÓK

PARKOK, SÉTÁNYOK, JÁTSZÓTEREK

A parkok és zöld területek nagyon meghatározó szerepet játszanak egy közösség életminőségében. A parkok nemcsak a mindennapi szabadidős tevékenységek színteréül szolgálhatnak, alkalmasnak kell lenniük arra, hogy alkalmi rendezvényeknek is helyszínt biztosítsanak. A parkok fejlesztése időről-időre megújuló feladatot jelent: még barátságosabbá kell tenni őket, megújításukkal új, tevékenységösztönző funkciókat kell kapjanak, hogy az emberek rendszeresen használják, és élvezzék az ott eltöltött időt. Amikor a parkokat és sétányokat biztonsági szempontból vizsgáljuk, a legproblémásabb területekre kell koncentrálnunk: a parkokhoz tartozó nyilvános parkolókra, a nyilvános mosdókra és az elszigetelt területekre. A parkok kialakításakor nem csak arra kell figyelemmel lenni, hogy minél több korosztály és eltérő érdeklődésű csoport használhassa, lehetőleg a nap folyamán minél szélesebb időintervallumban, hanem nagyon fontos az egymást zavaró funkciók különválasztása. Sportpályákat a játszótérektől, utcai fitneszeszközöket a pihenő padoktól külön területen kell elhelyezni, de még a kis- és nagytestű kutyák futtatóit is érdemes külön választani.

TERMÉSZETES FELÜGYELET

A természetes felügyelet ösztönözhető változatos tevékenységek lehetőségének megteremtésével.

A sétányokat tiszta rálátással kell kialakítani. Különösen ott szükséges erre figyelni, ahol éles kanyart vesznek, vagy a szintkülönbség megváltozik.

A parkoknak és játszótéreknek jól áttekinthetőnek kell lenniük a szomszédos utcákból és házakból.

A játszótéreket, gyerekeknek való területeket és a nyilvános WC-ket olyan állandó személyzettel

1

2

3

1. A városi zöldfelületek fontos szerepet játszanak a lakók életminőségében.

2. Minél szélesebb korosztályokat kell a parkokba vonzani.

3. A különböző csoportokat vonzó helyeket egymástól megfelelő távolságra kell elhelyezni, hogy ne zavarják egymást.

rendelkező helyek mellett kell elhelyezni, ahonnan lehetővé válik megfigyelésük.

A szociálisan hátrányosabb területek parkjaiban, játszóterein parkőr alkalmazása segíti a rendeltetésszerű használat kialakulását, a vandalizmus megelőzését.

Kerékpárutak, gyalogösvények útvonalát forgalmasabb területek közelében, kereskedelmi egységek vagy lakóterületek mellett kell elhelyezni. Másik megoldás, ha a gyalogutakat párhuzamosan vezetjük az utcákkal, hogy jól megfigyelhetőek legyenek.

Bizonyos parkok nem tehetők teljesen átláthatóvá, ezáltal biztonságossá. Meg kell azonban próbálni a fák és bokrok metszésével, tereprendezéssel lehetőség szerint minél több terület átláthatóságát növelni.

Ha a parkokat este is használják, akkor megfelelő fényerejű, káprázásmentes világítással kell ellátni a területet.

Ha nem biztosítható világítással egy park elégséges éjszakai használata, nem vonz kellő számú embert, továbbra is elhagyatott, akkor a hamis biztonságérzet megakadályozása érdekében fontolóra lehet venni a park, játszótér éjszakai bezárását, megvilágításának kikapcsolását. Ez esetben a járókelők számára más útvonalat kell biztosítani. És a park nyitvatartásának idejét megfelelően jelezni kell.

1. Kis és nagy testű kutyáknak nagyobb parkokban külön futtatót kell kialakítani.

2. Parkok esetében különösen fontos a jó átláthatóság.

3. A szomszédos házakból jó rálátást kell biztosítani a parkokra, játszóterekre.

Padokat és asztalokat kell telepíteni központi helyekre, beszélgetéshez, társasjátékhoz, sakkhoz, étkezéshez. Ezek a padok pihenésre, elidőzésre szolgálnak a sétányok és parkok használói számára, egyúttal a közösségi kontroll kialakulásának segítői, a terület megfigyelését is lehetővé teszik.

A padokat úgy kell megtervezni, hogy megakadályozzák a nem rendeltetésszerű használatot. A pad közepén lévő karfa, vagy az ülőfelület íves kialakítása (akár fák köré telepítve) megakadályozza, hogy ráfeküdjenek a padra.

A parkban lévő utak mentén meg kell szüntetni az elrejtőzésre alkalmas területeket. Ennek érdekében a bokrokat és fákat rendszeresen metszeni kell.

A kellő forgalom megteremtéséhez a parkot átszelő utak, sétányok mentén padokat, fitneszgépeket, foci- és kosárlabdapályát kell létesíteni.

Az étkezőhelyeket, büféket lehetőleg játszóterek mentén kell kialakítani, ahol a jó rálátás megvalósítható.

A sétányokat úgy kell kialakítani, hogy beláthatóak legyenek, kerülni kell az éles kanyarokat. Az épületek kiszögellései, a tömör falak, a magas, átláthatatlan kerítések, a terep besüllyesztései, a túlburjánzott növényzet az átláthatóságot nagyban korlátozzák, potenciális bűvőhelyeket hoznak létre, mely mindenképpen kerülendő.

JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES ELLENŐRZÉSE

Ha a parkot estére bezárják, a gépjárműbejáratokat is le kell zárni.

A parkok, játszóterek bejáratait könnyen észrevehetővé, egyértelművé kell tenni.

Az ösvények és a fák beültetési vonala között az út mindkét oldalán 3-3 méteres távolságot kell tartani, hogy a fák törzse mögött ne alakulhassanak ki búvóhelyek, kellően nagy legyen a távolság, hogy elejét vegye egy potenciális támadásnak.

Ha a sétaösvény egyes szakaszai elszigeteltek, használói támadhatóvá válnak. Ezért ki kell jelölni egy alternatív és jobban megfigyelhető ösvényt, mely a használóknak választási lehetőséget biztosít.

Több bejárati és kijárati pontot kell kialakítani a parkok és a játszóterek területén.

Nagyobb parkokban a hivatalos felügyeletet rendőrség, parkfelügyelők, vagy polgárőrség lássa el.

A parkfelügyeletnek vagy a polgárőrségnek tudnia kell megfelelően reagálni a vészhelyzetekre.

1. A nyilvános wc-k a parkok problémásabb területei, ezért a személyzeti helyiség közelében, vagy azzal egy épületben kell elhelyezni.

2. Hivatalos felügyelet, parkőr, járőrök, térfigyelő kamera nem az alapja, de hozzájárul a parkok biztonságához.

3. Káprázásmentes, megfelelő magasságú, egyenletes világítást kell alkalmazni az esti használatra is tervezett parkokban.

El kell különíteni a kisgyermekek játszóterületét a nagyobbak sportolásra alkalmas területétől, illetve a zöld területektől (pihenőhelyek). Így elkerülhetők az eltérő használati módból adódó konfliktusok. Az elválasztásokat markánsan (növényzettel, sövényrel) kell kialakítani, de oly módon, hogy az átláthatóság, a közösségi kontroll megmaradjon a park teljes területére.

BIRTOKVISZONY JELZÉSE

A park egyes részeinek kialakítását, felhasználási formáit úgy kell megtervezni, hogy az a használók számára egyértelmű legyen.

A park területét egyértelműen kell körvonalazni. Térképeket kell elhelyezni a park bejáratainál, hogy a használókat tájékoztatni lehessen, hol állnak, és hogy a park egyes területeit hogyan érik el.

A térképen szerepelnie kell a sétányok nevének, a játszótereknek, sportpályáknak, illemhelyeknek, esetleges telefonfülkéknek.

A térképpel együtt a park használati szabályait is fel kell tüntetni a bejáratoknál, vagy a park nagy sétányainak mentén. Ezeknek a szabályoknak világosan le kell fektetniük a park tervezett, rendeltetésszerű

- 1. Kisgyerekek játszótere egy park központi területén.*
- 2. Padok elhelyezésével lehetőséget teremtünk a parkok természetes megfigyelésére.*
- 3. Nagyobbaknak tartalmas időtöltést lehetővé tevő sportpálya: játszóterektől elkülönített elhelyezése elejét veszi a konfliktusoknak.*

1

2

1. A futópálya használati rendjének egyértelmű jelzése segíti a rendeltetésszerű használatot.

2. A dísztó használatát is egyértelműsíteni kell: fürdeni, kutyát fürdetni, horgászni nem szabad.

3. A játszótereknek több zárható bejárata kell legyen, jól látható helyen el kell helyezni a nyitvatartást, a használat szabályait és a járőrszolgálat telefonszámát.

használatát, valamint a nem elfogadható viselkedési módokat, továbbá a park személyzetének elérhetőségét.

A sétányokon tájékoztató táblákat kell elhelyezni, melyek a biztonságra és óvatosságra intenek. Például arra, hogy az ösvény sűrű erdőt vagy zártabb területet keresztez, ezért a látogatók lehetőség szerint egyedül ne sétáljanak azon az útvonalon.

A park útjainál egyértelműen jelölni kell, milyen felhasználásra szánták (sétaösvény, kerékpárút, futósáv stb).

Egyértelműen jelölni kell a park vagy sétány nyitvatartási idejét.

Jól elhelyezett bejárat jelzéseket vagy kapukat kell alkalmazni a park bejáratainál, melyek segítik a tájékozódást, és lehetővé teszik a jogosultság ellenőrzését a park területén.

4

5

4. *Nagyobb parkokban közérthető, piktogrammal ellátott eligazító tábláknak kell segíteniük a tájékozódást.*

5. *A cserjéket, fákat a magassági szabály szerint metszeni kell, hogy különösen a sétányok mellett ne alakulhassanak ki megbújásra alkalmas területek.*

6. *Az elszigeteltebb területeken segélyhívó készüléket kell elhelyezni.*

6

1. *Lehetőleg minden korosztálynak és csoportnak megfelelő elfoglaltságot lehetővé tevő területeket kell létrehozni a parkon belül. Gördeszka parkok elejét vehetik az utcabútorok nem rendeltetésszerű használatának.*

2. *A falfirkákat a bejelentés után azonnal el kell távolítani, hogy a további züllést meg lehessen állítani.*

3. *Az utcabútorok legyenek vandálbiztosak.*

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

A fákat, cserjéket, bozótokat úgy kell metszeni, hogy az ösvények áttekinthetőek és egyúttal áthatolhatóak is legyenek. Meg kell szüntetni az átláthatatlan területeket, melyek rejtekhelyekké válhatnak.

A pihenő- vagy találkozóhelyeken, sétányok mentén kellő számú, vandálbiztos hulladékgyűjtőt kell elhelyezni.

A szemét eltakarítását gyakran el kell végezni.

A graffitiket és más rongálást el kell távolítani. Ugyanez a helyzet a gyomokkal, inváziós növényfajtákkal (parlagfű).

A parkban lévő padokat ülőfelület-elválasztóval kell kialakítani, hogy az alvást vagy a gördeszkázást ne tegye lehetővé.

Karban kell tartani a megvilágítást, rendszeresen ellenőrizni kell a fényforrások működőképességét.

Azoknál az ösvényeknél, melyek sűrű növényzethez vezetnek, jelzést kell elhelyezni, mely figyelmeztet arra, hogy az ösvény elszigetelt részhez vezet. A jelzésen alternatív útvonalat kell feltüntetni.

Az illemhelyeket a játszóterek környékén kell kialakítani.

A park tervezésénél figyelembe kell venni az éjszakai használat lehetőségét (például éjszakai teniszezés, futás vagy más sportolási lehetőség). Ezeknek a területeknek és az oda vezető utaknak különösen jól kivilágítottnak kell lenniük, messze a lehetséges búvóhelyektől.

A jelzések legyenek egyértelműek, feliratokkal, szimbólumokkal, piktogramokkal és térképekkel, melyek

mutatják a nyilvános telefonokat, mosdókat, elszigetelt ösvényeket, azok alternatív útvonalát, és az összes gyakran használt helyet, ahol az emberek szívesen töltik az időt a parkban.

A jelzéseket a park bejáratánál és a kereszteződéseknel helyezzük el.

A jelzéseken, információs táblákon fel kell tüntetni, hogy hol és hogyan juthatunk segítséghez, illetve hol jelenthető be karbantartási feladat szükségessége, rongálás, vagy elhasználódás esetén.

Az éjszakai használatra kijelölt területek világítását az utcai világítás követelményeihez hasonlóan kell kialakítani.

A nyitvatartási időt jól látható módon fel kell tüntetni.

A világításnak egyenletesnek, káprázásmentesnek, rongálásbiztosnak kell lennie. A fényforrásokat megfelelő magasságban kell elhelyezni.

A megvilágítás intenzitásának alkalmasnak kell lennie arra, hogy egy gyalogos képes legyen egy másik embert beazonosítani 10 méteres távolságból.

A világításban megjelenő különbség segítségével egyértelműen jelezni kell az éjszakai használatra kijelölt vagy éppen elzárt területeket.

A tájépítészeti elemeket úgy kell kiválasztani, hogy azok ne akadályozzák a megfelelő megvilágítást.

Rendszeres karbantartási, biztonsági ellenőrzéseket kell végezni, ezek segítik azonosítani a potenciális biztonsági problémákat.

TEVÉKENYSÉGÖSZTÖNZŐK

Ahhoz, hogy növeljük a kihasználtságot, és ezáltal természetes felületeket, a park tereit sokféle használatra kell tervezni és ezeket a tereket megfelelően elosztani. Néhány példa a szabadidős tevékenységek ösztönzésére: közösségi szolgáltatások, kávézók, utcai árusok, büfék, közösségi kertek, egészségmegőrző programok a különféle korosztályok számára, sportolási lehetőségek.

1. A sportpályák és a mellettük vezetett futókör egymást jól kiegészítő tevékenységösztönzők.

2. A sétány mellé telepített büfék és kávézók jelentősen növelik a forgalmat.

3. A nemrégiben felújított park megnövekedett gyalogosforgalmához jelentősen hozzájárult a 4-es metró itt kialakított állomása.

Abban az esetben is szükséges a parkokat többféle tevékenységhez átalakítani, ha eredetileg egyféle használatra szánták.

Ösztönözni kell a szervezett összejöveteleket, rendezvényeket a parkok területén. Ezáltal a terület vitalitása növekszik, egyúttal a környékbeliek jobban megismerik a park szabadidős lehetőségeit, magukénak érezhetik, gyakrabban fogják használni máskor is.

Olyan programokat kell szervezni, melyekkel a gyéresebb forgalmú napszakokban is biztosítani lehet a terület használatát.

A világítást ki kell kapcsolni, ha a parkot bezárják. A kivilágított parkok hamis biztonságérzetet keltethetnek a járókelőkben.

Bizonyos esetekben jó megoldást jelenthet a fiatalok bandázásának csökkentésére a rózsaszín fényű megvilágítás. Az apró bőrhibákat kiemelő szín a fiatalabb korosztályt távol tartja, mert pattanásaik hangsúlyosabbak, ezért kínosan érzik magukat. Ezt a módszert az angliai Mansfieldben meglepő eredményességgel használták. Szintén távol tartja a fiatalokat az erős, magas frekvenciák sugárzása, melyet csak az ő fülük hall.

A parkokat, tereket integrálni kell a gyalogos úthálózatba, hogy ösztönözzük a parkok gyalogos forgalmát.

UTCÁK, TEREK

Az utcák, terek városi hálózatának kialakítása nagyban meghatározza egy város életét, biztonságos kialakításának lehetőségeit. A különféle úthálózati rendszerek előnyeire és hátrányaira (a zsákutcás és hálós rendszerre), a nyeles telkekre korábban már kitértünk (5. fejezet). Jelen fejezet az utcákra, terekre vonatkozó általánosan érvényes bűnmegelőzési módszereket tárgyalja.

TERMÉSZETES FELÜGYELET

Az épületek utcaszíni részén ösztönözni kell a kereskedelemi, vendéglátói funkciók kialakítását. Ezek a gyalogosokat vonzó tevékenységek növelik a forgalmat, és lehetőséget teremtenek a természetes felügyelet kialakulására.

A késő estig nyitva tartó boltok és szórakozóhelyek, éttermek, színházak időben is kiterjesztik a közösségi kontrollt.

A különböző területhasználati funkciók közül arra kell hangsúlyt fektetni, amelyik a lakosság számára a legmegfelelőbb szolgáltatásokat nyújtja. Törekedni kell az össze nem illő funkciók elkerülésére. Az üzleti negyedekben, belvárosi kerületekben kívánatos lehet például az éttermek, színházak kialakítása. Lakóterületen viszont kerülendő az éjszakai mulatók, kocsimák elterjedése.

A gyalogos- és gépjárműforgalomnak mindenhol átláthatónak kell lennie.

1. A változatos és igényes burkolatok egyértelműen jelzik a rendeltetést, miközben átlátható és szabad mozgást engednek.

2. Változatos forgalmat lehetővé tevő kialakítás: gyalogos, kerékpáros, lelassított gépjármű-közlekedés egymás mellett kap helyet.

1. Az utcatáblákat az utcasarkokon kell elhelyezni a gépkocsiból is jól láthatóan.

2. Igényes térburkolat, széles, fásított járdák, esztétikus utcabútorok vonzó környezetet teremtenek a gyalogosok közlekedéséhez.

3. Nagyobb kiterjedésű lakóterületeken a házak nagyméretű számozása segíti a tájékozódást.

JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES ELLENŐRZÉSE

A forgalmat minél változatosabbá kell tenni, ugyanakkor megfelelően lelassítva kell kialakítani a gépjármű, a kerékpáros és gyalogos, valamint a tömegközlekedés ötvöztetésével.

Különböző forgalomlassító eszközökkel elérhető, hogy a gyors átmenő forgalom elkerülje a csendesebbnek szánt területeket. Ugyanakkor a gépjárműforgalom teljes kitiltása csak az olyan belvárosi területeken elfogadható, ahol a gyalogos forgalom eleve magas, és nem néptelenednek el az utcák.

Javasolható a kellően csendesített gépjárműforgalom és gyalogosforgalom kapcsolatának szorosabbra vétele, a változatos területhasználat ösztönzése kerékpáros közlekedéssel kiegészítve.

A zsákutcában végződő mellékutak abban az esetben javasolhatók, ha kellően rövid és jól áttekinthető zsákutacról van szó, amelyek a többi utcáról is beláthatók. Ezek egyfajta fél nyilvános zónaként működnek, eltérő útburkolattal jelölve, így csak az ott lakók használják, az idegeneket könnyű megkülönböztetni. A sok zsákutából álló, kiterjedt

zsákutcás rendszereknél viszont a természetes megfigyelés a gyér forgalom miatt nem tud megfelelően megvalósulni.

BIRTOKVISZONY JELZÉSE

Az utcátáblák átgondolt kihelyezésével segíteni kell a környéken való tájékozódást.

Lakótelepeken és lakóparkokban az épületeket jelöljük egyedi színezéssel, a házak falára nagyméretben felfestett utcanév és számozás egyedivé teszi az egyébként egyforma épületeket.

Rendelőt, postát, iskolát, buszmegállót jelölő tájékoztató táblák elhelyezése tovább növeli a járókelők biztonságérzetét.

A járdák eltérő burkolatai, a megfelelő szélességű, fásított, kivilágított, utcabútorokkal ellátott járdák hozzájárulnak a kellemes és vonzó gyalogos környezet kialakításához, a nyilvános és fél-nyilvános területek különválasztásához.

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

Az útvonalakat úgy kell megvilágítani, hogy már az adott területen történő áthaladás kezdetén látható legyen, fenyegeti-e bármilyen veszély az arra haladót. Sötét, elrejtőzésre, megbúvársra alkalmas helyeket nem szabad megvilágítatlanul hagyni.

Közúti közlekedési útvonalakon a veszélyes zónákat (például gyalogátkelőhely, kereszteződés stb.) az addig alkalmazott fényforrásoktól eltérő színű és/vagy fényerejű eszközökkel kell megvilágítani, a láthatóságot javítani, illetve a veszélyhelyzetre történő figyelemfelkeltést elősegíteni.

4. *Megfelelő tervezéssel, például tompaszögű visszautgratással az utca átlátható marad, nem alakulnak ki bűvőhelyek.*

5. *Beugrások, kapualjak ne adjanak lehetőséget a megbúvársra. A képen egy rossz megoldás látható.*

A közlekedési csomópontokban fogyatékkal élő embertársaink számára, látássérültek részére megfelelő (hang alapú és Braille írásmódú) tájékoztatást kell kialakítani, taktilis és vizuális információt hordozó burkolati figyelmeztető jelzést és burkolati vezetőcsíkot kell alkalmazni.

Nagyon fontos szempont a járda és az úttest kapcsolatának kialakításakor, hogy a csökkent képességűek is minden nehézség nélkül használni tudják azokat (akadálymentesítés).

A mellékutak megvilágítására fokozott figyelmet kell fordítani, karbantartásukat rendszeres időközönként el kell végezni.

A nem megfelelő kültéri tárolást nem szabad engedélyezni, mert búvóhelyeket, vakfoltokat alakíthat ki.

1. Akadálymentesített gyalogosátkelő burkolati vezetőcsíkkal segíti a fogyatékkal élők biztonságos közlekedését.

2. Szemetes kukák nem elzárt tárolása randalírozásra adhat lehetőséget, vagy létrának használhatók egy betöréshez.

3. Egy étterem, vagy bár lehetőség szerint nyisson az utca felé terasszal.

4. A városi terek akkor működnek biztonságosan és tudják a természetes felügyeletet megvalósítani, ha kellő vitalitással bírnak, változatos rendezvényeknek tudnak helyet adni.

A belvárosi területek átmenő, illetve turisztikai forgalma jelentősebb az ott lakók által előidézett forgalomnál. Ezért itt a tájékoztatásra komoly hangsúlyt kell fektetni.

TEVÉKENYSÉGÖSZTÖNZŐK

Kulturális és szórakoztató rendezvények, utcabálok szervezését támogatni kell. Ezek a felhasználási módok vitalitást visznek az utcai életbe munka-
idő után. Fellendítik a szállodák, éttermek, üzletek kihasználtságát, melyek az üzleti negyedben, regionális vagy városközpontban helyezkednek el. Ezáltal több embert, turistát vonzanak az utcákra.

A photograph of a modern, brightly lit pedestrian tunnel. Two people are walking away from the camera towards a staircase in the distance. The ceiling is lined with numerous long, rectangular fluorescent lights. The floor is a smooth, light-colored material. The walls are made of glass and metal. The overall atmosphere is clean and modern.

**GYALOGOS-ALULJÁRÓK
ÉS -FELÜLJÁRÓK**

A gyalogos-aluljárók és -felüljárók tipikus esetei a lehatárolt, alternatíva nélküli útvonalaknak, ezért a bűnelkövetők különösen kedvelt helyszínei. Az ilyen helyeken gyakran fordulnak elő lopások, rablások, ugyanis az áldozatnak nincs módja elmenekülni. A bűnözők számára könnyen kiszámítható az áldozat útvonala.

Az ilyen lehatárolt útvonalak még fényes nappal sem keltenek jó érzetet. Este vagy nem megfelelő megvilágítás esetén pedig különösen rossz biztonságérzetet váltanak ki.

TERMÉSZETES FELÜGYELET

Az aluljáróknak, felüljáróknak jól átláthatónak kell lenniük, lehetőség szerint tiszta rálátással kell rendelkezniük.

Ahol lehet, aluljárók helyett inkább felszíni átkelőket kell biztosítani.

Ha mégsem lehetséges az olyan aluljárók kiépítésének elkerülése, melyek csak két pontot kötnek össze, nem kínálnak menekülési útvonalat több feljáróval, akkor a lehető legszélesebbre kell kialakítani ezeket az aluljárókat.

Mindenféle süllyesztett és elrejtőzésre alkalmas terület kerülendő az aluljárók és felüljárók környezetében.

Ahol szükséges az aluljárókban 60 foknál élesebb szögű kanyart beiktatni, ott domború tükör elhelyezésére van szükség, hogy a gyalogosok belássák a sarkon túl következő útszakaszt.

Az aluljárók lejáratainak jól láthatónak kell lenniük az utcákról, a szomszédos területekről, forgalmasabb gyalogos útvonalokról vagy más aktívabb területekről.

1

2

1. Az aluljárók alternatíva nélküli útvonalak: a járókelők útvonala kiszámítható, könnyen sebezhetővé válnak.

2. Ha mindenképpen aluljáró kialakítása szükséges, lehetőleg minél szélesebbre kell tervezni.

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

Az aluljárókat sűrűn kell takarítani és karbantartani, ezzel a további szemeteléseket, rongálást le lehet csökkenteni.

Az aluljárókat természetes vagy mesterséges fényvel kell megvilágítani úgy, hogy egy arc felismerhető legyen 10 méterről.

A fényforrásokat vandálbiztosan kell kialakítani. A világítást rendszeres időközökben ellenőrizni kell és karban kell tartani.

Ha az aluljáró hosszú, kamerarendszer telepítése szükséges, riasztó berendezés vagy vésztelefon elhelyezése is javasolt. Ezeknek a technikai eszközöknek a működését meghatározott rendszerességgel ellenőrizni szükséges.

TEVÉKENYSÉGÖSZTÖNZŐK

Ha az aluljárók hosszúak és elhagyatottak, tevékenységösztönzők megjelenését bátorítani kell, ilyen lehet például egy pékség, kávézó, bolt vagy újságárus.

Az említett ösztönzőket általában útvonalak kereszteződéseinél helyezik el, nagyobb rálátást alakítva ki ezzel, de bizonyos esetekben az aluljáróban is lehet üzlethelyiségek kialakításával a természetes felügyeletet növelni.

1. Üzletek, pékség, újságos növeli a közösségi kontrollt, és segít fenntartani az aluljáró biztonságát.

2. A felüljárók is alternatíva nélküli útvonalak, de mivel a rálátás biztosított, valamivel biztonságosabbak az aluljáróknál.

3. Az irodaházból és annak dohányzásra kijelölt teréről jól szemmel tartható ez a lejáró. Üvegkorláttal, tájépítési elemekkel tették barátságossá.

4. A funkcióját veszített beugrót meg kell szüntetni.

5. Ezek a ficakok nem rendeltetésszerű használatra adnak lehetőséget.

6. Az aluljárókban kiemelten fontosak a megfelelő útbaigazító és kijáratot jelző táblák.

PARKOLÓK

Más kihívásokat jelent egy kisebb lakópark parkolóinak kialakítása, és egy nagyobb forgalmú lakótelepi, vagy kereskedelmi parkoló tervezése. Ami közös bennük, hogy optimális forgalmat és átláthatóságot kell biztosítani, megfelelő megvilágítással, hogy a természetes felügyelet feltételeit megteremtsük.

TERMÉSZETES FELÜGYELET

A parkolóházak lépcsőházát és liftelőterét oda érdemes elhelyezni, ahol azt a legtöbb ember láthatja, például közel az épület külső oldalához, üvegfallal az utca felé, vagy egy bevásárlóközpont bejáratához közel.

A parkolókban és a hozzá vezető kijáratoknál kerüljük az éles kanyarokat. Az átlátást ne akadályozzák magas növények, tereptárgyak, íves útvonalvezetés.

Ha a rálátást a parkolóterületre sűrű bokrok, tömör kerítések, reklámtáblák akadályozzák, azokat el kell távolítani.

Maximalizálni kell a parkolóterület átláthatóságát és a rálátást.

1. A nagy parkolók növényzet nélkül sivarak, személytelenek.

2. Megfelelően metszett növényzettel a nagyobb méretű parkolók is barátságosabbá tehetők. A lakásokból biztosítani kell a rálátást.

3. Komoly nehézséget jelent a városi parkolás, de a zegzugos, átláthatatlan parkolók kialakítását kerülni kell.

1. A természetes felügyelet növeléséhez gumiszerviz, autómosó, benzinkút létesíthető a parkolóházban.

2. A parkolók behajtóját eltérő útburkolattal kell jelezni.

3. Nagyobb vagy nyilvános parkolók üzemeltetéséhez, felügyeletéhez személyzet szükséges.

4. Megfelelően magasra helyezett megvilágítás képes egyenletes, káprázásmentes fényt adni nagyobb parkolóterületeknek is.

A parkolók bejáratát eltérő útburkolattal kell jelölni, az átmenő forgalmat korlátozni kell, ne alakuljanak ki útlevegősok.

A boltok előtti parkolóhelyek járdától való elválasztására alacsony (1 méternél nem magasabb) áttört kerítés, vagy alacsonynövésű, kevés karbantartást igénylő növények alkalmazandók. Az olyan magasabb, tömör elemek, melyek rejtőzködésre alkalmasak vagy az átlátást akadályozzák, kerülendők.

A parkolóházak földszintjén érdemes üzleteket elhelyezni, növelve ezzel a közösségi kontrollt.

A parkolók kialakításakor ösztönözzük az autósok, gumiműhelyek telepítését is.

A parkolóházak falát nyitottra kell tervezni, zárt korlátok és falak helyett, hogy a természetes felügyelet a szomszédos utcákról és épületekből is lehetővé váljon. Ez sokszor tűzrendészeti szempontból is kedvezőbb kialakítást tesz lehetővé.

A parkolók melletti szomszédos épületek ablakai nézzenek a parkolókra, rálátást biztosítva, és elősegítve a természetes megfigyelést.

A kerékpártárolókat a forgalmasabb területek közelében érdemes elhelyezni.

JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES ELLENŐRZÉSE

A potenciális búvóhelynek alkalmas területeket zárva kell tartani.

Az olyan parkolóházakban, melyek éjjel is működnek, folyamatos személyzeti jelenlét szükséges. Az alkalmazottak egy esetleges vészhelyzet elhárítására is legyenek kiképezve.

Ha nincs kezelő személyzet, akkor több, jól megvilágított, egyértelműen megjelölt ki- és bejárat elhelyezése szükséges, hogy elkerüljük az elszigetelt területek kialakulását.

A kijáratokat és a fő útvonalakat egyértelmű jelzésekkel kell ellátni, egyedi színekkel és szimbólumokkal, hogy a felhasználók könnyen megtalálják autójukat. Zónákat kell kialakítani, egyértelmű számozást alkalmazva. Jó kiegészítő megoldás a QR kódokkal segített beazonosítás is.

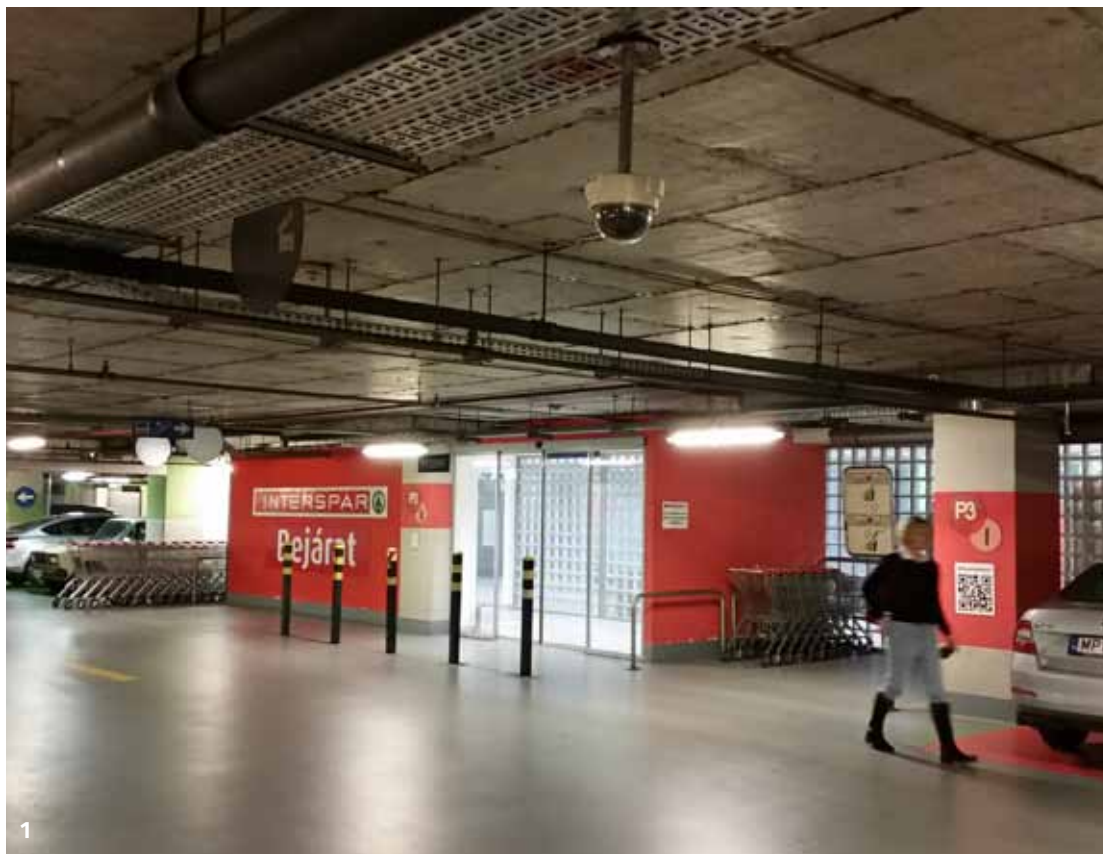
A parkolókban szükséges lehet forgalomcsillapító eszközök, például fekvőrendőrkök, útszűkítők beiktatása.

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

A parkolókat olyan mértékben szükséges megvilágítani, hogy egy normál látással rendelkező személy 10 méterről felismerhessen egy arcot.

A világításnak egyenletesnek és káprázatmentesnek kell lennie.

A világítótesteket vandálbiztos anyagok használatával védeni kell a törés ellen.

1. *Megfelelően megvilágított mélygarázs, szín-, betű- és QR-kóddal segített parkolás, jól jelzett bejárat, kamerás megfigyelés.*

2. *Gyalogos útvonal jelzése színes, falra festett sziluettekkel.*

A parkolóházak falainak színét fehérre vagy más világos színre érdemes festeni, biztosítva ezzel a világítás hatékonyságát.

A világításnak a felszíni parkolókhöz hasonlóan erősnek és egyenletesnek kell lennie, hogy elkerüljük a mély árnyékfoltokat. Ennek eléréséhez használjunk inkább több kisebb teljesítményű lámpatestet, mint kevesebb nagyobb teljesítményűt.

Ki kell jelezni a karbantartók elérhetőségét, hogy jelteni lehessen az esetleges vandalizmust, amotizációt, meghibásodást.

A fogytékkal élők számára kijelölt parkolóhelyeket a bejáratok közelében kell elhelyezni, ahol megfelelően működik a természetes felügyelet.

Nagyobb parkolóházakban minden szinten el kell helyezni vészjelző telefonokat, jól kivilágított jelzéssel ellátva.

További felügyeleti intézkedésként videókamerás megfigyelés szükséges a lépcsőházakban, liftekben és egyéb elszigetelt területeken.

A kerékpártárolókat az épületek bejáratához közel alakítsuk ki, jó rálátással rendelkező területen.

MEGÁLLÓK

TERMÉSZETES FELÜGYELET

A buszmegállókban, taxiállomásokon, tömegközlekedési megállókban várakozók jól láthatóak legyenek az utcákról és az épületekből.

A környező épületek földszintjén üzletek, kávézók kialakítása javasolt, vagy eleve ilyen forgalmasabb helyre kell telepíteni a megállókat.

A buszmegállók és taxiállomások elhelyezésekor kerülendő az elszigetelt területek, például parkolók, üres telkek, síkátorok.

Minden tömör fal, nagyobb bokor, elektromos kapcsolószekrény vagy tömör kerítés, mely gátolja a rálátást, eltávolítandó vagy módosítandó.

A reklámokat is úgy kell elhelyezni a buszmegállókban, hogy azok ne akadályozzák a rálátást a várakozókra. Utólagos teljes felületű matricázással nem szabad az átlátást meggátolni.

A természetes és mesterséges környezet által kialakult búvóhelyeket meg kell szüntetni.

1. A megállóknak jól láthatónak kell lenniük a környező épületekből, utcákról. Üvegezett kialakításuknak lehetővé kell tennie az átláthatóságot.

2. Tömör felületekkel, hirdetésekkel, plakátokkal, matricázással a megállók átláthatósága és biztonsága is csökken.

1

2

1. A buszmegálló melletti földszinti, kiülős kávézó növeli a közösségi kontrollt.

2. Azonnali karbantartással a vandalizmus továbbterjedésének gátat lehet szabni (kitört ablak elmélet). A megfelelő megvilágítás is elsődleges szempont.

JOGOSULTSÁG TERMÉSZETES ELLENŐRZÉSE

A kültéri padokhoz hasonlóan a megállók padjait is úgy kell kialakítani, hogy meggátolják az ott alvás lehetőségét.

Olyan eszközöket kell alkalmazni a buszokon, villamosokon, melyekkel a sofőrök jelezni tudják a veszélyes helyzeteket a diszpécserközpontnak.

A sofőröket ki kell képezni a vészhelyzetekre.

Az összes tömegközlekedési megállónak rendelkeznie kell videó-, vagy egyéb hivatalos megfigyeléssel.

A rendőrség figyelmét fel kell hívni a problémás tömegközlekedési pontokra, buszmegállókra és taxiállomásokra.

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

A megállók karbantartását rendszeres időközönként el kell végezni.

A buszmegállókat és taxiállomásokat körülvevő területeket is megfelelően ki kell világítani.

A megállókat lehetőség szerint számozással kell ellátni, és fel kell tüntetni egy telefonszámot, melyen az esetleges vandalizmus bejelenthető.

A megállók felépítésének és anyagának vandálbiztosnak kell lenniük.

A graffitiket a feljelentést követően azonnal el kell távolítani.

3. Segélyhívó készülékek elhelyezése a megállókban indokolt.

◀ TOILETTE

NYILVÁNOS MOSDÓK

TERMÉSZETES FELÜGYELET

A mosdók bejáratának jól láthatónak kell lennie.

Kerülendő az építményhez vezető mély és süllyesztett folyosók.

A mosdók bejáratának a játszóterekről, parkokból, utcáról jól láthatónak kell lennie.

FENNTARTÁS ÉS KARBANTARTÁS

A nyilvános mosdók karbantartó személyzetet igényelnek.

A rongálásokat és a graffitiket azonnal meg kell szüntetni.

A karbantartás minősége, rendszeressége alapvető jelentőségű a tiszta és biztonságos mosdók kialakításához.

A mosdók tájékoztató tábláin fel kell tüntetni azt a telefonszámot, melyen jelenthető a vandalizmus és a karbantartási igény. Különösen fontos a vandálbiztos berendezési tárgyak kialakítása.

1. A karbantartásra különös figyelmet kell fordítani, különben hamar leromlik az illemhelyek környezete.

2. Az ideiglenesnek ható kialakítás helyett érdemesebb esztétikus, környezethez illeszkedő megoldást találni.

3. A nyilvános mosdók bejáratának jól láthatónak kell lennie, felügyeletük személyzettel megoldható.

4. Közterületről nyíló térszint alatti illemhelyek létesítése kerülendő. A képen egy megszűnt, majd ráccsal lefedett nyilvános wc lejárata látható.

IRODALOM

- Appleyard, Donald: *Livable Streets*, University of California Press, Berkeley, 1981
- Auckland City Council, *Safer Auckland City. Introduction to Crime Prevention Through Environmental Design*.
www.aucklandcity.govt.nz/auckland/introduction/safer/cpted, 2001
- Auckland City Council, *Safer Auckland City* (2005). Isthmus District Plan, Plan Change 141, Annexure 16:
 Safety Guidelines making CPTED a District Plan requirement for certain activities.
www.aucklandcity.govt.nz/auckland/introduction/safer/planchange141
- Barabás A. T., Irk F., Kovács R. (szerk.): *Félelem, bűnözés és bűnmegelőzés Európa öt nagyvárosában*.
 Budapest, OKRI, 2005
- Barabás T. (szerk.): *Épített környezet - bűnözés – szituációs bűnmegelőzés. A lakótelepi bűnmegelőzés
 alapkérdései* OKRI-Etoprint Kft., Budapest, 2008
- Bell Planning Associates. *Safer Design Training for Wellington City Council*, 2004
- Biztonságos város, *Kézikönyv a városi bűnmegelőzés lehetőségeiről*, VÁTI, 2011
- Byrne, J.: *Designing Safer Cities: CPTED*, 2004
- Canterbury Safety Working Party. *Safer Canterbury: Creating Safer Communities – Crime Prevention
 Through Environmental Design*, 2005
- City of Edmonton Planning and Development Design Guide for a Safer City, Edmonton, 1995
- City of Tucson, Development Standard No. 2-14.0, *Crime Prevention Through Environmental Design*
- City of Virginia Beach CPTED Committee CPTED - General Guidelines for Designing Safer Communities.
 Virginia Beach, Virginia, 2000
- Clarke, R. V. *Situational Crime Prevention: Its Theoretical Basis and Practical Scope*. *Crime and Justice:
 An Annual Review of Research*, 4, 225-256., 1983
- CPTED: Durham Guide to Creating a Safer Community. Durham County, North Carolina.
- Crowe, Timothy. *Crime Prevention Through Environmental Design*. 2nd edition. Boston: Butterworth -
 Heinman, 2000
- Crowe, Timothy *Advanced Crime Prevention Through Environmental Design* (Seminar notes). American
 Crime Prevention Institute, Louisville, Kentucky, 2003
- Department of Communities Queensland *Crime Prevention Strategy - Building Safer Communities*
www.communities.qld.gov.au/community/crimeprevention/
- Department of Education and the Arts *Art Built-in Policy and Guidelines*
www.arts.qld.gov.au/publicartagency/paa_policy_guidelines.asp
- Department of Housing Residential Design Manual, CPTED and Research House www.housing.qld.gov.au/
- Department of Sustainability and Environment, Victorian Government. *Safer Design Guidelines for Victoria,
 Model CPTED Code*, 2004
- Department of Sustainability and Environment, *Crime Prevention Victoria. Safer Design Guidelines
 for Victoria*, 2005
- Geason, S. and Wilson, P.R. *Designing Out Crime*. Australian Institute of Criminology, Canberra, 1989
- Government of South Australia. *Crime Prevention Through Environmental Design and Urban Design*.
 Adelaide, Australia, 2002
- Graffiti Program, Gold Coast City Council; <http://www.goldcoastcity.com.au/preventgraffiti>
- Guerry, André-Michel. *Essai sur la statistique morale de la France*. Paris: Crochard, 1833

Jacobs, Jane. *The Death and Life of Great American Cities*. New York, NY: Random House, 1961.

Jeffrey, C. Ray. *Crime Prevention Through Environmental Design*. Beverly Hills, CA: Sage, 1971.

James Q. Wilson and George L. Kelling. *Broken windows: The police and neighborhood safety*, 1982

Manukau City Council. *Design Out Crime, Crime Prevention Through Environmental Design, Dealing with Public Realm 'Hot-Spots'*, 2005

Ministry for the Environment New Zealand *Urban Design Protocol*, 2005

Ministry of Justice, New Zealand: *National Guidelines for Crime Prevention Through Environmental Design in New Zealand*, 2005

National Crime Prevention Council (U.S.) *Designing Safer Communities - a CPTED Handbook*. NCPC (U.S.), Washington D.C., 1997

Newman, Oscar. *Defensible Space*. New York, NY: Colliers, 1973

Office of Crime Prevention, Western Australia: *Designing Out Crime, Designing in People*, 2006

Office of the Deputy Prime Minister. *Safer Places: The Planning System and Crime Prevention*, United Kingdom, 2004

Quêtelet, Adolphe. *Sur l'homme et le développement de ses facultés, ou Essai de physique sociale*, 1835

Randall I. Atlas, *21st Century Security and CPTED: Designing for Critical Infrastructure Protection and Crime Prevention*, Second Edition, CRC Press, 2013

Secured by design, The official UK Police flagship initiative combining the principles of .designing out crime with physical security; <http://www.securedbydesign.com/>

Shaw, Clifford R., Zorbaugh, Harvey, McKay, Henry D. & Cottrell, Leonard S.: *Delinquency Areas*. Chicago: University of Chicago Press, 1929

Smith, M. S.: *Crime Prevention Through Environmental Design in Parking Facilities*. National Institute of Justice, Washington D.C., 1996

Stoks, F.G.: *Introduction to Crime Prevention through Environmental Design*, 1987

Szabó Henrik: *A bűnmegelőzés kormányzati és önkormányzati feladatai*; <http://www.bunmegelozes.uw.hu>

Tempe City Council. *CPTED Guidelines*. Tempe, Arizona, 1997

The International CPTED Association; <http://www.cpted.net/>

Twenty five techniques of situational prevention,
<http://www.popcenter.org/library/25%20techniques%20grid.pdf>

Wellington City Council. *Guidelines for Design Against Crime*, Wellington City District Plan, 2005

Impresszum

Szerző: Kara László

Olvasószerkesztő: Hámary Zsófia

Fotó: Kara László és Szántó Erika

Archív képek: Library of Congress

Légifelvételek: Google Earth

Grafikai tervezés és tördelés: Szántó Erika

Felelős kiadó: Lechner Nonprofit Kft., 2017

Köszönetet mondunk Dr. Szabó Henrik rendőr alezredes szakmai iránymutatásáért és önzetlen segítségéért.

Szeretnénk megköszönni

Gratzer-Sövényházy Edit, Szij Zoltán és Kis Yvette támogatását, mellyel segítették a könyv létrejöttét.

MINISZTERELNÖKSÉG
ÉPÍTÉSZETI ÉS ÉPÍTÉSÜGYI
HELYETTES ÁLLAMTITKARSÁG

*A kiadvány a Lechner Tudásközpont
közreműködésével készült 2017-ben.*

Az építészeti bűnmegelőzés alapgondolata, hogy az épített környezet tervezése során tapasztalati tudással és kreativitással jelentősen csökkenteni lehet a bűnalkalmakat. Ezzel kapcsolatos ismereteink tapasztalatokra és kutatómunkára alapulva folyamatosan bővültek az elmúlt évtizedek során.

Az építészeti bűnmegelőzés olyan, a világ különböző országaiban már bizonyított, jól bevált eszközrendszer, mely az épített környezet tudatos alakításával hatásosan lecsökkenti a bűnelkövetések számát. Ezért ezeknek a bevált, gazdaságos, hatékony és esztétikus, emberi környezetet alakító eszközöknek a megismertetése Magyarországon is a prevenciós bűnmegelőzés egyik legidősebb feladata.